

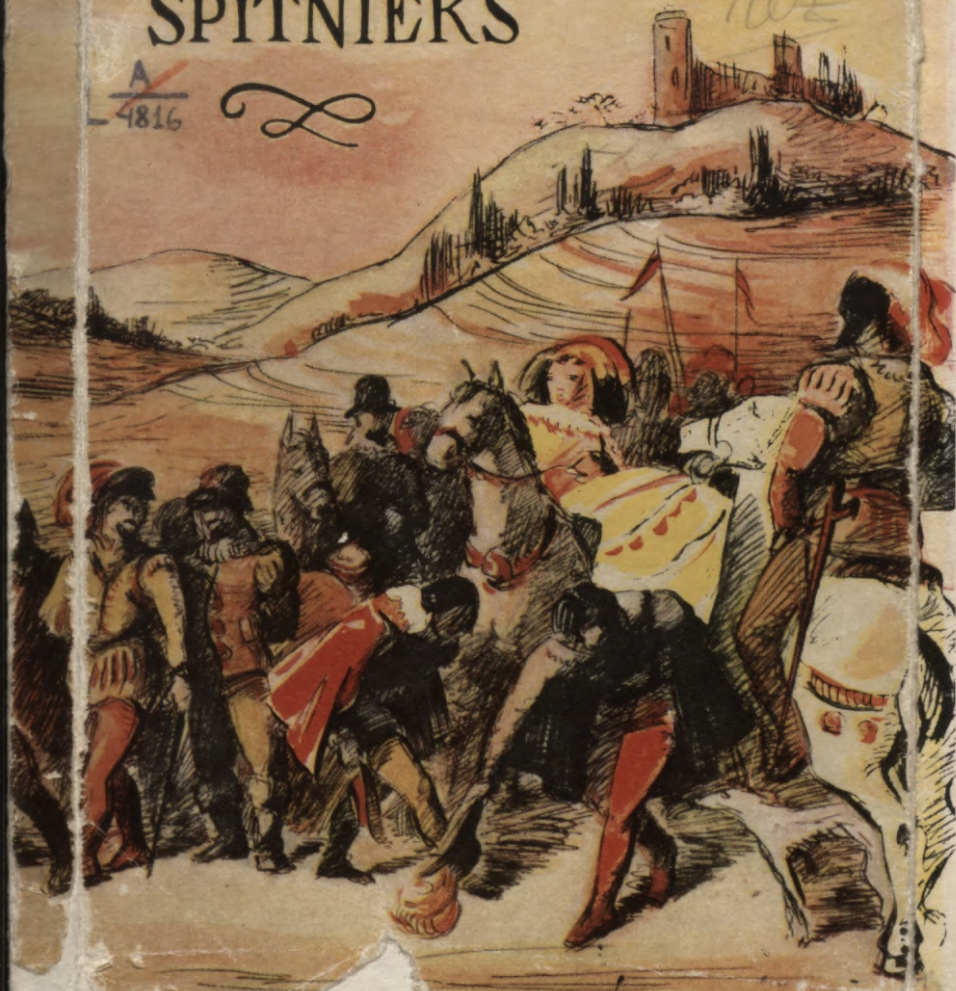
Latvian, 1917

LIELAIS SPITNIEKS

Latv. nod.
II. 1917

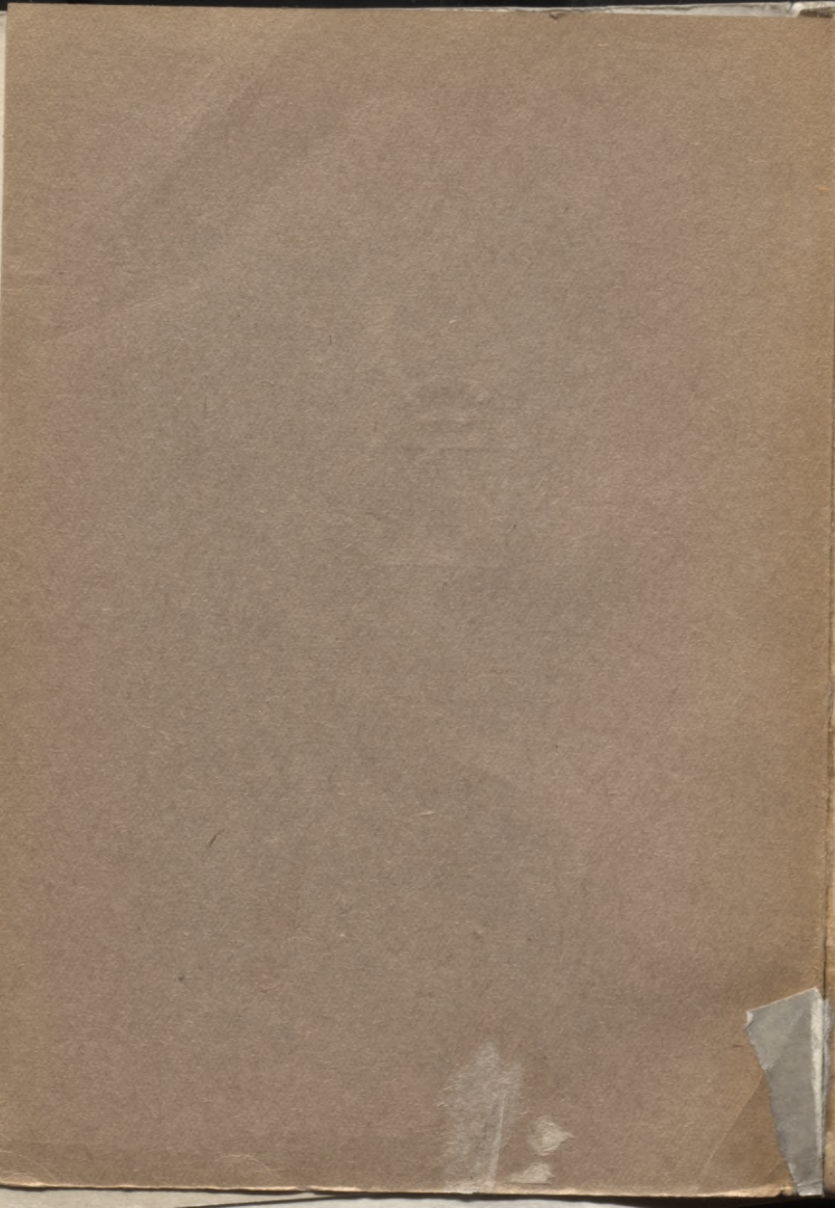
A
4816

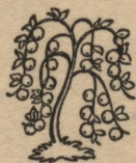
L

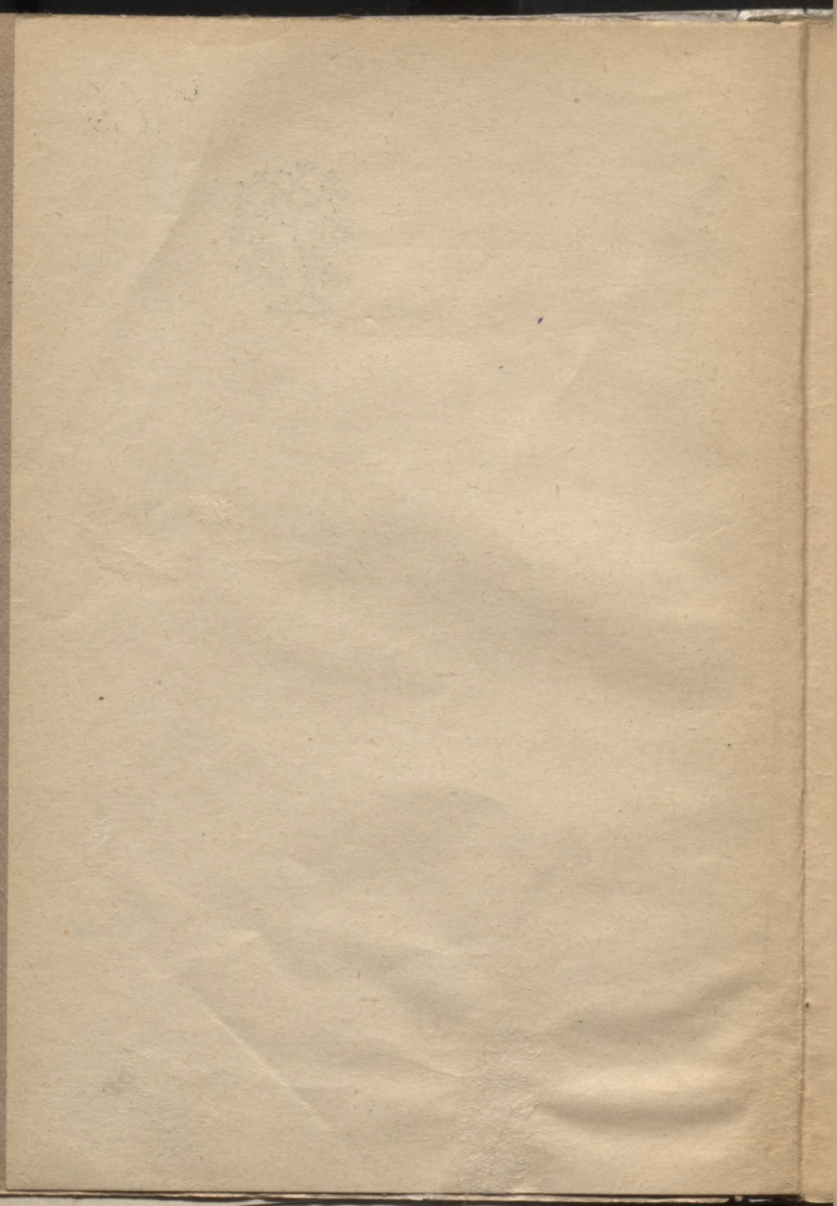

L A
4816

Latv. nod.
II. ekst.

ĒRIKS ĀDAMSONS

LIELAIS SPĪTNIEKS

NOVELES

ZELTA ĀBELE
1942

VALSTS BIBLIOTĒKA
Inv. 407965

V

0310809.3671

Parb. 16. IV 97 [P]

LIELAIS SPĪTNIEKS

Filipa IV valdišanas laikā uz lielceļa, kas savieno Aranchuesas dārzus ar Madridi, kādā jaukā dienā apstājās dona Garsijas Fernandesa Manrikes konde de Ozorio ēzelītis Pantofilando, kas nesa uz savas muguras abus dona kalpus — Ruisu ar Djego — un divus vīna maisus. Pazīdami tikpat labi visas Kastilijas ēzeļu, kā sava kunga ēzeliša raksturu, kalpi visupirms mierīgi, bez pārsteidzīgiem uzmudinājumiem, pagaidīja un ļāva dzīvniekam pašam apdomāties un nākt pie slēdziena, ka jādodas tālāk. Pie tam ceļa mērķis — dona Garsijas mītne — jau bija pat sirmgalvja acīm saredzams, un to ēzelis, kā nastu nesējs dzīvnieks, vēl labāk sajūt nekā cilvēks.

Pagāja vairāki mirkļi, kuŗos arkebuzes lode būtu varējusi itin viegli četras vai piecas reizes aizskriet no lielceļa līdz dona Garsijas mītnei un atkal atskriet atpakaļ; pagāja krietns laika sprīdis, kuŗā pat vēzis būtu aizrāpojis līdz tūrienei — bet ēzelītis Pantofilando vēl nekustējās. Un kaut arī tas neaizņēma ar savu nesamo pārāk daudz vietas, tomēr, apstādamies tieši lielceļa vidū, manāmi traucēja satiksmi, īpaši braucējiem un jājējiem. Viņu nesaudzīgiem vārdiem pamācīts, tad nu Ruiss pāris reižu ar papēžiem iespēra pa ēzeļa gurniem, bet Djego pa pavēderi un, kad tas nelīdzēja, spērienus ar kāpinātu sparū atkāŗtoja. Tomēr Pantofilando nekustējās.

Abi kalpi vaidēdami nokāpa no ēzeļa.

— Kāds kauns donam Garsijam Fernandesam Manrikem konde de Ozorio! — iesaucās Ruiss, — viņa kalpiem būs jāiet kājām! —

— Kāds kauns, kāds kauns mums, godīgu vecāku vienīgiem dēliem! — iesaucās arī Djego, — mums būs jāiet kājām! —

Un Ruiss ar Djego mēģināja Pantofilando gan pastūmt, gan pavilk̄t; rāva tā garās zaķa ausis, plēsa pie nāsīm un atkal spēra pa vārīgākām vietām pavēderē, bet veltīgi. Ēzelītis Pantofilando atgādināja babiloņu kapa pieminekli, kam pamati ierakti sen un dziļi zemē.

— Djego, — tad teica Ruiss, — ej un ziņo mūsu kungam, kāda liksta mūs piemekiējusi. Mēs taču nevaram ēzeli pārnest mājās vai nosist un tā maitu pamest vilkiem un kraukļiem par bārību. — Pareizi, — piekrita Djego, — es došos pie dona Garsijas, mūsu žēlīgā kunga. —

Bet kamēr Djego nesteigdamies devās izpildīt šo lēmumu, ēzelītis Pantofilando aizsprostoja ceļu vairākām dižciltīgu kavalieru un lieltirgotāju karietēm, kas devās uz Madridi, un čigānu karavanai, kas ar mācītiem plēsīgiem zvēriem soļoja tieši pretējā virzienā. Vidū iejaucās vēl atsevišķi jātnieki — amatnieki, arkebuzieši, dominikaņi — un kājnieki — vēršu gani, studenti, laupītāji, ubagi — kas radīja tādu jucekli kā elles pievārtē pirms raganu sabata, un to vēl pavairoja nezin kur radušies Svētās ermandadas kvadriljeri, nepārtraukti kliegdami: — Karaļa un taisnības vārdā, kas te notiek? —

Visnepacietīgāki kļuva angļu un holandiešu tirgotāji, jo viņiem nekas pasaulē tā nerūpēja kā veikalu darījumi, un laupītāji, kuņiem bija jāpārsteidz iepriekš nolemtās vietās bagāti ceļinieki. Bet arī dižciltīgie kavalieri, baidīdamies nokavēt greznās izpriecas, arvien vairāk sapīka, līdz pār lielceļu un tā tropu saulē nokaitēto, tuksnesīgo, retām olīvu birztaļām un daudziem brūniem pa-

kalniem klāto apkārtni tālu aizskanēja ēzelitīm Pantofilando veltītas izmeklētu, pārsteidzošu, apmulsinošu, vircotu un krāsainu, asprātīgu un garu kastiliešu, angļu, holandiešu, italiešu lamu vārdu virknes, kas pārvērtās īstā vārdu sacīkstē, jo klātesošie ar katru brīdi dedzīgāk centās viens otru izdomā pārspēt un satriekt, lai remdinātu savu nepacietību un savas dusmas.

Tikai skaistā Zoraīda, maurietes un čigānu zvēru diditāja meita, labskanīgi smējās, šķelmīgi samirkšķinādamās ar donu Alonso Alvaresu de Torres i Villaroelu, kas garlaikojās savā ērtajā kariatē, seju, lai tā neapputētu un saulē neiedegtū, aizsedzis ar vieglu melna zīda masku. Kavaliera acis tīksmi kaitinādama, Zoraīda spēra dažus cēlus bolero soļus un tā parādīja savu smuidro, ēģiptiešu brūnos, zaļos un sarkanos audumos ievīto augumu. Bet visskaistāki bija viņas melnie, sārtu kameliju izrotātie mati pretstatā gaišpelēkām lielām acīm brūnajā sejā.

Pēkšņi kad krāšņo lamu vārdu bīrums, Svētās ermandadas kvadriljeru hellebardu dūrienu vētra un čigānu puiku, ubagu un vēršu ganu akmens krusa pār vēl arvien nekustīgo un pret visu vienaldzīgo ēzeli Pantofilando sasniedza augstāko pakāpi, uz sava zirga Boldovinoza, baltām platās cepures strausu spalvām, zaļā samta uzmetņa un

aproču un jājamzābaku atloku mežģinēm plīvo-
jot, atauļoja pats dons Garsija, bet viņa kalps
Djego, turēdamies pie kunga kāpšļa, veikli skrēja
līdzī. Bargs un lepns viņš iejāja nesavaldīgā bara
vidū un tik iespaidīgi pacēla tauromachijā ving-
rināto roku, ka acumirkli apklusa tā grezni, kā
nabadzīgi ģērbtie ļaudis.

— Ārzemnieku kungī! Kastīlieši! Atjēdzieties!
— viņš iesaucās, — vai jūs neredziet, ka tas ir
ēzelis, kas nevar ne aizsargāties, ne atbildēt?! Tad
es viņu aizsargāšu, es atbildēšu viņa vietā, jo
viņš ir mans, dona Garsijas Fernandesas Manri-
kes konde de Ozorio ēzelis Pantofilando. —

— Mans cēlais kungs, — atbildēja kāds dižciltīgs
franču ceļinieks, — jūsu ēzelītis, piedodiet ma-
nus pārdrošos vārdus, mazliet traucē satiksmi uz
lielceļa un laupa mums dārgo laiku. —

— Jā, jā, jā, mums jāsteidzas, — cits pēc cita
sāka kļūgāt ne tikai angļu un holandiešu tirgo-
tāji, bet pat kastīlieši — kā braucēji, tā jāvēji, —
mums jāsteidzas! —

Donu Garsiju pārņēma lepnas dusmas.

— Bīstieties zaimot to Kungu! — viņš ļoti no-
pietni, viegli drebošā balsī iesāka un pēc īsa, bet
cildena klusuma pārpilna brīža vēlreiz atkātoja,
— bīstieties zaimot to Kungu, runājot par steigu,

jūs ārzemnieku kungi, jo nāve panāk tikpat viegli medību vanagu kā vēzi. —

Bet viņa lepnās dusmas daudzkārt pieauga, kad viņš uzrunāja savus kastiliešus.

— Kauns jums, kastilieši, — viņš sacīja, — ja jūs vēl nezināt, ka laika mums diezgan tiklab piedzimšanai, kā nomiršanai — galvenās rūpes, kā to patīkamāk pavadīt. —

Un tad vēl piebilda:

— Nest godam savu vārdu, tas mūsu vienīgais pienākums. —

Un dons Garsija Fernandess Manrike konde de Ozorio, kam piederēja ne mazāk, ne vairāk kā ģerbonis, zirgs Boldovinozs, pajumte, ēzelītis Pantofilando, kalpi Ruiss un Djego, tiešām arvien prata godam nest savu skaisto, seno un gašo vārdu.

— Senjoram taisnība, — godbijīgi sačukstējās kastiliešu mūki, amatnieki, kvadriljeri, gani, laupītāji, ubagi, nokaunējušies par sevis necienīgo steigu.

— Kastiliešu lielkungam taisnība, — piekrita pat angļu un holandiešu tirgotāji, taču vairākas balsis te un tur iesaucās:

— Bet ēzelis tomēr jādabū no ceļa nost! —

— Jādabū gan, — piekrita dons Garsija — tikai ne varmācības ceļā. —

— Senjor, es zinu, kādā ceļā, — ieminējās kāds Toskanas tirgotājs, kas bija ievērojis lepnā idalgo kožu saēstās strausa spalvas un izbalējušās samta drēbes, un žigli izbēra trīs soļu atstatumā no ēzeļa Pantofilando mutes skaistu zeltainu auzu grēdu. Dzīvnieka tumšās, spožās acis gan kavējās pie tās, bet pats viņš tomēr nepakustējās.

Dons Garsija ar apslēptu nicināšanu paskatījās Toskanas tirgotājā un tad sāka pārliecināt savu ēzeli:

— Pantofilando, tu neesi ne zebras un nīlzirga, ne bruņurupuča un jūras cūkas krustojums, kā tevi te ļaudis neauglīgā nepacietībā un pārsteidzīgās dūmās dēvēja, tu, uz kuŗa ciltsbrāļa reiz, ļaudīm gaviļējot un palmu zariem plīvojot, iejāja mūžīgā pilsētā pats Godības Ķēniņš. Bet tu neesi arī Buridana ēzelis, tas ēzelis, kas nomira badā starp divām siena kaudzēm, nevarēdams izšķirties, no kuŗas kaudzes ēst. Tu esi Pantofilando, dona Garsijas Fernandesa Manrikes konde de Ozorio ēzelis, gudrs, apdomīgs, spītīgs — spītīgs līdz galam. Bet nu pietiek! Es tev došu rozi, izsūc tās sulu, un, varbūt, tu līdzīgi Apuleja Zelta ēzeļim pārvērtīsies kādā krietnā cilvēkā. Un nebūsi vairs spītīgs nevietā. —

Kamēr dons Garsija tā un tamlīdzīgi pārliecināja savu ēzeli, dons Alonso Alvaress de Torres

i Villaroels priecājās, ka ceļā pēkšņi gadījies tāds neparedzēts šķērslis, kas gan licis viņam mazuliet nokavēt satikšanos ar donu Leonelu, bet toties devis izdevību ieraudzīt skaisto Zoraīdu. *El caballero*, pāris sulaiņu atbalstīts (pavisam viņam bija 500 sulaiņu), izkāpa no savas karietes un pēc franču modes viegli celgalos palocījās Zoraīdai, kas apjukusi skatījās greznajā lielkungā.

Viņš bija tērpies tumšbrūnā brokatā, klātā sudraba un zelta mežģinēm sešās rindās. Tērpa apmalas bija apšūtas gaišzilu taftu, uz kuŗa pogu vietā zaigoja dārgakmeņi. Zilas un sarkanas zīda lentas, saspraustas smagiem Malagas rubiniem, plīvoja pie augstās cepures un apkakles mežģinēm. Ap kaklu viņam vēl vizēja zelta ķēde ar karaļa Filipa II ģimetni medaljona dimantu ielokā, kājās gaŗas sarkana zīda zeķes un zemas, sudraba rozetēm izrotātas kurpes.

El caballero smaidīdams parādīja ar vienu pirkstu, ko virs sasmaržotā cimda greznoja gredzens ar kādu Indijas akmeni, uz sarkano lentu, kas atradās pie viņa cepures, un teica:

— Šī lenta nozīmē — „īemilējies“. —

— Bet ko nozīmē šī, seņjor? — nosarkdama uzdrošinājās jautāt Zoraīda un rādīja uz zilo lentu, kas rotāja kavaliera kaklu.

— „Slepkava“, — kavaliers paskaidroja un pēc

tam iedāvināja Zoraīdai oranžu ziedam līdzīgu veneciešu kabatas lakatiņu, ko dodžu pilsētas pārstāvis Paolo di Sera viņam bija pārdevis par 200 dukātiem; tad, sulaiņu atbalstīts, iekāpa atkal kariatē, neskatījās vairs Zoraīdā, bet domāja par donu Leonelu, šo Andaluzijas zelta rozi, ar kuŗu drīz viņu, Kastīlijas lauvu, savienos jaukais Himenejs.

Pa to laiku dons Garsija vēl arvien skaistā valodā turpināja pārliecināt savu ēzeli Pantofilando, kas tomēr ne sprīdi neizkustējās no vietas. Klātesošie neizpratnē uzlūkoja viens otru.

— Jūsu žēlastība, — beidzot donu Garsiju nedroši uzrunāja kāds Salamankas universitātes students — kaldiešu un aramiešu valodu māceklis, pateikdams to, ko vienprātīgi domāja arī pārējie ceļinieki, — man šķiet, ka visu Persijas burvju, indiešu braminu un etiopu gaišreģu gudrības nepārliecinātu jūsu brīnišķīgo ēzeli turpināt ceļu vai paiet sāpus. —

Bet te no Aranchuesas puses uz lielceļa izauga saules apzeltīts putekļu mākonis, kas ātri tuvojās, taču vēl ātrāk tam pa priekšu skrēja kazu gani, izbailēs kliegdami:

— Karalis jā! Karalis jā! Karalis jā! —

Apjukusi drūzma ap spītīgo ēzeli nepaspēja ne drusku sakārtoties, ne ceļu atbrīvot, kad jau

pieauļoja tīrasiņu zirgos, it kā bezspārnu putnos, pati — *la elegancia* — un spēji apstājās, visapkārt izplatīdama stipri iesvaidīto tērpu un cimdu smaržas.

Patiešām, pats karalis Filips IV ar karalieni Izabellu galma lielkungu pavadībā atgriezās no medībām Aranchuesas dārzos.

Jau kā Asturijaš princi agrā jaunībā Filipu IV bija samaitājis Francisko Gomess de Sandovals, Lermas hercogs, ar nepārtrauktām krāšņām izpriecām, un tā karalis ātdevās tām visu mūžu, maz nodarbodamies ar valsts lietām, jo viņam netrūka Jaunās Pasaules zelta. Anglija un Lombardija viņam apgādāja tērpus, Holande audeklus, Florence zīdu, Vācija apavus, Milana dzelzi, Francija vasku, Venecija, Nirnberga, Ķelne, Mainca vēl arī grāmatas — viņam netrūka šīs pasaules labumu. Viņš bija teicams mākslas — īpaši glezniecības — un teatra sapratējs, mīkstsirdīgs, paglēvs un mazliet skumīgs kā visi spāņu karaļi, ar retu, smailu, gaišu bārdiņu un uz augšu saziestām, plānām ūsām.

Viņš bija tērpies zaļa samta medību kamzoli un sarkanā zīda kreklā ar zelta mežģinēm. Viņa kaklu kā spoži balts dzirnakmens apskāva stīva, plata apkakle. Arī tukli izpolstēto piedurkņu ap-roces izrotāja zelta mežģīnes. Pogu vietā spulgoja

lieli dimanti. Lēnā vējā plīvoja viņa visai augstās cepures kuplās, baltu un sārtu ceriņu ziedu ķekariem līdzīgās strausa spalvas, par kurām vien varētu nopirkt vairākus rūpīgi iekoptus vīna kalnus. Viņa miksto Kordovas ādas jājamzābaku plātos atlokus greznoja sarkana atlasa rozētes un lentas. Zābakiem bija augsti sarkani papēži un tīra sudraba pieši.

Daiļā un piemīlīgā karaliene Burboņu Izabella bija tērpta desmit stīvos, grozveidīgos, zelta caur-austos dažādu krāsu samta un brokata svārkos, kas atradās cits uz cita, bet ar tādiem izgriezumiem, lai katrs no tiem drusku nāktu redzams. Uz šiem audumiem bija uzšūtas 32.000 pērles un 3000 dimanti, un ar visām Venecijas un Briseles mežģinēm, kas tos izrotāja, varēja apklāt lielceļu no Aranchuesas skaistiem dārziem līdz karaliskajai pilsētai Madridei. Cieti krokotā baltā un apaļā apkakle bija tik plata, ka karalienes karošu kātus vajadzēja pagarināt, lai karote spētu sasniegt muti. Šos pārmērīgi smagos, tā laika sarežģīto modes mākslas līkumu gaumē darinātos tērpus cēli nesdama, karaliskā amazone veikli prata noturēties trauslajā un tramīgajā zirgā, bet debesu antilopei līdzīgais zirgs savukārt it viegli noturēja to.

Blakus karalieneiāja Filipa IV padomdevējs Gaspars de Gusmans, hercogs un grafs de Oliva-

ress, ciets, modrs un gudrs, par kuŗu gan ārzemju galmos runāja, ka viņš savam valdniekam vairāk karaļvalstis pazaudējis, nekā visi viņa priekšgājēji ieguvuši. Viņš, līdzīgi Filipam II, vislabprātāk tērpās melnā zīdā, kas bija skopi rotāts baltām mežģinēm un cepures, kakla, plecu un kāju sarkana atlasa lentām.

Starp smagos melnos, violetos un zaļos audumos tērptiem pavadoniem vēl bija redzams rešnaiss galma pundurs dons Antonio el Ingless, karaļa historiografs — Meksikas iekarošanas aprakstītājs — Antonio de Solis un jaunais un skaistais, bagātais un teiksmainais grafs de Villamediana, kas reiz kādā turnīrā savu kamzoli viscauri licis zeltkalim aplāt ar realiem un ģerbonī ierakstījis devizi: *Mis amores son reales*. Viņam patika smalkais Holandes audekls un arābu zelta dzīpariem caurausti audumi. Grafam piederēja 600 ļoti lieli un 900 mazāki sudraba šķīvji.

Karaliene Izabella un grafs de Villamediana, vēl neviena, pat ne ļauno galma punduru nepamanīti, Aranchuesas dārzos dažubrīd ilgāk kā parasts saskatījās, jo karaliene, par spīti Habsburgu dinastijas bargajām etiķetēm, spāņu galmā vēl arvien nebija zaudējusi savu jaunību, skaistumu un dzīves prieku.

Visapkārt greznajiem jātniekiem satraukti lē-

kāja un rēja gaŗi un izstīdzējuŗi medību suņi, dārgakmeņiem un inicialiem izgreznotām sudraba un zelta kakla saitēm.

Kad karaliskie medinieki ar pavadoņiem noņēma vieglās putekļu un saules maskas, atklājās nule gan smaidīgas, bet parasti drūmas, lepnas un bālas sejas, jo bālums, ko veicināja kā vien mācēdami, toreiz bija lielā cieņā dižciltīgo vidū.

Dons Garsija graciozi nolēca no sava Boldovinoza, pameta pavadas kalpu Ruisa un Djego rokās, tad ar cēlu atvēzienu noņēma milzīgo cepuri un devās pie karaļa, tā priekšā plaŗi un krāŗņi atvainodamies par ceļa aizsprostoŗanu, tikpat plaŗi un krāŗņi visos sīkumos izskaidrodams atgādījumu ar spītīgo ēzeli un nobeigdams savu skaisto runu šādiem vārdiem:

— Spītīgs līdz galam. Tāds ir mans seŗus gadus vecais ēzelis Pantofilando. Un tādi brīŗam mēs visi esam. —

Pie šiem vārdiem karalis paskatījās hercogā un grafā Olivaresā.

Tad dons Garsija lūdza karaļa augstsirdīgo padomu šai nelaīmē.

Filips IV, tāpat kā karaliene ar galma lielkunģiem, kas pēc visai sekmīgām un jautrām medībām bija seviŗķi labā omā, klausījās ar lielu uzmanību, smiedamies brīnījās par tādu neredzētu

ēzeļa spītību un jautāja, vai tad patiešām neviens cilvēks nezina līdzekļa, kā to uzveikt.

Karaļa priekšā, dziļi pēc veneciešu modes paklanīdamies, vispirms iznāca kāds laupītājs — *bandoleros*.

— Karaliskā augstība, esmu pazīstamais laupītājs Brokaburno no Sjerras Morenas aizām, — viņš padevīgi, bet reizē ar zināmu pašapziņu sacīja, — ļaujiet man pastrādāt kādu brīdi pie šī spītnieka ar manu vēršu dzīslu pletni, un lai tad es neesmu īsts kastilietis un slavenais karalisko lielceļu laupītājs, ja šis ēzelis neiedziedāsies kā Kanarijas putniņš. —

Karalis atļāva, bet tiklīdz laupītājs bija sācis savu neglīto eksekuciju, pēc dona Garsijas pamatotā lūguma, par rupju un veltīgu ēzeļa ādas mai-tāšanu apkaunoto laupītāju Brokaburno padzina no savām acīm.

Gribēdami izpelnīties karaļa atzinību un, varbūt, pat balvu, ar visdīvainākiem priekšlikumiem nāca klātesošie amatnieki.

— Karaliskā augstība, ēzelim jāiepūš acis dedzinātu miroņu kaulu dūmi, — teica kāds Segovijas vilnas kārsējs. —

— Karaliskā augstība, ēzelim jāietaurē vienā ausī ar medību ragu, otrā ar bazuni, — teica kāds Kordovas adatu kalējs.

Bet visdivaināko priekšlikumu, kas sacēla lielu jautrību, izsacīja kāds Seviljas cūkgaļas sālītājs:

— Karaliskā augstība, ar smaku, ar briesmīgi nelabu smaku jāpiespiež ēzelis kustēties. —

Visus šos smieklīgos priekšlikumus, protams, noraidīja.

Tad tā sacīja čigāns zvēru didītājs, Zoraīdas tēvs:

— Karaliskā augstība, čigāni mēdz ēzeļiem un mūļiem, lai tie ātrāk skrietu, ausīs ieliet dzīvsudrabu. —

Šo priekšlikumu izmēģināja, bet bez panākumiem. Pantofilando nepakustējās.

Tad kāds Svētās ermandadas kvadriljers iesaucās:

— Karaliskā augstība, zem ēzeļa jāiekurina lēnā uguns! —

— Jāiedur adatu visvārīgākā vietā, — piebalsoja kāds dominikanis, daudzu auto-da-fē dalībnieks.

Iekurināja nelielu sārtu un ēzeļa vēderam drīz jau apsvila spalva, bet tas pat ausis nepaskurināja; tad iedūra adatu visvārīgākā vietā, bet nesekmīgi, tā ka karaliene, izlikdamās it kā nemtū līdzdalību ēzeļa Pantofilando spītības uzveikšanā, bažījās, vai tikai jaunuma apsēstais dzīvnieks vairs esot dzīvs. Bet ēzelis neapšaubāmi bija

dzīvs un vesels, kā to noskaidroja karaļa historio-
grafs — mācītais vīrs Antonio de Solis, kas la-
tiņu valodā piebilda:

— Man šķiet, ka bailes ir stiprākas par sāpēm
— un tad kastīliešu valodā:

— Vajag spītīgo ēzeli sabaidīt, tad viņš sakus-
tēsies. —

Šādu priekšlikumu ar prieku atbalstīja arī pats
Pantofilando īpašnieks, kam nepavisam nepatika
viņa vienīgā ēzeļa, nastu un kalpu nesēja, maitā-
šana.

Lai ēzeli sabiedētu, čigāns zvēru didītājs va-
dāja gar pašu spītnieka purnu gan milzīgus Maz-
āzijas lāčus, kas slējās pakājkājās un stiepa sa-
vas ķetnas pretī gaŗausim, gan baismīgus Afrikas
lauvas, kas tā rēca, ka drebēja lielceļa akmeņi ar
visu apkārtni un jātnieku trauslie zirgi izbailēs
sprausloja.

Bet ēzelītis Pantofilando pat tad vēl nepakus-
tējās.

— Vientulība ir stiprāka par bailēm, — teica
Antonio de Solis, un tādēļ kādu brīdi ēzelis tika
atstāts viens lielceļa vidū. Bet arī šī viltība
neuzveica viņa spītību.

Kad nu visi atkal sapulcējās ap to, Brokaburno,
slavenais Sjerras Morenas laupītājs, vēlreiz sacīja:

— Karaliskā augstība, apvainotos noziedzniekus

mūsu zemē mēdz pakārt pie vienas rokas vai kājas tuvu zemei cilpā, tā sauktā *garučā*, un turēt tik ilgi, kamēr tas atzīstas. Cits nekas neatliek, ka arī šo ēzeli tādā pašā veidā pakārt. Viņu, *garuču* pielietojot, varētu pakārt aiz priekšējās labās un pakalējās kreisās kājas, vai aiz ausīm un astes. —

— Es negribu ēzeli nobeigt, — pretojās Filips IV un piedraudēja pašam Brokaburno ar *garuču*.

Vēlāk apkārtējie zemnieki un gani stāstīja, ka, lai spītīgo ēzeli sabiedētu un izkustinātu no vietas, šauts viņam pašā deguna galā ar varenu bronzas miezeri, tā ka biszāļu dūmos viņa pelēkā spalva apkvēpusi gluži melna, bet citādi viņš tikai viegli sagrīļojies.

Stāstīja arī, ka karaļa mācītais vīrs Antonio de Solis, līdz ar dominikaņiem un Salamankas studentiem, burvības vārdiem atsaukuši pār ēzeli smilšu vētru un lietus gāzes, ziemelpola salu un sniegputeni, bet tomēr tas nepakustējies.

Īstenībā ēzeļa spītības nesekmīgā uzveikšana nobeidzās šādi.

Kad karalis Filips IV donam Garsijam par apmierinājumu bija teicis:

— Es negribu ēzeli nobeigt, — historiografs Antonio de Solis latīņu valodā piebilda:

— Karaliskā augstība, šo ēzeli neiekustinās ne

Ulisa viltība, ne Eneja dievbijība, ne Achila varonība, ne Cezara vīrišķība, ne Trajana augstirdība, ne Katona apdomība, ne Platona gudrība, ne arī Nerona nežēlība. —

— Pareizi, — tad sacīja Filips IV, — ēzelis mūs ir uzvarējis. —

Hercogs un grafs de Olivaress sausi un ļauni iesmējās, jo klusībā domāja:

„Ēzelis *tevi* ir uzvarējis, Filip IV, kā visi *tevi* uzvar.“

— Ēzelis mūs ir uzvarējis, — vēlreiz atkārtoja Filips IV un pavēlēja:

— Ja viņš pats neiet, tad nesīsim *mēs* to uz mājām! —

Tas bija neredzēts Kastilijas ēzeļa triumfs.

Ēzelītīm Pantofilando zem pavēderes izbāza divus balķus — vienu pie priekškājām, otru pie pakalkājām. Pirmo balķi — viens labā, otrs kreisā pusē — pacēla Ruiss un Djego, otru laupītājs Brokaburno un kāds Svētās ermandadas kvadriljers — skaudrākie pretinieki, kas šai gājienā rāmi soļoja blakus.

Tā kā pa visu šo ēzeļa spītības nesekmīgās uzveikšanas laiku ļaužu skaits uz lielceļa bija desmitkārtšojies un bez tam vēsts, ka ēzelis uzvarējis pašu karali, ātri izplatījās plašā apkārtņē, nav

brīnums, ka tautas bija vairāk nekā Kārļa V kro-
nēšanas svētkos.

Sākās divainākais gājiens, kāds jebkad redzēts
lepnejā Kastīlijas karaļvalstī.

Pa priekšu, neganti riedami, lēkāja dažādu sugu
apkārtklejojošu suņu bari, kuriem sekoja, vēl
negantāk klaigādami, ne mazāk čigānu puiku.
Tad jāja, ceļu pašķirdami, pilsoņu un zemnieku
brālības Svētās ermandadas kvadriljeri, spožiem
Toledas ieročiem apbruņoti; aiz viņiem pats ka-
ralis Filips IV ar karalieni un galma lielkun-
giem, izstīdzējušu medības suņu ielenkts. Tālāk
lepni jāja uz sava Boldovinoza triumfatora īpaš-
nieks dons Garsija Fernandess Manrike konde
de Ozorio, kas slepus priecājās par sava ēzeļa
uzvaru un triumfu, un kaut gan donam Garsijam
bija tikai viens tērps, viņš allaž prata tā pār-
ģērbties, ka pat kalpi Ruiss un Djego domāja,
ka viņu kungam ir vismaz desmit tērpu.

Protams, aiz dona Garsijas tika nests pats
triumfators — ēzelis Pantofilando.

Apkārtējie zemnieki vēl ilgi pēc tam runāja, ka
ēzelis esot gardi smējies; bet īstenībā viņš ar
vislielāko vienaldzību, kāda vien pasaulē iespē-
jama, ļāva sevi nest uz mājām.

Abus viņa maisus stiepa Salamankas studenti.

Aiz studentiem, lūgšanas skaitīdami, jāja uz mūļiem dominikaņi savos platajos mēteļos.

Aiz viņiem brauca kavaliera dona Alonso Alvarosa de Torresa i Villaroela kariete līdz ar gaŗu rindu dažādu svešzemju lieltirgotāju karietēm.

Aiz tām nāca čigāns zvēru didītājs savā melnajā apmetnī, zilajā bezpiedurkņu kamzolī un sarkanajās biksēs, pie kam tēraudkaltā siksnā zibēja mauru zobens.

Viņam blakus uz mūļa jāja skaistā Zoraīda, laimīga cilādama dārgo veneciešu kabatas laktiņu un paklusu dziedādama vecu kastiliešu romanci:

*Dons Enrikess ir aprakts nu,
Pie senčiem Dievs to sauc,
Bet jaunais grafs uz Indiju
Pēc zelta smiltīm brauc —
Dons Manuels man patīkas,
Tam līdzī domas trauc.*

Čigāniem pa pēdām sekoja mācītie plēsīgie zvēri, brižam nelabi ierēkdamies.

Beidzot gājienu noslēdza nepārredzams amatnieku, zemnieku, ganu, dievlūdzcēju, laupītāju un ubagu pulks, kas nerimdamies vaimanāja:

— Ēzelis mūs ir uzvarējis!

Ēzelis mūs ir uzvarējis!

Ēzelis mūs ir uzvarējis!

Pats tumsības erceņģelis mīt šai ēzelī!

Ēzelis uzvarējis cilvēku!

Pašu karali!

Ēzelis uzvarējis, ēzelis uzvarējis, ēzelis uzvarējis! —

Tā ēzeli Pantofilando triumfa gājienā aiznesa līdz dona Garsijas mītnei, ienesa vēl iekšā un nolika kūti pie tukšās siles, kurā jau vienreiz minētais Toskanas tirgotājs iebēra auzas, un visi klātesošie steidzās pārņemt krustu.

— Tas nav ēzelis, bet, varbūt, noburts pagānu ķeizars Alifanfaronis de la Trapobans, — pasmiedamies sacīja beigu vārdā karalis Filips IV un tad uzsauca saviem pavadoniem:

— Un nu steigšus uz Buen Retiro! —

Par Buen Retiro saucās karaļa izpriecas pils Madrides pievārtē, kur valdnieks rīkoja teātra izrādes paša slavenā dzejnieka Kalderona de la Barakas vadībā, jo teatrs blakus medībām bija Filipa IV otra kaislība.

Karaliene Izabella, aiz kuŗas jāja grafs de Vilamediana, uzmanījās, lai pēdējais neredzētu tās kājas, jo kas bija redzējis Spānijas karalienes kājas, tas vairs nedrīkstēja dzīvot un skatīties saulē. Viņas svārki tādēļ arī bija ļoti gaŗi, un jau kā mazu meiteni Burboņu galma lielkundzes viņu mācīja mīt uz svārku malām nepakrītot. Jā-

dama blakus karaliskajam vīram, viņa sajuta grafa de Villamedianas skatienu uz saviem rieta uguns spožumā sakarsētiem pleciem, uz kuņģiem nokarājās pērlēm caurvītās tumši spīdīgo matu cirtas, un, gluži tāpat kā grafs de Villamediana, atcerējās Aranchuesas ēnainās augļu koku alejas un vārtu eju, šaujamo lūku un torņu veidos apcirptos kokus un krūmus, un abi domāja par nelielajām iespējamībām vienam tuvoties otram šī vakara teatra izrādē.

Karalis Filips IV ar karalieni un galma lielkūņiem aizjāja uz Buen Retiro pili; dižciltīgie kavalieri, lieltirgotāji, kvadriljeri, amatnieki, mūki, studenti, čigāni, laupītāji aizbrauca, aizjāja un aizgāja gan uz Madridi, gan Aranchuesu; zemnieki un gani izklīda pa savām mītnēm; dons Garsija pēc ievērojamās dienas grūtiem pārbaudījumiem devās ar kalpiem uz dūsu, un pār Kastiliju satumsa silta nakts.

Sarkans mēness apspulgoja tālos pakalnus, zaļgānos ūdeņus un mirdzošās lauru, citronu un oranžu koku lapas, smaržoja oleandru un miršu ziedi, un visnotaļ valdīja liels gavēņa klusums.

Un pēkšņi šajā cildenā klusumā, šajā siltās nakts mierā kā šarūsējuši mūsketieru trauksmes taure vairākreiz spalgi iebrēcās ēzelis Panfofilando, kas bija mundri izgājis no kūts pāgālmā un

tad uz ielas, jo nu, kad neviens tā nevēlējās, viņš sajuta lielu patiku doties zem mēnesnīcas ceļā.

Vienā mirklī no mājām un būdīnām izskrēja zemnieki, vēršu un kazu gani, svētceļotāji un ubagi, tad arī Ruiss ar Djego un pats dons Garsija Fernandess Manrike konde de Ozorio, līdz sirds dziļumiem sašutis par sava dzīvnieka rīcību, un pakēruši, kas gadījies pie rokas, briesmīgās dūsmās uzklupa ēzelim Pantofilādo, neaptveramā ātrumā saplosīja viņu sīkos gabaliņos un tos aiznesa sev līdzī kā dārgas relikvijas.

Tā gāja bojā lielais spītnieks, bet spītība, diemžēl, vēl joprojām sastopama pasaulē.

NESPĒJNIEKU PATEICĪBA

Paeglišu mājas atradās pakalnā, aizaugušas ābelēm, liepām un sidraba apsēm. Tomēr no viena loga varēja pārredzēt tuvāko apkārtni, bet Paeglišu saimnieks pat šo trūcīgo gaismas lūku labprāt būtu aiznaglojis, ja tā nebūtu bijusi vienīgā visā lielajā saimes istabā. Un ne jau tādēļ viņš to būtu aiznaglojis, ka pa to varēja pārredzēt ogu un sakņu dārzu un lielceļa posmu, bet gan tādēļ, ka tajā bija saskatāma arī plašā divu pagastu nespējnieku patversme, kas bikli pieklāvās lielceļam tieši pretī Paeglišiem. Pie tam saimnieku neatbaidīja nespējnieku patversmes skumīgais izskats ar salīkušajiem vecīšiem un kropliem, kas mīņājās uz palievena, vai logu priekšā vaidēdami

sildījās piesaulē, bet viņam nepatika, ka viņa vienīgais dēls un mantinieks Aldis vai ikkatrā dienas cēlienā pāris reižu palūkojās pa šo saimes istabas logu, lai uzmanītu nespējniekus.

Tas bija knaši paaudzies divpadsmit gadus vecs zēns, ar mazliet vientiesīgu gaišu vaigu, apaļš un sārts kā ābola un rozes krustojums, čakls grammatnieks, bet sev par prieku, tuviniekiem par bēdām un svešiem par svētību gaužam mīkstsirdīgs radījums. Viņš pievāca aizplautus zaķēnus, izzvejoja no ezera maisus ar noslīcināmiem kuceniem un kādudien, nežēlodams ne savas bikses, ne ādu, uzrāpās augstā priedē, lai nonestu savu mazo runcīti Pičiņu, kas gan veikli bija pratis tikt līdz galotnei, bet zemē vairs nejaudāja nokļūt un, līdzīgi sīkai rotaļu harmonikai, žēli ņaudēja; viņš atdāvināja skolā savas burtnīcas, zīmulus, cimdus tiem, kam tādu mantu trūka, un pat apavus un zeķes, pārnākdams reiz, vecākiem par lielu izbīli, mājās basām kājām — labi vēl, ka bija milīgā pavasara diena; viņš apmainīja savas jaunās drēbes pret citu salāpītām drēbēm, savas jaunās cepures pret citu sapurcītām un apvalkātām cepurēm; viņš darīja vēl daudzus citus tamlīdzīgus brīnumdarbus — un tikai tādēļ, ka sirds viņam to tā lika darīt, par spīti mātes un

īpaši tēva nepelnītiem, bet saprotamiem pārmetumiem.

Nav tad nu arī jābrīnās, ka Aldis, redzēdams, cik nespējnieki, kas iekliboja dažureiz arī tēva mājās, ir nevarīgi un pamesti, jau tikko iemācījies grūto iešanas mākslu, sāka viņiem pievērst savu uzmanību un allaž izstiepa rociņu, lai pasniegtu kādam sirmgalvim vai kroplim krustmātes dāvāto konfekti. Paaudzies un iedzīvojies arī pirmās rakstu gudrībās, viņš ar laiku kļuva pastāvīgs patversmes viesis un gādnieks. Bezročiem un sirmgalvjiem, kuņiem trīcēja rokas, viņš sestdienās skuva bārdu un milzīgām skroderu dzirklē m apcirpa matus; kādam vecītim, kam bija neārstējama iekšēja kaite, viņš rītos sildīja uz tēva pavarda ķieģeli, ar ko cietējs varētu remdēt savas sāpes pakrūtē; kādai vecītei, naskai rokdarbniecei, viņš palīdzēja satīt kamolos dziļu. Un dažreiz viņš pat izmazgāja vienu otru nespējnieku veļas gabalu. Kādam aklam vīram, kas bija kārs uz laikrakstiem, viņš tos cēla savā augstā un dzidrā baznīcas koŗa zēna balsi priekšā, un tad arī citi nespējnieki sapulcējās visapkārt, jo katrs gribēja dzirdēt kādu ziņu no tās pasaules, ko viņi bija pametuši un kuŗai tie vairs nekā nespēja dot.

Bet ne tikai nespējnieki no Alda — arī Aldis no nespējniekiem guva daudz laba un jauka.

Kādam gaudenam skroderam pagultē glabājās vecu žurnālu krāsainu bilžu grēda. Aldis neapnikdams aplūkoja dažādu vēsturisku notikumu attēlus:

„Napoleons III pie Sedanas“, „Japāņi sturmē Port-Arturu“, „Buri sakauj angļus“, „Panamas kanala atklāšana“, „Austro-Ungārijas ķeizars Francis Jozefs pie troņmantinieka erchercoga Rudolfa šķirsta“; tad — „Pompejas bojā iešana“, „Gladiatoru cīņa“, „Jūlija Cezara nāve“.

Citi nespējnieki atkal bija lieli stāstītāji.

Kāds pagājušo laiku mūrnieks allaž mēdza stāstīt par stikla fabrikantu miljonāru Bērtuli Purpēteri.

— Purpēteris, jā, Bērtulis Purpēteris... jūs i ne iedomāties nevarat, kāds bija viņa Rīgas dzīvoklis — ā! Man tur puiša gados iznāca labot krāsnis. Es jums saku — no zāles pa stikla durvīm jūs iegājāt plašā verandā. — Bet tā jau nebija veranda, nē, Paradīzes dārzs! Ar palmām un visādiem smalkiem putniem zelta būros — sarkaniem un zaļiem papugaiļiem, dzelteniem kanariņas putniņiem. Viens kanariņas putniņš bija maktēns dziedātājs. Reiz Purpēteris atsaucis trīs labākos stabulētājus, istus māksleniekus no tejatera — lai sacenšas ar kanariņu! Kas tā bijusi par stabulēšanu un svilpošanu! Uzvarējis gan

putns, bet naktī nobeidzies — sirds neizturējusi — pārplisusi — nabags pārdziedājies. Cik tad Purpēteris bija bēdīgs! Un saviem papugaiļiem viņš turēja franču skolotāju — pranksē, pranksē! — tā vien visi kļiedza. —

Kā gan šis un līdzīgi stāsti, kaut arī neskaitāmas reizes dzirdēti, lai Aldim nepatiktu! Raibā, sen pagājusi dzīve, pārvērtusies gandrīz jau neticamos atmiņu nostāstos, runāja no tiem un izdvēsa savas saldās reibinošās dēku smaržas.

Tā nespējnieku patversme zēnam kļuva otras mājas.

Lūk, un tādēļ, ka Aldis tā ar sirdi un dvēseli pieķērās patversmei, viņa tēvam, Paeglišu saimniekam, nepavisam nepatika šis saimes istabas logs, no kuŗa viņa dēls varēja pārredzēt patversmi. Bet tā kā Aldis citādi bija it kundrs gan lauku, gan skolas darbos un rotaļās ar zēniem pierādīja, ka nav nekāds mīkstčaulis, kas neprot aizstāvēties, tēvs, kaut arī ar dusmām un bažām, piecieta šādu sava vienīgā dēla iejaukšanos pagasta rūpēs par nespējniekiem.

Bet tā lielā, ilgi vēl pēc tam daudzīnātā, pati ievērojamākā diena patversmes pastāvēšanas laikā, par kuŗu še gribu pastāstīt, iekrita tieši tajā dienā, kad Likā Dace gadskārtēji pieminēja savas „meitas vīra sitienu“. Katru gadu viņa 3. jūlijā

10-os rītā atcerējās, ka priekš tik un tik — vai nu 25, 26, 27, vai, kā šīs ievērojamās dienas rītā, priekš 28 gadiem meitas vīrs viņai iesitis. Ja jau tāja, kādēļ viņš to darijis, Likā Dace mirkli kļuva domīga, bet tad strupi atcirta: — Aiz nekrietnības! — Patversmes iemītniekiem šī diena bija tikpat slavena kā Jurgī, Pēterī vai Mārtiņi.

Jā, tā nu šīs dienas rītā Aldis ganīja tēva lopus. Viņš, kā jau teikts, bija čakls grāmatnieks — tāds, kam prieks izlasīt visu, kas gadās pie rokas un kas nevairās ne no Šerloka Holmsa „Asinainām juvelēm“, ne no paša Dantes „Dievišķīgās komēdijas“, kaut arī pēdējo nemaz nesaprastu. Un tā, pieskatīdams tēva ganāmpulku, viņš lasīja Servantesa „Don-Kichotu“. Bet drīz viņš ar tādu līdzdalību sāka sekot Bēdīgā Izskata bruņinieka dēkām, ka aizmirsas govīs un avis un kviešus, kas, nokāruši smagās vārpu galvas, it kā snauda spirtātā auglības miegā. Bet kad viņš bija nonācis līdz „atjautīgā un daudz piedzīvojušā Lamančas idalgo“ cīņai ar vējdzirnavām, kurā „Don-Kichots aizslēpās aiz vairoga un, labi saturējis rokā šķēpu, drāzās uz tuvākajām dzirnavām un to spārnā ar visu spēku iedūra savu šķēpu“, viņu iztraucēja bargi tēva kliedzieni. Viņš redzēja, ka ganāmpulks sagājis kviešos.

Par sodu, ka viņš nav izpildījis savu uzdevumu,

tēvs viņam pavēlēja dienvidū izravēt zemeņu dobes. Dienvidū izravēt zemeņu dobes! Tas bija bargs sods. Kamēr citi zēni liksmi aizskrēja uz pļavu ezeru peldēt, viņam vajadzēja ugunīgā saulē mocīties ar nepārredzamo nezāļu biezokņa iznīdēšanu. Viņš pūlējās, pūlējās, bet pamazām pret paša gribu asaras lielām un karstām lāsēm pilēja uz viņa rokām un vainīgā „Don-Kichota“ vāku. Un kad ezerā citu zēnu bālsis kļuva vēl skaļākas un nebēdīgākas un jo aicinošāk atskanēja ūdens, tā veldzētāja, priecīgā plunkšķēšana — jūlija skaistākā muzika — viņš vairs nepavisam nespēja savaldīties un brēkdams sabruka starp bezgalīgi garajām dobēm.

Te Aldis neskaidri sadzirdēja kādu ērmotu bālsī, kas divainā pretstatā bija reizē nejauki spiedzoša un brīnišķīgi maiga.

— Dēls, dēls, kādēļ tu tā raudi? — jautāja šī balss, kas šķita arī esam ļoti norūpējusies.

Aldis caur asarām kā caur sidrabotu miglu saskatīja kādu patversmes iemītnieku, kam viņš ne vienureiz vien bija skuvījis bārdu. Ak vai! Zēns viņam izstāstīja savu nelaimi, bet tad vēl briesmīgāk turpināja brēkt. Viņš brēca, brēca, asaras sajaukdams ar zemi, līdz sajuta uz galvas kādas kroplās rokas ļoti maigu pieskārienu. Viņš zināja, ka tā prata pieskarties tikai viņa nespējnieki.

— Dēls, skrej vien uz ezeru, skrej, — sacīja tā pati ērmotā balss ar kapsētas smiltīm piebērtas klarnetes skaņu.

Zēns nemitējās brēkt. Bet kad šī balss nerimdamās atkal un atkal mudināja viņu doties uz ezeru, viņš neizpratnē pacēla galvu un mēģināja atvērt sīviem žēlabu ūdeņiem pārplūdušās acis.

Pēkšņi lielā pārsteigumā tās kļuva gluži skaidras un redzīgas.

Paeglišu milzīgā zemeņu plantācija bija pārpilna klibiem, pusakliem, stīviem un greiziem divu pagastu nespējniekiem, kas, līdzīgi pasaku sulainīšiem, kā nu katrs spēja, atbrīvoja gardo ogu gleznās lapiņas no lekņajām nezālēm.

Starp ravētājiem redzēja, protams, arī Rīgas mūrnieku, Liko Daci, pakrūtes slimnieku, lielo rokdarbnieci, gaudeno skroderu. Pat tie vārgākie bija piecēlušies no guļas vietām.

Vecīšus un vecenītes, kroplīšus un vārguļus vairs nevarēja pazīt. Viņos, šķita, it kā būtu atdzimis sen jau aizmirstais darba prieks. Sākās pat tā kā sacensība viņu spēku nožēlojamo atlieku starpā. Smagi elsodami, svīzdami, trīcēdami, grūti pieliekdamies un vēl grūtāk pieceldamies, viņi soli pa solītim tīrīja taisno dobju garās rindas.

Drīz ne tikai šajās mājās, bet arī kaimiņos un visā pagastā izplatījās ziņa par divaino talku Pa-

eglišos. Zēni puspliki atskrēja no ezera, visā kaklā kliegdami: — Paeglišu dārzs pilns nabagmājas putnabiedēkļiem! Kropļi atkal uz pekām! Urrā! —

Gājēji un braucēji uz lielceļa apstājās un brīnījās.

Kad Alda tēvs iznāca nama durvju priekšā, viņš tūlīt saprata, ka pateicīgie nespējnieki veic sava labdara grūto soda darbu. Un dusmīgais tēvs nevarēja nepasmaidīt.

Veco un kroplo ļaužu sejas staroja kā daudzas rīta saules, bet Aldis, kam šī bija pati laimīgākā diena bērna mūžā, staigāja starp viņiem kā īsts nespējnieku ķēniņš.

R I Č U R A Č S

Mēs spēlējam riču raču.

Ir taču vēsturiskā visu spēļu spēle šahs; ir taču dažādas kāršu spēles — preferanss, bridžs; bet mēs spēlējam pašu vienkāršāko spēli — riču raču.

Starp vienkāršām spēlēm ir arī vēl daudzas citas, varbūt saistošākas, kā loto un domino.

Bet mēs aizmirsām visas citas spēles un spēlējām riču raču. Un kā mēs spēlējam! Mēs aizmirsām ēdienu un dzērienu; mēs aizmirsām miegu. Velti namamāte mūs aicināja brokastīs, pusdienās un vakariņās — tikai, kad mums piedraudēja ar bargiem sodiem pie miesas un dvēseles, mēs pienācām kā paši pēdējie pie galda, kad jau la-

bākos kumosus citi bija pievākuši. Bet mums tas bija vienalga. Mēs domājām tikai par riču raču.

Noguruma mēs nejutām. Tikai kad iekritu gultā, no sēdēšanas man sāpēja mugura un no kauliņu mešanas labā roka, un kad aizvēru acis, sarkanās, zilās, zaļās un dzeltenās koka figuriņas dejoja manā priekšā gavoti un kadriļi. Mans pretspēlētājs, kā namamāte stāstīja, miegā klaiņgājis „seši, seši, seši“ un cilājis rokas, it kā mestu kauliņus. Bet otrā rītā, steidzīgi un pavirši pabrokastojuši, ķērāmies atkal pie riču rača.

Vispār, gulēt mēs gājām tikai tad, kad jau visi dusēja un kļuva tik tumšs, ka nevarēja vairs saredzēt ne metamos kauliņus, ne koka figuriņas, bet namamāte, sadusmota par mūsu pārmērīgo kaislību, atņēma mums visas spuldzes un sveces.

Tāpat vienaldzīgas mums kļuva druvas un sakņu dobes, ap kurām citi vasarnieki darbojās, ziedezers, kurā pārējie viesi peldējās, un plašais, ēnainais augļu dārzs, kas daudziem sagādāja prieku ar Viktorijas plūmēm un muskatelu bumbieriem.

Pat labo sauli mēs nemaz neievērojām, jo mēs spēlējām riču raču.

Mans pretspēlētājs bija briesmīgs radijums. Viņam bija ausis kā etrusku māla podu osas, gari pirksti ar ļoti netīriem nagiem, kas bija kā nosēti

baltumiņiem, liela mute, kuŗa, kad viņš spēlēja, nemitīgi sūkāja milzīgas rubina, safira un ametista gabaliem līdzīgas konfektes (tās es viņam apgādāju), un šauras korejieša acis. Kad viņam laimējās, viņa mute kļuva vēl platāka un acis vēl šaurākas, jo viņš bezkaunīgi smējās; bet kad viņam nelaimējās, viņš ērmoti pakustināja ausis, un tā bija zīme, ka viņš ir dusmīgs.

Bet viņš jau arvien uzvarēja. Ai, kas tas bija par riču rača spēlētāju!

Tas bija vienpadsmit gadu vecs zēns, vārdā Helmutš, bet man toreiz bija divdesmit astoņi gadi, un es ar lielu ziņkārību pētīju cilvēku viņa dažādās attīstības pakāpēs, pie kam, spēlējams riču raču ar Helmutu, šo vienpadsmit gadu veco zēnu, drīz nācu pie atziņas, ka viņš daudzējādā ziņā dzīves gudrībā aizgājis tālu man priekšā. (Blakus minot, tāpat man bija jāatzīst, ka viņš jau saprot dzīves mākslu daudz smalkāk nekā viņa vectēvs — cienījams sešdesmit gadu vecs lauksaimnieks.)

No tā laika pagājuši vairāki gadi, bet man vēl gaiši prātā tas savādaš brīdis, kad Helmutš — dažas stundas pēc manas ierašanās viņa vectēva lauku mājās — pienāca man klāt, smīnēja kā mazs elku dievs, sapēmis no manis dārgakmeņu veidīgus konfekšu gabalus, un sacīja:

„Spēlēsim riču raču!“

Un es tūlīt padevos viņa uzaicinājumam un trīs dienas, kamēr viesojos tajās lauku mājās, neuzlūkoju ne sauli, ne dārzu, ne druvas. Mēs sēdējām godistabas nomaļākā stūrītī pie maza galdiņa aiz diviem vareniem gumijas kokiem, tā ka neviens mūs neredzēja un netraucēja. Tur mēs sēdējām no agra rīta līdz vēlam vakaram, metām kauliņus un rīkojāmies ar mūsu sarkanām, zilām, zaļām un dzeltenām koka figuriņām, tās stumdami pa biezo papīra plāksni, uz kuŗas bija iespiesti melni, sarkani, zili, zaļi un dzelteni apli. Grūti aprakstīt šo spēli, bet kas gan to nezina! Kas gan nezina, ka tā ir pati vienkāršākā, bērnišķīgākā spēle pasaulē, pie kuŗas nemaz nav jānopūl galva — tik vientiesīga gudrība ir tajā! Un tomēr tā mūs abus, pārējiem par izbrīnu un izsmieklu, bet namamātei — Helmuta mātei — pat par sašutumu, pilnīgi paņēma savā varā.

„Man būs sarkanie un zilie“, trako turnīru sākams, sacīja Helmuta, „tev zaļie un dzeltenie!“

„Es būšu Bizoņu Bills“, zēns tad iesaucās, „bet tu visu bālģīmju briesmas, sarkanādaino virsaitis Sēdošais Bullis.“

„Labi“, es iesmējos, un man šķita, ka bezgalīga prerija ar savām dēkām atklājas manā priekšā.

„Un tu ņem šito kauliņu — tas ir nelaimīgāks“,

zēns vēl piebilda, „bet es šo — tas ir laimes kauliņš. Lai tad svētais karš sākas!”

„Lai sākas!” es, kā parasts, piekritu, paņemams nelaiimes kauliņu.

Un tiešām man neveicās. Kad man vajadzēja uzvest seši, kauliņš rādīja divi; kad vienu — tad pieci. Brīžam nāca viens vien, un es nekur netiku uz priekšu. Brīžam, kad vajadzēja vienu vai divi, lai uzvarētu, es uzmetu visādus skaitus, tikai ne vienu vai divi, līdz zaudēju — par lielu prieku Helmutam, kas gandrīz arvien uzmeta tādu skaitu, kādu viņam vajadzēja, un kad viesi pie pusdienas vai vakariņu galda, mūs izzobodami, jautāja, kurš tad uzvarējis, Helmutš tādā balsī, it kā tas būtu pats par sevi saprotams, katru reiz steigdzās iesaukties: „Es!”

Ai, tie slinkie vasarnieki nezināja, kādās mēs varenās dēkās devāmies pa Kanzasas zālājiem un Nebraskas putekļiem, kur vējā plīv su cilts galvasrotu spalvas un kur auļo zirgu ekspreši ar laimes meklētājiem raibos flaneļa kreklos!

Tiklīdz turpinājām spēli, Helmutš iedegās jaunā, vēl nevaldāmākā cīņas priekā, nemitīgi klaiņādams:

„Skaties tik, kā mans Bukokinu Jāzeps jož! Tas ir zirgs, ne kazal! Un kā Lukrecija strādā! Atkal viens dzeltens bullis krīt, krīt un pagalam!

Vai zini, tas Bukokinu Jāzepe vēl labāks kā Pulvergīmis!“

„Kas tas ir par Pulvergīmi un par Bukokinu Jāzepu“, es iejautājos, „un kas tā ir par Lukreciju?“

„Tu, varbūt, arī nezini, kas tas ir — Bizoņu Bills?“ Helmuts pārākuma apziņā sāka savus paskaidrojumus, „tas ir pulkvedis Kodijs, lielākais bizoņu mednieks, kas nošāvis 4280 bizoņus un kaņojis ar indiāņiem. Lukrecija ir viņa šautene, no kuņas viņš nekad nav šķīries. Pulvergīmis ir viņa otrais zirgs, Vecais Muntans bija pirmais, bet trešais saucas Bukokinu Jāzepe.“

Tādā veidā spēle turpinājās, pie kam Helmuts nu bija varonīgais Bills, viņa zilās un sarkanās figuriņas — mednieki, „Uzvilkta šautenes gaiļa“ biedrības biedri; turpretī es biju virsaitis Sēdšais Bullis un manas zaļās un dzeltenās figuriņas — indiāņi un bizoņi.

Mani tā uzjautrināja Helmuta bērnišķīgais prieks, ka es vairāk skatījos viņā nekā figuriņās un brīžam apzinīgi ļāvu viņam uzvarēt, kaut gan uzvaru es būtu varējis viegli panākt. Viņš to drīz arī nomanīja, bet tas tomēr nemazināja viņa spēles prieku. Viņš, kā jau teicu, nepārtraukti grauza dārgakmeņu veidīgos konfekšu gabalus, un atkarībā no tā, cik viņš bija uztraukts, viņš šīs kon-

fektes grauza ātrāk vai lēnāk, skaļāk vai klusāk. Viņa acis nelabi spīdēja kā mazai hiēnai mēnesnīcā, un viņš brīžam savu spēli pavadīja apmēram šādiem izsaucieniem:

„Atkal jau smird pēc sarkanādaiņiem! Kamēr Billam ir Lukrecija, viņš pasmejas par visiem tomahavkiem! Tā — vēl viens bizoņu bullis nogāzts! Gandrīz, gandrīz jau būtu izbēdzis! Nu zaļie bifeji netiks cauri manai ložu krusai! Ko? — Atkal Dzeltenā Roka raida savas saindētās bultas? Veltīgi! Kaut nu būtu četri! Kā tad! Dzeltenā Roka, no ceļa nost!”

Nereti Helmutš man bargi aizrādīja:

„Met otrreiz — tavs kauliņš labi nerīpoja!”

Pirmoreiz man bija pieci un ar to es būtu varējis padzīt vienu viņa sarkano figuriņu; otrreiz divi. Helmutš smējās un meta. Viņa kauliņš rādīja seši. Viņš ar savu zilo figuriņu strauji devās uz priekšu, atkārtoja metienu, ieguva atkal seši un tā vairāk reiz, līdz ar lielu sparū izsita vienu manu zaļo no ierindas, kliegdams:

„Lietus Sīt Sejā gatavs! Kauja pie Trīs mūļu forta uzvarēta! Urrā! Lai dzīvo Bizoņu Bills! Lai dzīvo Uzvilktā šautenes gaiļa biedrības biedri!”

Sākumā man patika ne tikai šī sajūsma par uzvarām, bet arī sīkās nelikumības, kuras zēns ar gudru ziņu atļāvās, tās labi apzinādamies. Tās

mani tikai smīdināja. Drīz mans veiklais pretspēlētājs, izmantodams manu nevērību, kļuva pavisam pārdrošs un lietoja jau dažādas blēdības. Tāda rīcība mani sāka kaitināt.

Vēl viena otra nelāga blēdība, un mani viss sāka kaitināt — zēna viltības, uzvaras kāre, skaļā konfekšu graušana, arī zēna netīrie nagi un spēles prieks. Es nolēmu Helmutu piespiest pie zemes kā jaunu, palaidnīgu sesku un parādīt, ka es tomēr esmu lielāks un gudrāks par viņu.

Tas man viegli izdevās, jo nu es spēlēju uzmanīgi.

Nelīdzēja ne „laimīgais kauliņš“, ne mazās viltības — manas zaļās un dzeltenās figuriņas, mani „indiaņi“ devās savā uzvaras gājienā. Slavenie vīrsaiši „Lietus Sit Sejā“, „Straujais Briedis“, „Dzeltenā Roka“ viens pēc otra sasniedza savu mērķi, padzīdami sarkanos un zilos „bālgīmjus“ no ceļa. Helmutš gan visādi grozīja savu „laimīgo“ kauliņu rokās, uzlika pirkstu uz „seši“ un mīlīgi čukstēja:

„Nāc, labais sešnieciņ, nāc! Parādi, Lukrecija, ko tu proti, citādi tie indiaņi noņems man vēl gluži siltu skalpu.“

Bet kad meta, iznāca tikai „trīs“. Tad viņš „nepaklausīgo“ kauliņu („Lukreciju“) pamatīgi iepēra.

Viņa kauliņu mešana līdz šim arī bija pavisam

savāda. Viņš drīzāk nolika kauliņu uz galda ar vēlamo skaitu, nekā meta. To es vairs nepieļāvu.

Un Helmutš zaudēja.

Arvien skaļāk un ātrāk viņš grauza rubina, safira un ametista veidīgos konfekšu gabalus; arvien biežāk un mīligāk sačukstējās ar „sešnieku“, bet velti.

Zaļie un dzeltenie uzvarēja.

Trīsreiz pēc kārtas jau Helmutš bija zaudējis, un nu mani arvien vairāk sāka uzjautrināt viņa pieaugošās dusmas. Man patīk, kad šādās spēlēs uzvar bērni, bet Helmutš bija pelnījis krietnu mācību. Un to es viņam ne tikai gribēju sagādāt, bet jau sagādāju.

Zēns, gudrs un viltīgs būdams, acīm redzot saprata, ka līdz šim neesmu spēli ņēmis nopietni un tādēļ zaudējis. Bet nu, kad es spēlēju kā nākas, viņam jāzaudē. Tas beidzot aizskāra viņa godkāribu. Viņš meta kauliņu arvien piktāk un gribēja pat jau savu „laimīgo“ kauliņu apmainīt pret manu „nelaimīgo“. Pēc katra neveiksmīga metiena viņš niķīgi piecirta kāju uz grīdas un brižam pat ar savu mazo dūri sita uz galda, tā ka koka figuriņas palēcās un izkustējās no savām vietām. Brižam, kad viņam tomēr izdevās kādu manu zaļo vai dzeltenu padzīt no ceļa, viņš iegavilējās:

„Vēl viens zaļais bifelis beigts! Lietus Sit Sejā pagalam. Uz priekšu, Pulverģīmi! Bizoņu Bills uzvar!“

Tomēr — uzvarēju es — uzvarēju pēc kārtas jau ceturto reiz.

Bet tad nāca baismīgs gals.

Es iešķīlu uguni biszālēs.

Es iesmējos.

Un notika tas, ko es nemaz nebiju paredzējis.

Helmuts strauji apgāza galdiņu un abām bērnam dūrēm metās manās krūtīs, tās bez žēlastības daudzidams. Kad es viņa dūres stingri satvēru, viņš nevarīgās dusmās spēra man ar kājām. Asaras, vārda tiešā nozīmē, viņam izsprāga no acīm — karstas niknuma asaras. Arī mani pārņēma liels piktums un varbūt es savu pretspēlētāju būtu krietni izkūlis, varbūt Sēdošais Bullis būtu pārmācījis Bizoņu Billu, ja bīstamākā brīdī istabā nebūtu ienākusi namamāte. Viņa tūlīt pareizi novērtēja mūsu sadursmi, it kā jau to būtu paredzējusi, un nekavēdamās atņēma mums mūsu dārgo spēli, ko jau sen viņa vēlējās izdarīt. Acumirkļi izgausa arī preriju dēku skaistums.

No tā laika mēs vairs nekad nespēlējām riču raču un pat pēc daudz gadiem kautrējāmos atcerēties Bizoņu Billa cīņu ar indiāņiem un bifeliem.

NEĪSTĀ ĢĪMETNE

Kāda Latgales priekšpilsētas trīsstāvu ķieģeļu nama jaunā sētniece Valentīna Freiberga apgalvoja, ka esot atraite. Ziņkārīgākās nama iemītnieces — Zihuzena kundze un Kamoliņu mamma — drīz vien izdibināja, ka jaunās sētnieces vīrs 1914. gadā kritis kādā no lielajām kaujām ģenerāļa Samsonova neveiksmīgā kara gājienā Rītprūsijā. Bet vairāk neko Valentīna Freiberga par sevi nestāstīja.

Ar Vili Freibergu viņa — deviņpadsmit gadus veca Jelgavas kalpone — apprecējās neilgi pirms lielā kara, jo tomēr labāk tā kļuva sētnieka sieva nekā sarūgtināja savu dzīvi, izpildīdama skopa

Katoļu ielas lieltirgotāja kalpones daudzos pienākumus.

Vilis Freibergs bija neizskatīgs, bet labs cilvēks, vārdu sakot, garlaicīgs sava darba izpildītājs un sievas apgādnieks. Valentīna turpretī piederēja pie tām sievietēm, kas pārliecinātas, ka viņu darbs nav tas, kam tās radītas. Viņa bieži ar savu neskoloto prātu, bet iedzimto tautas gudrību domāja par „augstām lietām“, kas nebūt tai netraucēja ļoti apzinīgi veikt ikdienas darbus, un viņa tajos ielika tik daudz sevis, ka tie it kā pacēlās augstākā plāksnē, un tādēļ, kaut arī viņa bija visai čakla un jauna un tās veselība bija nevainojama, viņa tomēr pilnīgi apmierinājās ar savu vairāk kā pieticīgo stāvokli un nekā nedarīja, lai izkļūtu no tā un tiktu dzīvē tālāk uz priekšu. Gluži otrādi — viņa pat ar zināmu pašapziņu skatījās no apakšas uz augšu.

Kad Freibergu aizsauca karā, viņa bez sevišķām pūlēm veica vīra pienākumus. Drīz viņa saņēma no kara lauka bēdu vēsti, bet uztvēra to kā „tādos apstākļos pašu par sevi saprotamu lietu“.

Gāja kara gadi. 15., 16., 17., 18., 19. Pienāca 1920. gads.

Brīžam Valentīna vakaros pēc darba, spodri uzposdama savu mazo dzīvokli, bez skumjām domāja par vīru — kādā nāvē viņš miris, vai lielas tam

bijušas mokas, kur viņš aprakts. Un kad viņa pie-
minēja nāvi, tai nemaz nebija bail, kaut arī dzīve
viņai patikās ļoti. Vīra izskats tai pamazām iz-
gaisa no atmiņas — vienīgā vīra fotografijā viņai
netikās skatīties. Bet šādos vakaros, kad viņai
dažreiz kļuva mazliet garlaicīgi un tai šķita, ka
nebūtu ļauni, ja varētu ar Vili pārmit kādus
nenozīmīgus vārdus, viņa pūlējās iztēloties tā iz-
skatu. Bet iedomās tas pamazām arvien vairāk
pārvērtās un pieņēma tādu izskatu, kādu viņa vē-
lējās, un, protams, tas bija citādāks, daudz valdzi-
nošāks kā īstais.

Kādā sestdienas vakarā Valentīna sadzirdēja
baznīcu zvanu skaņas.

— Cik skumji... viņa pie tam nodomāja, un
tūlīt tai ienāca prātā neticīgie:

— Ak, tie nelieši! Ņem un pierāda melns uz
balta, ka nav Dieva! Bet viņiem laikam taisnība.
Cik sāpīgi, ka neliešiem dažreiz ir taisnība! —

Viņa atcerējās, cik jauka tai šķita pasaule bēr-
nībā, kad vēl bija Dievs.

— Bet, varbūt, ka tomēr ir? — viņa sev jau-
tāja, taču nekavēdamās steidzās noliegt.

— Nē, nē, tas nevar būt! Tā ir māpticība. Kāds
briesmīgs vārds „māpticība“! —

Un viņa nolēma labāk pieciest Dieva trūkumu,
nekā ļaut sevi uzskatīt par māpticīgu.

Viņa centās vairs nedomāt par Dievu, bet Tas neļāva aizmirst savu esamību: zvani nepārtraukti dunēja, un ausij un sirdij arvien tikamāk.

— Bet uz baznīcu, kaut arī neticu Dievam, es taču varu aiziet, ja citur nav kur iet, — pēkšņi viņa sev sacīja, — tāpat kā uz kino vai cirku. —

Vienu brīdi viņa vēl šaubījās, vai iet, vai neiet, tad nolēma:

— Aiziešu uz krievu baznīcu — tur vairāk ko redzēt. —

Viņa kļuva gluži priecīga, rūpīgi sagērbās savās svētdienas drēbēs un aizgāja uz pareizticīgo dievnamu, kas atradās netālu.

Nekustēdamās viņa stāvēja starp dievlūdzējiem, kas, zeltā tērptā priesteri lūkodamies un viņa zemās balss svētajos vārdos klausīdamies, te krita ceļos, te krustījās, te aizdedzināja gaišbrūnās svečītes pie svētbildēm.

Viņa atcerējās, ka priekš daudz gadiem, kad viņa vēl bija maza meitiņa, reiz vecāmāte to ievada staltā dievnamā un, lai „visu labi saredzētu“, nostājās tieši zem kanceles, kas atbalstījās uz salīkušā koka tēla. Tas bija varens, bārdains vīrs lielu degunu. Viņai sevišķi iepatikās šis deguns, un, tā kā vīrs bija zemu saliecies, viņa pieskārās ar savu rādāmo pirkstiņu lielajam degunam. Ve-

cāmāte dusmīgi tai iesita pa pirkstiem, bijīgi čukstēdama:

— Tas ir Mozus. —

Bet gar sienām bija arī ģerboņi, un viņa vecaimātei jautāja:

— Kas tie ir, vecomāt? —

— Tie ir velnu ģimji, — vecāmāte atbildēja.

Valentīna sāka lūkoties daudzajās svētbildēs, kas visnotaļ aplāja baznīcas sienas, un domāja:

— Kādēļ ir bildes? Nujā, ja nebūtu bilžu, tad nezinātu, kāds izskatījās Kristus, Marija vai svētie. Lūk, kāda nozīme bildēm. —

Un pēkšņi tai radās kāda iedomā — ja būtu uzgleznots Vilis līdzīgi šīm svētbildēm, viņa varētu tajā skatīties kā dzīvā un vakaros nemaz nebūtu garlaicīgi.

Šīs iedomas, kas viņai šķita tik bezgala dīvaina, pārņemta, tā ilgi lūkojās krāšņajās svētbildēs, ieelpoja viraka un vaska sveču smaržu, klausījās dziedāšanā un, pilnīgi aizmirdama savu neticību, vieglu sirdi pārgāja mājās.

Bet mājās vairs neatstājās no Valentīnas iedomā par gleznotu vīra ģimetni. Tās bija savādas sajūtas — viņas vīra tēls it kā saplūda kopā ar svētbildēs redzētām sejām, bet kad viņa iedomājās, kādam vajadzētu izskatīties tēlam tajā gleznā, kuŗu tā vēlētos piekārt pie savas istabas sienas,

tad tā vairs nebija ne vīra, ne arī kāda svētā seja. Reizē ar šīm sajūtām viņa sāka pārdomāt mākslu, proti, glezniecību.

— Ir dīvaini, — viņa sprieda sevī, — kā var uzgleznot cilvēku vai zirgu, kas izskatās kā dzīvs. To var mākslinieki. Jā, mākslinieki ir tie, kas rāda to, ko citi nevar. Tādēļ tie ir apbrīnojami. —

Bet te atkal pamodās viņas mazā cilvēka pašapziņa, kas sparodamās lepni skatījās no apakšas uz augšu.

— Kas tur nu apbrīnojams! Ir jau skolas, kur to mācās, un ja es tās visas izietu cauri, es vēl labāk varētu uzgleznot cilvēku, zirgu, mākoņus vai jūru, kā kurš katrs mākslinieks. Bet es negribu, jo es esmu daudz laimīgāka kā sētniece.—

Beidzamais teikums attiecās uz kādu gleznotāju, kas dzīvoja šajā pašā Latgales priekšpilsētas ielā un kuŗu pazina visi ielas zēni, jo viņš tos bieži gleznoja turpat uz ielas vai Daugavas malā:

— Lūk, tas pats mūsu ielas gleznotājs. Žēl skatīties — staigā apkārt ar tukšiem cukura maisiem, sēd uz ielas, puiku vajāts, un dzīvo pašā jumtā zem stikla kā roze siltumnīcā. —

Īstenībā viņa tomēr gleznotāju cienīja, tikai negribēja sev to ierādīt, un nepagāja ilgs laiks, kad viņa, nevarēdama atbrīvoties no uzmācīgām un,

nezin kādēļ, tik ļoti patīkamām domām par vīra ģimetni, nolēma doties pie šī gleznotāja.

Viņa paņēma līdz vienīgo vīra fotogrāfiju, daļu no savas iekrātās naudas, apģērbās kā parasts rūpīgi, bet, protams, ļoti vienkārši, un ar mazliet izaicinošu sejas izteiksmi izgāja uz ielas:

— Es esmu sētniece un eju pie gleznotāja pasūtīt sava vīra bildi. —

Drīz jau viņa atradās pie meklētām durvīm, un pēc drošā klauvēja tās atvēra pajauns, ļoti kalšens, patīkama izskata cilvēks. Tas bija pats meistars.

— Esmu kaimiņu mājas sētniece Freiberga, — sacīja Valentīna.

— Lūdzu ienāciet! —

Gleznotājs ieveda Valentīnu darbnīcā.

—Lūdzu uzgleznojiet manu vīru, — ienācēja tūlīt ķērās pie lietas, — dabiskā lielumā — līdz pušei. —

Gleznotājs sāka labsirdīgi, bet diezgan skaļi smieties. Valentīna mazliet apjuka, bet ātri saņēmas:

— Ceru, ka jūs neatteiksities. —

— Kur tad ir jūsu vīrs? —

— Viņš... viņš ir kritis... kaŗā...

— Kā tad es lai —

— Ak tā — te ir viņa fotogrāfija! —

Gleznotājs vienu brīdi lūkojās fotografijā, bet Valentīna pa to laiku runāja:

— Acis viņam ir pelēkas, sejas krāsa tumša, iedzeltēna... Man ir ietaupījums... Es samaksāšu... Ceru, ka varēsīt pēc fotografijas? —

Nu gleznotājs, rokā turēdams fotografiju, lūkojās Valentīnā, šoreiz pavisam viegli, tikko manāmi smaidīdams. Tad viņš, dīvaini palēkdamies, strauji piecēlās, paņēma no kāda plaukta mazu māla pīlīti, iepūta tajā un sāka staigāt šurp un turp pa darbnīcu. Acīm viņam sekodama, tā reizē varēja apskatīt apkārtni, kas bija piekrauta dīvainām vāzēm, rupjiem svītrainiem audumiem un ērmīgām gleznām. Sevišķi uzmanīgi viņa ielūkojās gleznās, bet, ak vai, tās sejā parādījās grūti noslēpjama nepatika. Gleznas viņai šķita izšķērdīgi satriektu sarkanu, brūnu un dzeltenu krāsu jucekļi. Gleznotājs ievēroja ir šo uzmanīgo ielūkošanos gleznās, ir šo nepatiku un omulīgi iejautājās:

— Jums laikam nepatīk manas gleznas? —

Valentīna smalkjūtīgi klusēja.

— Vai ne? — vēl omulīgāk turpināja glēznotājs, — sakiēt droši! —

— Jūs smeijaties par mani! —

— Es smejos par mākslu, par savu mākslu. Sakiēt, kādēļ tur ir sarkans, bet ne zils plankums?

— Es arī tā domāju, — piekrita Valentīna, — tur varēja būt zils vai arī zaļš. Zaļš vēl labāk. —

Gleznotājs sāka atkal skaļi smieties, tvēra Valentīnas rokas un kļiedza:

— Jums ir acs! Es gleznoju jūsu vīru! Tādēļ ka jums ir acs! Urrā! —

Valentīna nu vairs nepavisam nezināja, vai gleznotājs to izsmej, vai ne, tādēļ steidzās atvadīties, bet pie durvīm piebilda:

— Kad tikai drusku varētu pazīt! —

— Drusku varbūt varēs pazīt, — ļoti pieklājīgi teica gleznotājs, bet, kad aizvērās durvis, Valentīna dzirdēja, ka darbnīcā kāds sprauslā, zviedz, ņaud, blēj un gaviļēs sit plaukstas.

— Tāds ērms! Kas to būtu domājis! Un tas esot mākslinieks! Tāds ērms! — uz ielas izgājusi, gluži pārsteigta pie sevis izsaucās Valentīna, — vai viņš kaut ko prātīgu spēj uzgleznot? Dievs to zina. Bet varbūt viņš mani izsmej? Ja tā, tad kādēļ? To es nesaprotu. —

Šā vai tā, bet jau otrā dienā Valentīna atkal aizsteidzās pie gleznotāja, lai redzētu, cik tas tālu ticis. Kaut gan šoreiz viņš bija gluži nopietns, Valentīnai šķita, ka tas viņu jo vairāk izsmej.

— Ģimēne ir gatava, — viņš ar zināmu svinīgumu paziņoja.

Ar bažām Valentīna tuvojās audeklam.

Te jāpiebilst, ka gleznotājs, uztverdams šo pasūtījumu kā joku, bija uz ātru roku uztriepis kaut ko pavisam primitīvu, kas, protams, nebija itaļu primitivisms.

Tiklīdz Valentīna ieraudzīja gleznu, viņa tūlīt pazina savu vīru un neviļus iesaucās:

— Cik neglīts! —

— Vai tad tāds neizskatījās jūsu vīrs? —

— Jā, jā — nē — jā — nē, nē, nē! —

— Es gan centos pēc fotogrāfijas. —

— Jā, gandrīz tā kā būtu tāds — pazīt var — bet — bet — es gribētu drusku gaišāku seju, mazliet sārtākus vaigus, piedodiet, drusku glītāku — — Vai nevarētu drusku glītāku? Lūdzu, lūdzu! —

Valentīna nemanot sāka gluži sirsnīgi lūgties, ko viņa nekad nedarija, bet tad atpazina un strauji apklusā, nokaunējusies par savu rīcību.

Bet gleznotājs bezbēdīgi iepūta savā iemīļotā māla pīlītē un sacīja:

— Kāpēc ne? Var! —

— Kad pienākt? —

— Rīt. —

Nākamajā dienā atkal atnāca Valentīna un atkal bija neapmierināta. Pēc tam vēl pāris reizes viņa lūdza seju pārstrādāt, lai to pārveidotu arvien skaistāku.

Meistaram iepatīkās šī rotaļa, un viņš, nemaz

nedusmodamies, tai sekoja ar lielu ziņkāribu un jautrību. Viņš ievēroja, jo mazāk viņa glezna atgādināja pasūtītājas vīru, jo viņa kļuva apmierinātāka. Uz fotogrāfijas bija redzams vīrietis bez matiem, iekritušiem vaigiem, šauriem pleciem — pasūtītāja katrā ziņā gribēja, lai glezno gaiši cirtainiem matiem, ieapaļu, plecīgu. Pirmā ierašanās dienā viņa apgalvoja, ka vīram bijušas pelēkas acis, pie kam fotogrāfija rādīja, ka tās ir šauras kā ķirgīziem — nu Valentīna apgalvoja, ka vīram bijušas zilas un lielas acis. Fotogrāfija rādīja saīgušu sejas izteiksmi; Valentīna vēlējās laipnu sejas izteiksmi.

— Lūdzu mēģiniet vēlreiz, pēdējo reizi! — Valentīna lūdzās, — es jums samaksāšu. —

Pēkšņi gleznotājs iesita sev pa pieri, dīvaini iesvilpās un, it kā attapdamies no ilgiem maldiem, skaļi iesaucās:

— Skaidrs, nu man ir skaidrs! Atnāciet, lūdzu, rīt! Un es varu saderēt, ka tagad jums beidzot patiks! —

Un, tiešām, dienu vēlāk, ieraudzīdama gleznu, Valentīna smaidīga un pavisam apmierināta sacīja:

— Jā, tas ir mans vīrs! —

Tā bija koša bilde, „vientiesīga un skaista kā nemācītu tautas amatnieku darināta ikona“ — kā

vēlāk meistars saviem draugiem stāstīja: rožaina seja, zilas, pārāk lielas acis, cirtaini, gaiši mati, divas spēcīgas, uz krūtīm sakrustotas rokas, sejas izteiksme mierīga, apskaidrota, pašapzinīga.

Valentīna priecīgi samaksāja honoraru, gleznotājs savu pasūtītāju trīsreiz sajūsmā apkampa, pie kam viņa nemaz nepretojās, tad vēl iedāvināja zeltītu rāmi un pats tūlīt gleznu ierāmēja, tā ka Valentīna nu varēja to nest mājās un kārt pie sienas. Kad viņa aizgāja, meistars pūta savā iemīļotā māla pīlītē un vairākas dienas domāja vienu un to pašu domu:

— Es iznīcināju viņas vīru, bet radīju viņai citu vīru, ar kuŗu tā būs laimīga. —

Un tā tas arī bija — glezna pārvērtā visu Valentīnas dzīvi. Viņa pakāra ģīmetni savā istabā virs tikko iegādātā dīvana, jo istabu, ko viņa jau arvien rūpīgi uzposa, nu tā vēl izgreznoja jaunām mēbelēm, un kad viss bija galīgi sakārtots, tā pirmoreiz savā dzīvoklī uzlūdza Zīhuzena kundzi un Kamoliņu mammu, labi zinādama, ka šīs mājas acis, ausis un mutes aiznesīs vēstis par viņas laimi tuvu un tālu. Un nu viņa gribēja, lai visi to zina. — Lūk, te ir mans nelaiķa vīrs! — viņa lepni teica, un tūlīt aptumšojās abu viešņu vaigs, bet tā kā neviens nebija Valentīnas vīru redzējusi,

tad gribot negribot vajadzēja noticēt, ka tāds viņš izskatījies.

— Skaists gan, — atturīgi sacīja Zihuzena kundze un meistariski savaldīja savu briesmīgo nepatiku. Bet Kamoliņu mamma, kā jau vienkāršāks cilvēks, nespēja savaldīt savu nepatiku un piebilda:

— Uz gleznām jau visi izskatās skaistāki kā patiesībā. —

Lai kā, bet kad viešņas, pacienātas konfektēm, aizgāja, Valentīna ļoti apmierināta iesēdās gultā, kas atradās pretī dīvanam un gleznai, lai pēdējo labāk saredzētu.

Valentīnas sejai nepiemita nekādas sevišķas īpatnības, un uz ielas viņa parasti nepamanīta aizgāja starp citām skaistākām un greznāk ģērbtām sievietēm. Bet nu, kaut viņai ne „mirdzēja acis“, ne arī „piesarka vaigi“, kā tādos brīžos mēdz sacīt, tomēr viņa kļuva ļoti pievilcīga, kas notiek ar cilvēkiem tad, kad tie ir sevišķi laimīgi. Viņa skatījās košajā ģīmetnē un starojošajā rāmī, un viņai bija gluži tāda pati sajūta kā tad, kad tā pareizticīgo baznīcā uzlūkoja svētbildes. Un tā ne viens vien vakars pagāja tai nemanot, skatoties šajā gleznā un domājot par savu gaišo dzīvi.

Bet tad kādu vakaru Valentīna dzirdēja, ka

kāds aiz durvīm sit pamīšus vienu un otru kāju pret grīdu, it kā nokratītu no apaviem sniegu. Šī kurpju sišana viņai likās pazīstama, bet viņa lāgā nevarēja atcerēties, kur un kad to būtu dzirdējusi. Viņa piegāja pie durvīm, lēni atvēra tās un viegli iekliedzās. Viņa vienā mirklī atcerējās, kas tā arvien, vai ziemu, vai vasaru, mēdza aiz durvīm sist apavus pret grīdu, it kā nokratīdams sniegu; tai pašā mirklī viņa atcerējās, ka it kā „šādos apstākļos pašu par sevi saprotamu lietu“ tā bija saņēmusi vīra nāves ziņu; viņa atcerējās tad pat svētbildes, un tai ienāca prātā, ka viņas istabā pie sienas atrodas glezna, kurai nav nekādas līdzības ar viņas vīru un kas tomēr ir viņas vīrs. To visu, kā jau teicu, viņa atcerējās vienā acumirkli, lai nākamajā drebošām rokām plaši atvērtu durvis, pa kurām ienāca viņas vīrs Vilis Freibergs.

Viņš bija ļoti novārdzis, un varēja redzēt, ka visi šie seši prombūtnes gadi viņam sagādājuši tikai ciešanas. Bet šīs ciešanas ir bijušas tik lielas, ka aizēnojušas ar savu posta cildenumu viņa neglītumu.

Viņš skatījās Valentīnā un mēģināja smaidīt.

Bet Valentīnu bija pārņēmis tik liels pārsteigums, ka viņa vīru uzlūkoja mēma un nekustīga. Liels pārsteigums sevī neslēpj ne patiku, ne nepatiku, bet arī tad, kad tas pārgāja, viņa īsti nezi-

nāja ko iesākt. Viņš arī apmulsa. Kļuva pat pavisam neveikli. Par apskaušanos un skūpstīšanos, kā tas piederētos šādā gadījumā, nevarēja būt ne runas. Pat labdienas tie nevarēja pateikt, ne roku pasniegt. Vēl drusku tā nevarīgi pamīnājies uz vietas, Vilis bikli un tādā svešādā balsī ierunājās:

— Laikam vairs negaidīji? —

Valentīna juta, ka nu viņai vajadzētu izrādīt skaļu prieku, bet viņa spēja tikai vairākreiz atkārtot:

— Seši gadi, seši gadi, seši gadi. —

— Jā, visādi ir gājis... man... Bet kā tev? —

— Kā arvien!... Kā agrāk!... Bet pastāsti vispirms par sevi. Nāc! —

Nu kļuva daudz labāk. Viņi iegāja istabā, un Vilis vienu brīdi pat tā kā saņēma Valentīnas roku, bet tik nedroši, ka viņai kļuva vīra gauži žēl un viņa būtu varējusi skaļi ieraudāties. Tad viņš nosēdās uz pašas dīvana malas un gausi un vienmuļi sāka stāstīt par saviem sirojumiem Rītprūsijā, Polijā un beidzot Krievijā un stāstīdams ar maigu patiku aplūkoja savu apkārtni — kā tāds, kas ilgi klaiņojis bez noteiktas mājvietas. Bet Valentīna ievēroja, ka brīžam viņš atmuguriski paskatās gleznā, lai tad vēl gausāk un vienmuļāk turpinātu stāstīt, līdz to pieveica nogurums un viņš sabruka uz dīvana.

— Jā, par bildi reiz man būs jāatbild, — sprieda bažīgi sevī Valentīna, bet noņemt no sienas gleznu bija par vēlu, — un ko teiks Zihuzēna kundze un Kamoliņu mamma, kad redzēs starpību starp bildi un Vili? —

Pagāja dažas dienas, Vilis atpūtās un atspirga, bet par gleznu neminēja neviena vārda. Viņš jau no laika gala bija nācis pie atziņas:

— Labāk divi vārdi par maz, kā viens par daudz. —

Bet šie „divi vārdi par maz“ viņam visu mūžu nesalīdzināmi vairāk kaitēja nekā, ja viņš kādreiz būtu pateicis „vienu vārdu par daudz“, jo bieži ir dzīvē brīži, kad labāk vairāk pateikt kā mazāk.

Tā tas bija arī šoreiz. Valentīna, citkārt tik drosmīga, nu nezināja padoma un baiļojās par to brīdi, kad Vilis satiksies ar Zihuzēna kundzi vai Kamoliņu mamma. Tās jau, protams, zināja, ka „sētnieces vīrs Rītprūsijā pamodies no miropiem“, un ar lielu kāri gaidīja viņa parādīšanos. Tā drīz notika.

Vilis bija tik tālu atspirdzis, ka jau varēja ķerties pie savu sētnieka pienākumu izpildīšanas, un, tiklīdz viņš izgāja pagalmā, viņam, kur radusies, kur ne, uzkrita Kamoliņu mamma, cieši skatīdamās sejā: — Ja nemaldos, jūs esat Freiberga kungs? Es esmu veca īrniece. Kamoliņa, Kamo-

liņu mamma, kā mani mēdz saukt. Ak, kāda laime jūsu nabaga sieviņai, kāda laime! Šitāda maldināšana — paziņot, ka cilvēks ir beigts un aprakts! Tas tik pie krieviem var notikt. Bet kā tie kari pārvērš cilvēkus! Jaunus padara par veciem, staltus salauž kā skalus. Jā, jā, tā tas ir, esmu veca, esmu daudz ko redzējusi. Jūs jau gan brašs izskatāties, vīrs pašos spēka gados. Bet tomēr drusku tas slaktiņš jums ir ķēries kaulos, neņemiet jaunā, tomēr jūs vairs neesat tāds kā agrāk, kā uz tās bīdes! —

— Uz kādas bīdes? — nekā laba neparedzēdams, nepacietīgi jautāja sētnieks.

— Nu uz tās, kas vīrs jūsu sieviņas divana. Zelta rāmī. Jā, jā, esmu iezagusies jūsu baložu mājiņā ar mūsu īrnieci Zihuzena kundzi pie jūsu sirsniņas, neņemiet nu jaunā, viņa jau pacienāja ar konfektēm, izrādīja mēbeles un arī to bildi. Pag, pag, kāds tad jūs īsti izskatāties — jā, man jāpiekrīt jūsu sieviņai — jūs ļoti līdzīgs tai bīdei, viņa arī teica, ka jūs ļoti lī— dzī— —

Nu vairs Vilis Freibergs nevarēja valdīties. Viņš lieliem soļiem iekāpa istabā, pat nepiedauzījis apaviem pie grīdas durvju priekšā, un skarbi Valentīnai jautāja, rādīdams uz gleznu:

— Kas tas tāds ir? —

Valentīna acumirkli nezināja ko atbildēt un

tūlīt saprata, ka vīrs jau sen par to gribējis runāt un ka sirds viņam ir pilna.

— Ko? — vēlreiz viņš jautāja.

— Tas — tas, — Valentīna stomījās, tad it kā attapās un noteikti iesaucās:

— Tu! —

— Es?! —

— Jā, tas esi tu! Kad tu biji projām, lai tevi redzētu, pasūtīju pie kāda gleznotāja tavu bildi. Un te viņa ir. —

— Tad jau tikpat labi var teikt, ka es izskatos pēc Krievijas troņmantinieka. Skaists jau ir — bet es? Ha, ha, ha! —

— Tā jau nav fotografija. —

— Bet tur jau nav ne mazākās līdzības! —

— Pamēģini tu! Zīmēsi zirgu, iznāks govs; zīmēsi suni, iznāks kaķis. —

— Jā, bet es jau neesmu mācījies. Tie, kas mācījušies, prot! Suns izskatās kā dzīvs, cilvēks uz mata tāds kā patiesībā. —

— Bet tas zīmēja pēc fotografijas. —

— Bet vai tad man ir uz fotografijas mati? —

Valentīna arī šoreiz ātri attapās:

— Es liku, lai uzzīmē tevi tādu, kāds tu biji jaunībā. —

— Arī tad man nebija gaiši mati. —

— Kā es to varēju zināt! —

— Un vai tad man ir zilas acis? —

— Es jau viņam teicu, lai glezno pelēkas — viņš aiz pārskatīšanās — —

— Ko nu stāsti niekus! Un vai tad man tik apaļi, sārti vaigi? Ak, ko nu — tas jau neesmu es! —

— Tas nu ir gan mākslas sapratējs! Viņš grib, lai glezna būtu taisni tāda pati kā dzīvs cilvēks! — sacīja Valentīna un iegāja virtuvē, kur, lai nomāktu savu uztraukumu, nepārtraukti cilāja un mazgāja traukus.

Vilis pēkšņi it kā saruka sevī, it kā padevās, kaut arī vēlreiz apskatīja gleznu. Tad arī viņš iegāja virtuvē, paņēma slotu un, dodamies pagalmā, skumīgi un sarūgtināti piebilda:

— Bet ne mazākās līdzības! —

Pagāja atkal vairākas dienas, grūtas dienas abiem.

Vilis domāja:

— Vai tas ir viņai bijis kāds brūtgāns, kamēr es klaiņoju pasaulē? Laikam gan. Arī īrnieces, jā, arī citi ļaudis tā zīmīgi izsakās. Ak vai, cik tad ilgi biju projām, bet tomēr nevarēja iztikt bez cita. Te nu ir uzticība! Viņš nu gan vairs nav ne dzirdēts, ne redzēts pie mums, bet ko tas līdz — gan jau atkal parādīsies. Man šķiet, ka es vairs viņai neesmu nekas. Svešinieks. Tas tur

viņai ir viss. Kad viņa ir istabā un es sēžu ķēķī, tad es jūtu, ka viņa ir kopā ar to „skaisto bildi“, lūkojas tajā un laimīga klusē. Viņa skatās bildē (kad neesmu klāt) un domā par to, bet nevienu vārdu nesaka. Un pie tam es jūtu, ka kaut kas, kaut kas pat ļoti nopietns tur notiek. (Viņa taču brīžam slepus raud.) Bet man, savam vīram, tā nekā nesaka. Un es viņu ļoti mīlu, tāpat kā senāk, kad apprecējāties. Lūk, tas viss var cilvēku traku padarīt! —

Valentīna domāja:

— Jā, es, ātri samierinādamās ar Viļa nāvi, visu laiku esmu mīlējusi citu cilvēku, to „skaisto „bildes cilvēku“, domājusi par citu. Tā ir mana vaina. Es jutos tik vainīga Viļa priekšā. Kad viņš ir klāt, man šķiet, viņš man nepārtraukti seko saviem pētošiem skatieniem, un es vairošos pamest acis uz bīdes pusi. Diez', ko viņš domā, kādas šausmas iedomājas? Būtu labāk bildi nogādāt prājām, bet man tā tik daudz gaišu brīžu sagādājusi, kamēr Viļa nebija še. Es tā esmu saradusi ar to. Un galu galā, vai tad klusa, jauka bilde viņam ko ļaunu dara? Pie tam nu jau par vēlu bildi bez izskaidrošanās noņemt. Bet paliek arī Viļa tā kā žēl. Viņš taču arī ir cietis, viņš taču arī ir diezgan labs cilvēks, krietns strādnieks, nedzērājs, mērens smēķētājs un mani mīl, kaut

arī neizrāda savu milestību tā, kā vajadzētu. Ak, es nezinu, ko lai es daru? Bet tā vairs tālāk nevar iet. —

Tā domāja viens un tā otrs.

Un tā cieta abi.

Brīžam Valentīna gribēja izstāstīt visu patiesību, bet šaubījās, vai Vilis to sapratis; brīžam Vilis gribēja atklāt ģimenes noslēpumu, bet nekādi neprata — tiklīdz sāka par to runāt, neatrada vajadzīgos vārdus, kaut ko nesakarīgu nomurmināja un, galīgi apjucis, ķērās sparīgi, taču neapmierināti, pie sava vienkāršā darba zižļa — slotas.

Dažu rītu Valentīna piecēlās ar lēmumu sevī — „bilde ir jānoņem“; katru vakaru Vilis devās pie miera ar atzinumu — „bildi viņa nekad nenomēms“. Bija pat rīti, kad arī Vilis piecēlās ar lēmumu sevī — „bilde ir jānoņem“. Bet tomēr tā turpināja karāties pie sienas. Un abi sevī zūdījās par mazdūšību.

Kamoliņu mamma, kas ne no kā nekaunējās un ne no kā nebaidījās, nereti ar saviem viltus glaimiem pakaitināja Vili:

— Jūs, Freiberga kungs, sākat izskatīties arvien labāk. Drīz jūs izskatīsieties gluži tāpat kā uz tās skaistās bildes. —

To pašu viņa brīžam teica arī Valentīnai, tikai

„jūs“ vietā sacīdams „jūsu vīrs“ un „Freiberga kunga“ vietā „Freiberga kundze“.

Zihuzena kundze kaitināja daudz smalkākā veidā. Kad Valentīna kādudien ienesa viņai īres kvīti, viņa iesauca to savā „mahagoni zalonā“, kā viņa teica, un parādīja Freibergai brīnišķīgas gleznas. Ai, kas tās bija par gleznām! Nu tikai Valentīna redzēja, kāda starpība ir starp īstiem māksliniekiem un to, kas dzīvoja kaimiņu namā. Tur bija eļļas krāsām uzgleznots mežs ar briežiem, suņiem un medniekiem, tad kāda nāra klinšainā piekrastē ar harfu rokā, vēl kāds jauks ābolu, vīnogu un rožu gleznojums uz stikla un daudz citu. „rokām“ gleznotu bilžu. Dažām bildēm rāmis bija vēl lielāks kā pati glezna. Tas Valentīnai sevišķi patika.

Bet tad sekoja pats galvenais. Pašās beigās Zihuzena kundze, pēkšņi uz pirkstgaliem iedama (viņas paraugam sekoja arī viesņa), ieveda Valentīnu vīra „klubistabā“, kā viņa teica, jo te atradās divi melnas ādas klubsēdekļi, un parādīja gleznu, kuņā bija attēlots slaidš šoners jūras viļņos.

— Mans vīrs ir tālbraucēja kuģa kapteinis, kā jūs jau zināt, — viņa piebilda, — un šis ir kuģis, ar ko viņš pirmoreiz devās uz Holandi. —

Un pavisam nevērīgi, it kā starp citu, viņa pa-

māja uz otru sienu, pie kuras karājās viņas vīra ģimete — stalts jūrnieks zeltītā kapteiņa uniformā.

Valentīna gauži samulsa un saprata visu. Jā, viņa bieži bija redzējusi kapteini Zihuzenu: viņš dzīvē izskatījās gluži tāds pats kā gleznā.

Satriekta viņa atgriezās savā dzīvoklī ar noteiktu lēmumu — „bilde jāņem“.

Beidzot šim grūtajam uzdevumam nāca talkā kāds nejaušs notikums

Kādu dienu Valentīna uz ielas satika „neīstās ģimetes“ darinātāju. Viņš bija viegli iereibis un ļoti labā omā, apstādināja Valentīnu un laipni jautāja:

— Mijā gosniņa, ko dara mana bilde? —

Un tad turpināja:

— Vai zini, es vairs nedrīkstu šņabot — kad es sēdu savā darbnīcā, no rāmjiem kāpj ārā manis mālētie ģimji un mani lamā. Beigas ir ar mani! —

Valentīna sākumā vientiesīgi satrūkās, bet tad pret pašas gribu pasmaidīja.

— Gan jau kādu dienu arī tavs vīrs izkāps no audekla un kritīs man virsū, — nopietni piebilda gleznotājs.

— Nē, nē, nē, — stomījās nu patiešām pārbiedētā Valentīna, — ma-ans vī-i-rs nē-e... --

Gleznrotājs pēkšņi sajūsmā pacēla balsi, pievērsdams garāmģājēju uzmanību:

— Tavs vīrs jau izkāpis no bildes! Sēd pie manis! Nāc, es tev parādīšu tavu vīru! —

— Manu vīru?! — iesaucās Valentīna un neapzinīgi soļoja gleznrotājam blakus.

— Man jāaiznes viņam polša, — paskaidroja gleznrotājs un zīmīgi uzsita uz mēteļa ārkabatas, kurā Valentīna ieraudzīja degvīna pudeles sarkano cepurīti, — nāc tik līdzī, mīļā! —

Kaimiņu nama kāpnēs Valentīna, sāpus paskatījusies gleznrotājā, kas līdzīgi vāverei lēca pa trim pakāpieniem augšup, nodomāja — „tas ir gan paviegls“ — nemaz nezinādama, ka „vieg-lums“ viņa otā un krāsās pa šiem gadiem to padarījis slavenu. Tad viņa nedroši piebilda:

— Jūs šodien esat tik priecīgs... —

— Vai tu nebiji priecīga, kad pirmoreiz ar bērna roķelēm varēji uzzīmēt māju, cilvēku vai kaķi? — jautāja gleznrotājs.

— Jā, ļoti! —

— Nu tādēļ es arī esmu ļoti priecīgs, — liksmī sacīja gleznrotājs un ieveda aplam biklo Valentīnu savā darbnīcā.

Tā bija pārvērtusies. Uz plauktiem un galdiem, uz palodzēm un grīdas rēģojās dažādi ērmoti priekšmeti, tā kā puķu, tā kā moru un ķīniešu

attēli, veidoti gan kokā, gan akmenī un pat ziloņ-
kaulā un sudrabā. Un, tāpat kā pareizticīgo baz-
nīcā, plašā telpā smaržoja tikko kvēpināts viraks.
Bet sienas visnotaļ apklāja liels daudzums visrai-
bākām krāsām izšķērdīgi aptriektu gleznu, tā kā
Valentīnai gluži vai apžilba acis un viņa atcerējās
skatīšanai tik patīkamās Zihuzena kundzes „ma-
hagoni zalona“ gleznas. Bet viņa vēl nepaspēja at-
jēgties, kad viņu sagrāba savā varā pats lielākais
pārsteigums, kādu viņa jebkad mūžā bija piedzi-
vojusi.

Viņas un gleznotāja priekšā grīojās viņas „ne-
īstās ģimenes“ vīrs, viņas „iedomu vīrs“, viņas
„skaistais bīdes vīrs“, nepacietīgi un pikti gaidī-
dams skarbo dzērienu, ko gleznotājs kavēdamies
viņam pasniedza.

— Atvedu tavu sievu, — gleznotājs pie tam sa-
cīja un, uzlūkodams pārsteigto Valentīnu, uzkle-
dza: — Ko tu brīnies, muti atplētusi? Nepazīsti
vairs savu vīru? —

— Vai tad tu nesaproti, mulķe, ka tas žūpa ir
tava „vīra“ bīdes modelis, — viņš beidzot pa-
skaidroja. — Bet tu jau nezini, kas tas ir mo-
delis! —

Skaistais „bīdes vīra“ modelis, kuŗa nozīmi
Valentīna tomēr sāka apjaust, apmierināti nīrgā-
damies baudīja sūrās prieka lāsītes.

Bet Valentīna izbēga pa ārdurvīm, un nekad no neviena dzīvokļa viņa tā nebija bēgusi projām, kā no šī dīvainā gleznotāja un viņa glītā, bet paklīdušā modeļa dzīvokļa.

Tāču gleznotājs, pret kuŗu nu tai bija zudusi pat tā nelielā cienība, kādu viņa līdz šim pret to sajuta, traucās aiz viņas, nepārtraukti saukdams:

— Trakā, dullā, kur tu skrien! Pagaid, pagaid! Kur tu skrien! —

Valentīna, bēgdama no gleznotāja, turpināja traukt pa kāpnēm lejup, līdz ieskrēja vairākiem cienījamiem vīriem krūtīs.

— Turiet ciet to sievieti, savaldiet! — ieraudzīdams nācējus, nelabi iekliedzās gleznotājs, — pie viņas ir kāda mana bilde, ko es jums gribu parādīt. —

Valentīna apstājās. Cienījamie kungi smaidīdami uzlūkoja gan gleznotāju, gan Valentīnu.

— Nu tad, meistar, ved tik mūs turp, — beidzot viens no viņiem aicināja.

— Varbūt noderēs Romai, — otrs piebilda.

— Mēs gribam aiziet pie tevis, mīļā, — gleznotājs paskaidroja Valentīnai, — apskatīt to bildi. Tie (viņš pamāja uz klātesošiem kungiem) ir zvērīgi vīri. Šis te — tas garais — ir muzeja direktors, tas ar to kazas ciķeli — mākslas nodaļas

vadītājs, bet tas likais — izstādes rīkotājs, mans skolas biedrs. —

Valentīna bija pārāk nokaunējusies — gan par savu bēgšanu, gan par tik pēkšņo iepazīšanos ar svešiem kungiem, kas, pēc apgērba, izturēšanās un sirmuma spriežot, tiešām bija ievērojami vīri, gan arī par gleznotāja nepiedodami nekaunīgo runas veidu, kas, kā par brīnumu, atnācējus nevis sadusmoja, bet iepriecināja.

— Lūdzu, lūdzu! — nevienā neskatīdamās, viņa tikko spēja izdvēst.

— Nu tad ved mūs un daudz negories! — pavēlēja gleznotājs.

Valentīna gāja pa priekšu. Pārējie, skali un satraukti sarunādamies par glezniecību, sekoja.

— Nu viņš (gleznotājs) mājās vēl sāks runāt par mana „vīra“ bildi, par „manu vīru“ savā darbnīcā, — pēkšņi iedomājās Valentīna, — ko tad teiks Vilis? Nē, man jārunā par to jau laikus ar gleznotāju. Bet kā izstāstīt? Un viņš vēl tāds iereibis... —

Pusceļā, kad gleznotājs ar Valentīnu nošķīrās no pārējiem, viņa bailīgi, bet sakarīgi, īsos vārdos tam izstāstīja savu laimi un vēlāk nelaimi ar to bildi un viņš, necerēti nopietni un vērīgi klausīdamies, šad un tad iesaucās:

— Tas man patīk, mīļā, tas man dikti patīk,

mīlā, tā kaut kas var atgadīties tikai ar manu bildi! — bet beigās ar neparastu noteiktību sacīja:

— Nebēdājies, viss būs labi, ļaujies uz mani! — un kļuva bezbēdīgāks kā jebkad.

Tik dižu sabiedrību šis Latgales priekšpilsētas klusās ielas vecā nama sētnieka dzīvoklis vēl nebija redzējis.

Kamēr gleznotājs visai draudzīgi pacienāja apmulsušo Vili Freibergu ar lepnu cigaru, sacīdams: — To es dabūju vakar no Brazīlijas goda konzula, kas nopirka vienu manu bildi, pīpē vesels, veco zēn! — un kamēr viņš sētniekam, kā no pēdējā sejas varēja spriest, ar labākiem panākumiem centās iegaltot, ka „viņa (tas ir Valentīna) šo vīrieti pielikusi pie sienas tāpat kā cits liek sugas bulli vai ko citu — vienkārši, lai istabā būtu bilde — ar zelta rāmi — tāpat kā galds, krēsls vai spogulis — un vairāk nekas —“; tikmēr mākslas kungi apbrīnoja gleznu:

— Tas ir meistardarbs!

To mēs sūtīsim uz Romu!

Uz starptautisko mākslas izstādi!

Tā jānes projām!

Jāatpērk! —

Kad gleznotājs to dzirdēja, viņš, pagriezies pret Freibergiem, lepni iesaucās:

— Vai dzirdējāt? Šo manu bildi nosūtīs pašam

pāvestam! Uz Romu, uz Romu, uz Romu! Bildi, ko es gleznoju! Es tūlīt to atpirkšu. Še nauda, mīļā! —

Un viņš iespieda šodien nu jau vairākkārt pārsteigtās Valentīnas rokās krietnu žūksni naudas.

Kad pusstundu vēlāk gleznotājs ar mākslas kungiem sēdēja savā darbnīcā ap gleznu, viņš sacīja:

— Tauta par mani laikam rausta plecus. Bet tas nekas. Īstai jaunradošaj mākslai arvien jākai-tina ļaužu gaume, kā spilgtam tauriņam, kas ne-saķerams lidinās virs galvas un tikai retam iz-redzētam dažreiz viegli nosēžas uz pieres vai pat uz deguna, bet nekad neļaujas rokām satvert. —

Un meistars apmierināts trīsreiz iepūta savā iemīlotā zaļā māla pīlītē.

Tā Freibergi beidzot atbrīvojās no nepatīkamās „neīstās ģīmetnes“.

Šis notikums ļoti satrauca arī Kamoliņu mam-mu un Zihuzena kundzi. Tās, protams, bija pa-manījušas atnākam ievērojamos kungus un aiz-nesam gleznu, un arī dažī laikraksti pieminēja reto atradumu Romas starptautiskai mākslas izstā-dei. Kamoliņu mamma, lielas neizpratnes nomākta, vairs neuzdrošinājās Freibergus kaitināt. Bet tik-pat liela neizpratne nomāca kā Zihuzena kundzi, tā Vili un arī Valentīnu. Zihuzena kundze drīz

savu neizpratni apmainīja pret augstprātīgu nīcināšanu, tāpat kā Kamoliņu mamma pret svaigu, krāšņu tenku klāstīšanu, bet Vilis Freibergs pret gaišo sajūtu, ka „neistā ģīmetne“ ir projām.

Visvairāk tā nodarbināja Valentīnu. Arī viņa priecājās, ka „neistā ģīmetne“ ir projām. Žēl viņai tās nebija vairs nepavisam, jo sevišķi, kopš viņa bija redzējusi sava „skaistā vīra“ modeli.

Bet tad virkne jaunu, neparastu pārdomu vairākus vakarus neļāva viņai līdz pusnaktij aizmigt.

*

Sākumā pēc „neistās ģīmetnes“ nākšanas godā Valentīnu pacildināja zināma maza cilvēka liela pašapziņa — ka viņai vairākus gadus tik ļoti patikusi glezna, kas izrādījies vērtīgs mākslas darbs. Viņa tumši nojauta tiešu saskārsmi ar lielo mākslu. Bet šī neapzinīgā sajūta drīz viņu vairāk nomāca, kā pacildināja. Arī pašapziņa zuda. Nē, viņai nav patikusi glezna, bet tajā atēlotais vīrietis. To viņa daudzus gadus mīlējusi, iedomādamās par savu vīru. Bet kad viņa atcerējās nožēlojamo plītnieku gleznotāja darbnīcā, viņa riebumā nodrebēja. Lūk, ko viņa visus gadus bija mīlējusi! Un tad — kādēļ „pavieglais gleznotājs“ kļuvis tik slavens? Cienību pret to viņa vairs nesajuta nemaz. Kā viņš sarunājās ar

sirmi, godājamiem kungiem! (Arī ar viņu — Valentinu, vienkāršu cilvēku — viņš varēja drusku pieklājīgāk sarunāties.) Bet kādēļ šie kungi nāk pie viņa? Vai tad viņa darbi patiešām tik vareni? Vai tad tā pati „neistā ģīmetne“ tāds meistardarbs, ka to grib sūtīt uz pašu Romu pāvestam? Nu, tas jau vēl bija samērā pieciešams, vesela cilvēka acīm uzskatāms gleznojums, bet tie citi? Puikas palaidnīgās rokas krāsu triepieni! Tad jau Zihuzenas „mahagoni zalona“ gleznām sen jau vajadzēja būt visā pasaulē slavenām! Bet neviens tās nepiemin. Lūk, mīkla pēc mīklas, gluži tādas pašas kā tās mīklas, ap kuņģam vecā māte viņai bērnībā labprāt lika lauzīt galvu.

— Kālab zirgs neder pār skroderi?

Tālab, ka tas pats apēd oderi.

— Kas ir visuzticīgākais un visžīgākais mālderis?

Spogulis.

— Kālab gailis arvien aizmiedz acis, kad tas dzied?

Tālab, ka gudrinieks prot savu dziesmu no galvas.

Bet šos atminējumus, pēc tam, kad Valentīna ilgi bija gudrojusi, arvien pasacīja pati vecāmāte — Valentīna nekad. Tā arī tagad.

— Mīklas es neprotu atminēt, — viņa sev sacīja, — joku mīklas. —

Joku mīklas. Viņa iesmējās. Jā, viņai nāca smieklī, iedomājoties ar raibu, biezu krāsu kārtu viscauri jucekliģi apklātos audekla gabalus. Tā jau arī viņa prata. Un Vilis arī. Un Kamoliņu mamma arī.

Bet pēkšņi seja viņai strauji sakarsa un piere nosvīda — viņu sāka tirdīt izbailes.

Vecāmāte nereti mēdza teikt:

— Nekaisi cūkai pārles priekšā! —

Vai šo parunu, kas tā apkauno cilvēku, nevar tagad attiecināt arī uz viņu? Varbūt arī viņa — neizglītota un pusattīstīta — nekā nesaprot, neredz skaistumu, kas viz viņas acu priekšā? Bet kā lai viņa to zina?

— *Nekaisi cūkai pārles priekšā!* —

Un viņa ar savu maza cilvēka nevarību nekādi nejaudāja paglābties no šīs vecās parunas vareņības, kas viņu jau agrā bērnībā biedēja un nu draudēja pagalam satriekt.

Beidzot, trešajā vakarā, neierastās domāšanas pārlieku nogurdināta, viņa ar visu sev raksturīgo stingrību un apņēmību nolēma:

— Māksla nav priekš mums, maziem cilvēkiem. Es nekad vairs nedomāšu par mākslu. —

Un viņa saldi aizmīga, apmierināta, ka „neistā

ģīmetne“ ir aizvākta un ka viņa beidzot noslēgusi visus rēķinus ar mākslu.

*

Vīru, īpaši pēc tam, kad viņa bija redzējusi skaisto „neistās ģīmetnes“ vīru, Valentīna sāka arvien vairāk cienīt. Viņai arī patika, kad tas, visvienkāršāko darbu darot, tikko manāmi smaidīja, it kā darbs viņam sagādātu klusu, bet dziļu prieku. Tāpat katrā ikdienišķākā vārdā, ar kuru viņš uzrunāja Valentīnu, katram pakalpojumam, ko viņš paveica viņas labad, piemita tāds atturīgs siltums, kas liecināja, cik patiesi viņš mīl savu sievu. Sevišķi gaiši tas bija redzams pēc tam, kad aiznesa „neisto ģīmetni“.

Tā Valentīna nolēma iepriecināt savu vīru un sevi un izgreznot istabas kailo sienu, uz kuras aiznestā „neistā ģīmetne“ bija atstājusi četrstūrainu ēnu, ar istu ģīmetni. Viņa lika fotografam palielināt vienīgo Viņa foto uzņēmumu, ko ierāmēja un iestikloja un vīra vārda dienas rītā, kamēr viņš pats izmēza pagalmu, piekāra pie sienas. Jā, tas bija Vilis Freibergs, tāds, kāds viņš ir, un tur nekādu pārpratumu vairs nevarēja būt. Un Valentīna atviegloti nopūtās.

— Lūk, ko nozīmē fotografs un ko nozīmē gleznotājs! — viņa sevī iesaucās, bet aprāvās,

mazliet nokaunējusies, jo fotografu viņa šai brīdī vērtēja augstāk par gleznotāju.

Pēc tam viņa istabā (nevis mazajā virtuvē, kā parasts) uzklāja svētku brokasta galdu — ar pašceptiem speķa pīrādziņiem un ķimeņaizīdēm pie labas kafijas — un krēslu, uz kuŗa vajadzēja sēdēt Vilim, apvija pavasara ziedu vitnēm.

Viņa ieaicināja vīru.

Tas bija pats gaišākais rīts viņu dzīvē.

Bet visgaišākais brīdis bija tad, kad brokastojot Vilis Freibergs nejauši ieraudzīja palielināto fotografisko uzņēmumu.

Viņš nevarēja atturēt savu labāko smaīdu.

Ne vārds netika pārmīts, bet tiklab Vilis, kā Valentīna zināja, ka tā ir īstā, tā ir beidzot īstā ģīmetne.

*

„Īstā ģīmetne“ greznoja sētnieka vienistabu dzīvokli.

Bet „neīstā ģīmetne“ ieguva Romas starptautiskā mākslas izstādē zelta medaļu.

B R Ē K Š A N A

Nikolajs Vibotne iesēdās pēc paša zīmējuma darinātā, ķermenim ļoti pieklāvīgā atzveltnes krēslā, un viņa lielākā vēlēšanās bija izbaudīt savas mītnes siltumu, gaišumu un klusumu, jo, kaut gan par siltuma un gaišuma trūkumu viņš nekad nevarēja sūdzēties, kāroto klusumu pēdējos astoņos mēnešos bez žēlastības bija iznīcinājis brašais pirmdzimtais, un tas šādu patvarību varēja atļauties. Taču šoreiz, kā par brīnumu, pirmdzimtais — rūpīgi paēdināts, apmazgāts, ievīstīts, noguldīts un apmīlots — miermīlīgi klusēja, un tēvs viņam no visas sirds par to pateicās. Klusums visnotaļ valdīja dzīvoklī arī tādēļ, ka na-

mamāte kalpones pavadībā bija aizsteigusies pēc dažādiem iepirkumiem dēlam, un tā nu Nikolajs Vibotne gandrīz jau vairs nešaubījās, ka nekas viņu netraucēs šajā pievakarē iztiksmīnāties ar savu labsajūtu. Viņš smaidīdams lūkojās mēbelēs, grīdsegās, traukos un gleznās, līdz pamazām viņu pārņēma mīlīgs snaudiens, kas it kā to apbārstīja ābolu un bumbieru, ķiršu un plūmju ziediem. Savā svētlaimībā viņš, protams, nedzirdēja, ka bērna istabā atskan īss kunkstiens. Viņš nedzirdēja vēl arī tad, kad šis kunkstiens tika divi, trīs vai pat piecas un sešas reizes atkārtots. Tikai kad atsevišķie kunkstieni saplūda kopā nepārtrauktā smalkā pīkstienā, Nikolajam Vibotnem, kas bija ieģrimis it kā maigā transā, šķita, ka viņu apņem pasarkani mākoņi un kaut kur tālu kāds pūš miglas taurē. Bet tad šajā pīkstienā, kas atgādināja klarnetes ceturtās oktavas do, ieskanējās draudošāki īsie platie „e“, tad vēl draudošāki garie platie „ē“, līdz Nikolaja Vibotnes miglas taure pārvērtās pastarā bazunē, bet maigais transs — pirmdzimušā dēla pēdējos astoņos mēnešos tik labi pazīstamā brēkšanā. Tikai nu bija ļaunāk kā jebkad, jo namatēvs pirmo reizi atradās dzīvoklī viens bez lietpratīgajām dēla gādniecēm — sievas un kalpones.

Viņš aizsteidzās pie šūpuļa, kur acīm atklājās

visai nepatīkams skats. Pirmdzimtais, nospārdījies puskails, ar gaišzilo „aubi“ uz vienas auss, sarkans kā karstā ūdenī peldināts amorets, plati atvērtu bezzobainu muti, kuņģā, viegli pārkļuvuši pāri tuklajiem vaigiem, ieplūda bezgalīgi asaru avoti, neganti ķepurojās savā infanta šūpulim līdzīgā guļamvietā un pikti sita vēderu gaisā. Kunkstieni un pīkstieni, augstie do un platie „ē“ bija pārvērtušies briesmīgā brēkšanā, ko, apklusināt, šķita, nav ne tikai Nikolaja Vībotnes, bet vispār nevienas mātes, ne aukles varā.

Pirmā satraukuma un apjukuma brīdī nelaimīgais tēvs satvēra gumijas mutes māneklīti, ko bērns neapzinīgi bija uzmaucis uz labās kājas iekšā, un mēģināja to ievietot istajā vietā. Bet māneklītis ar lielu likumu izlidoja ārā no dēla mazai un sārtai meža avenei līdzīgās mutes un nu atradās uz grīdas kā nožēlojama senlaiku kuriozitāte blakus daudzajiem raibajiem un skanīgajiem grabuļiem un pīkstošajiem gumijas dzīvniekiem, kas arī nebija ieguvuši sava īpašnieka labvēlību.

Ko darīt?

Pēc isām pārdomām Nikolajs Vībotne nedroši un vārīgi, kā jau debess dāvanu, kuņas vērtība nav aprēķināma, saņēma pirmdzimto savās rokās, šūpoja to un dūgoja kaut ko līdzīgu neveiklai šūpuļa dziesmiņai, apmēram šādi:

*Ai—jā, ai—jā, ai—jai—jā,
Dēls, tev tētis saka tā:
Neparaus ja tevi Plutons,
Dienās kļūsi tu kā Ņutons —
Jā, tev tētis saka tā,
Ai—jā, ai—jā, ai—jai—jā!*

Daudzas reizes un dažādās variācijās viņš atkārtoja šo vienā mirklī pašsacerēto pantiju, bet bez kādiem panākumiem.

Pirmdzimtais turpināja brēkt.

Nikolajs Vībotne gan izsacīja visdīvainākos mīlīnājuma vārdus, ņemtus no zooloģijas, botanikas, ģeografijas un vēstures, kā arī jaunlaiku psiholoģijas, gan klaigāja, svilpoja, klakšķināja ar mēli, dīvaini šķaudīja, rēja, ņaudēja, atdarināja pīles un gaiļa balsi, dažādi ērmojās un vaibstījās, lai iepriecinātu brēcēju, bet velti.

Tad tēvu pārņēma liels sašutums.

„Zobi tev vēl nenāk; tu esi vesels, sauss, paēdis; gulēt tu negribi“, viņš sarūgtināts sacīja, „tu esi izšūpots un apmīlināts, un tomēr tu brēc kā negudrs. Tad nu brēc arī, cik tev patīk! Kāda man daļa!“

Un, to teikdams, viņš sviestīn iesvieda savu pirmdzimto greznajā šūpulī un pats uztraukti stāigāja bērna istabā šurp un turp.

Pirmdzimtais savukārt, redzēdams, ka tēvam

trūkst dažādības pietiekoši asprātīgu uzjautrinājumu izdomā, sita vēl augstāk vēderu gaisā, atņēma elpu un sāka rēkt vēl daudz nelabāk kā līdz šim.

Viņš brēca tā, ka tēva dusmas pēkšņi pārvērtās žēlumā, jo šķita, it kā dēls brēktu par kādu taisnu lietu, ko neviens negrib ne uzklausīt, ne saprast.

„Varbūt muzika, kas tik daudziem dod aizmiršanos, apmierinās arī manu dēlu“, viņš skumji nodomāja un sāka uz vijoles spēlēt Sen-Sansa „Nāves deju“.

Bet pirmdzimtais turpināja brēkt.

Tad Nikolajs Vībotne ielika šūpulī lielu modinātāja pulksteni, kas prata noskandināt „Kur tu teci, kur tu teci, gailīti manu“.

Bet ne dārgā modinātāja mundrā un skaļā tikšķēšana, ne labskanīgais „Kur tu teci, kur tu teci, gailīti manu“ neatstāja uz brēcēju nekāda iespaida.

Nikolajs Vībotne nolēma izmantot visas tehniskās ierīces, kas vien atradās dzīvoklī, bet velti — jo arī elektriskā sildītāja spilgtā gaisma, putekļsūcēja sūkšana, ventilatora šņākoņa un rakstāmmašīnas klaboņa neatstāja uz pikto dēlu nekāda iespaida.

Atlikās vēl izmēģināt radio.

Lai netraucētu pirmdzimtā mieru, Vībotņu dzi-

voklī pēdējā laikā tika lietotas radio austiņas. Tās tad nu ar Dieva palīgu namatēvs gribēja arī tagad laist darbā. Vienu pāri viņš kaut kādi uzmauca galvā dēlam, kamēr otru pāri nolika uz galda, un iedarbināja aparātu.

Kādu brīdi nekas nemainījās.

Bet tad pēkšņi Vībortu dzīvoklī iestājās neparasts klusums, ko drīz pārtrauca nevaldāmi smieklī.

Kaimiņi tūlīt saprata, kas noticis: Vībortu pirmdzimtais mitējies brēkt, tēvs priecājas.

Jā, pirmdzimtais vairs nebrēca.

Ar lielu ziņkārību Nikolajs Vībortne nu steigās arī sev uzmaukt galvā vienu pāri austiņu, lai noskaidrotu, kas tad īsti tā varējis dēlu nomierināt. Un, ak tu tavu brīnumu! Kāds aktiers pacilātā balsī mikrofonā skandēja:

*Odisejs esmu es, Laerta dēls, kas viltus dēļ ļaudīm
Rada daudz rūpju; sniedz slava līdz debesīm*

mana —

„Homers!“ līksmi iesaucās Nikolajs Vībortne, „manam dēlam patik Homers, varenais sengrieķu dziesminieks!“

Tiešām, pār apālajiem un sārtajiem vaigiem ātri noritēja pēdējās asaras, aprima pēdējās elsas, bērns, it kā pēc grūta cīņiņa, nopūtās un sāka jauki smaidīt, gaišs un skaists kā rīta blāzma. Arī

mānekliti, ko laimīgais tēvs tam žigli iesprauda mutē, viņš laipni pieņēma un tūlīt citīgi un omulīgi to sūca it kā miera pīpi, un klausījās dievišķos heksametrus:

— *Uzņēma mani tāpat savās istabās viltīgā Kirke Aiajas salā, jo tīkoja iegūt mani par vīru.* —

Kas gan nu vēl vairāk kā Nikolajs Vībotne slavēja radio izgudrotāju, kuŗa vārdu gan viņš, diemžēl, nezināja, un Homeru, teiksmaino sengrieķu dziesminieku!

Bet kad mājās pārnāca Vībotnes kundze, viņa atrada tā vīru, kā dēlu maigi aizmigušus un apbruņotus vecmodīgām radio austiņām.

K A I N A S K A U D Ī B A

Kad lielā skaitā savairojās Ābela vērši, auni un āži un kad Kaina kviešu un miežu druvas, vīna un vīgu koki un granatu ābeles sāka dot arvien kuplāku ražu, abi brāļi nolēma nest pateicības upuri tam Kungam. Viņi uzcēla uz kāda zaļa pakalna divus smilšu altarus tuvu vienu otram un sakrāva uz tiem sausu un sveķotu ciedru malku. Tad Kains aizsteidzās savās labības klētīs pēc miltiem; Ābels savukārt izraudzījās ganāmpulkā treknu vēršēnu, kas bez vainas, savaldīja to ar jauno roku stiprumu un atveda pie altara. Tur viņš visupirms, dzīvnieku svētīdams, uzlika labās rokas plaukstu tam uz galvas, tad veikli nokāva

un ar tā asinīm slacīja altara grīdu, bet taukus, kas iekšas apklāja, un divi ikstis ar taukiem, kas tām pie gurniem ir klātu, un aknu taukus viņš noplēsa, salika uz altara malkas un to iededzināja, vientiesīgi sacīdams:

— Še, Kungs! —

Vērsēna galvu un ādu, kājas un iekšas, gaļu un izkārnījumus viņš sadedzināja patālākā vietā, kur pelni top izgāzti.

Pa to laiku ieradās arī Kains ar Ādama, viņu tēva, kaldinātu sudraba trauku, kas svēra piecdesmit zēķeles, pilnu kviešu miltiem, sajauktiem ar šķīstu sagrūstu elji no eljes kokiem, un zelta karoti, kas svēra desmit zēķeles, pilnu kvēpējamām zālēm. Arī viņš iededzināja sava altara malku un, kad tā gaiši uzliesmoja, bēra ugunī miltus un kvēpināja mirres un galbanu, bet kādiem vārdiem pasniegt upuri, viņš nezināja, jo izteikt visu savu lielo pateicību un tuvoties tam Kungam brāļa Ābela vienkāršajiem vārdiem — „Še, Kungs“ — viņš kaunējās.

Abi smuidrie brāļi nu rūpju pārpilni vēroja, kā viņu upuri tiks pieņemti.

Dažādi bija šie jaunekļi, dažādi viņu upuri.

Ābelam bija brūna un cieta āda kā briedim, acis bāli zilas un nespodras, bet ļoti laipnas; viņa galvu klāja melnas, gaŗas matu šķipsnas kā rupji

un tumši, kausētos taukos mērcēti, dzīpari, un viņš viscauri atgādināja savu tēvu Ādamu. Viņam piemita āžu un aunu smaka, jo lopi, tā lielo roku apglāstīti, pastāvīgi berzējās gar viņa kājām vai sāniem, un viņam nebija tikamākas un mierīgākas gulamvietas un labāka patvēruma pret nakts salatumu kā biklo avju vidū.

Kaina āda turpretī bija vāra, bāla, klāta sīkiem vasaras raibumiem; mati pasarkani, strupi; acis — līdzīgi Edenē dārza nekrietnai čūskai un Ievai, viņa mātei — gaiši zaļas ar zelta atspīdumu, mirdzošas un ļoti redzīgas — redzīgākas kā vajag, un vispār, pretēji Ābelam, viņš ļoti atgādināja savu māti. Viņš arī bija trauklāks un vājāks kā Ābels un nereti nogura, lauku un dārzu darbus darot, un tad atcerējās tēva nostāstus par bezrūpīgo, bet tūlīt arī mātes nostāstus par garlaicīgo dzīvi Edenē dārzā.

Brāļi uzauga kā divi nīpri auni, kas lēkā, badās un zīž māti, bet jo vairāk viņi paaugās, jo vairāk sāka viens no otra atšķirties un ne tikai vaigā, bet arī Dieva pasaules saprašanā. Kains mīlēja Ābelu, Ābels Kainu ir kā bērni, ir kā jaunekļi, bet Kains ar katru dienu vērīgāk un domīgāk ieklausījās Ādama ikdienišķos pārmetumos Ievai par laba un ļauna atzīšanas koka augļa nogaršošanu, turpretī Ābels, no visa tā nenieka nesaprazdams un nelīk-

damies par to ne zinis, ne soli neatstājās no saviem skaistajiem lopiņiem, kurus viņš labsirdīgi kopa, sargāja un nokāva.

— Kaut tavu upuri pieņemtu tas Kungs, brāli Ābel, — sacīja Kains.

— Un tāpat arī tavu, brāli Kain, — piebilda Ābels un pazemīgi, bet bez bažām lūkojās sava altara gaišajā ugunī.

„Esmu peļņījis lielu cildinājumu“, domāja Kains, kad viņš pāri altaram vēroja savas kviešu un miežu druvas, augļu kokus un ziedu krūmus, un lepnumā par padarīto darbu kāri gaidīja tā Kunga atzinību, gauži bailodamies, vai tā patiešām arī nāks, un priekā drebēdams, kad iedomājās, ka tā nāks.

Čurkstēja tauki, kas cepās un ātri izkusa, it kā būtu karsts, dzeltens sniegs, un sadega; tāpat ātri sacepās īkstis, vienu brīdi tīkami garodamas, bet drīz melni pārrogļojās, sakrita un izplēnēja.

Kaina kviešu milti, sajaukti ar elji, tikai gruzdēja, siltās dienas dzidro gaisu, kurā bija samana nāma viegla lilju un rožu smarža, piepildīdami ar sīvu deguma smaku, ko nevarēja nomākt sveķotās malkas un mirru un galbana reibinošā kvēpēšana.

Pēkšņi Ābels apvaldītā sajūsmā nokrita ceļos un pacēla asinīm un taukiem klātās rokas augšup,

kur pret debess zilgmi kā stabs pacēlās viņa uguns upuris par saldu smaržu tam Kungam.

Kains turpretī pietvīcis, kas tik reti notika, no-
svīdis un iztrūcinājies skatījās sava altara ugunī,
jo tā nelāgi kūpēja, pelēkos dūmus griezdamā ze-
mos kamolos, kas sitās sejā, tā ka acīs saskrēja
sūras asaras un uznāca sauss kāss, līdz altara
uguns pavisam nodzisa.

— Tas Kungs ir uzlūkojis manu upuri! — klusā
līksmībā iesaucās Ābels.

— Manu ne, — izmisis piebilda Kains.

-- Tavu ne?! — Ābels reizē pārsteigts un sabie-
dēts iesaucās, un kad viņš uzskatīja iztrūcināto un
apbēdināto brāli, viņa prieks par savu veiksmi
zustin zuda.

— Labi, ka tu neesi ticis atraidīts, Ābel, — sir-
snīgi teica Kains un mīlīgi pavērās brāli, kam
kļuva Kaina gauži žēl.

— Neskumsti, Kain, — Ābels mierināja brāli, —
varbūt, tu esi kaut ko darījis aplam, padomā labi.

— Vai tad mani kviešu milti bija rūgti? — sa-
cīja Kains, — nē, tā Kunga galds nav sagānīts un
Viņa barība nav nicināta. Un vai šis mūžīgais pa-
kalns nav zaļš un spīgts, rasas svaidīts un saules
apspīdēts, un nepaceļas pāri citiem mūžīgiem pa-
kalniem? Viss ir darīts, kā tas Kungs vēlas, un es

nezinu, kā lai labāk daru. Bet, varbūt, mans upuris bija pārāk niecīgs? —

— Varbūt, Kain. —

— Varbūt man vajadzēja kādus lūgšanas vārdus teikt? —

— Es jau arī neteicu, Kain. Ne es protu, ne es teicu. —

— Bet kādēļ tavs upuris tika uzlūkots, Ābel? —
pēkšņi skaļā, mazliet drebošā balsī jautāja Kains,
— bet mans ne? —

— Tā Kunga žēlastība ir viegli izdibināma, —
rāmi atbildēja Ābels.

— Kā? —

— Klausoties savā sirdsapziņā, — paskaidroja Ābels un nokaunējās, jo brāļa jautājums — kādēļ tavs upuris tika uzlūkots, Ābel, bet mans ne — viņam šķita kā pārmetums.

Bet arī Kains nokaunējās, jo viņš tumši nojauta, ka vieglāk viņam būtu bijis panest savu neveiksmi, ja arī Ābela upuris nebūtu ticis pieņemts. Taču šīs nelāgās domas, kuŗas viņš centās nomākt, pārtrauca Ābela mūdrā balss:

— Upurēsim vēlreiz, Kain! —

— Upurēsim! —

— Un viss būs labi. —

— Būs labi. —

Jauna cerība radās Kainā, jauna rīta zvaigzne uzlēca.

Ābels sevī nolēma šoreiz nest mazāku pateicības upuri, lai tas Kungs nedomātu, ka viņš grib piela-bināties, un lai tā Kunga vaigs vairāk pievērstos brālim Kainam. Viņš mierīgi un nopietni sagūstīja un atnesa pie sava altāra brangu aunu, kas bez vainas, uzlika tam svētidams roku uz galvas, tad nokāva to un ar auna asinīm slacīja altaru, bet auna asti, ko tas noplēsa no paša mugurkaula, tāpat iekstis un taukus, kas iekšas, abējas iekstis un aknas pārklāj, lika uz degošajām altara ciedru koka malkas šķilām par uguns barību tam Kungam.

Kad Kains sadzirdēja upura auna reizē smieklīgo un baismīgo blēšanu, kas līdzinājās sēru taurei vai vaimanu bazunei, un kad viņš, steigdamies gar Ābela altāru uz savām maizes klētīm pēc karašām, saoda svaigu asins smaku, viņu pārņēma savāda nepatika, kāda viņam līdz šim bija sveša, pret savu mīloto brāli, un šī nepatika pieauga, kad viņš atgriezās ar divi reiz divpadsmit neraudzētām un elji sajauktām taukšķētu kviešu miltu karašām. Tās viņš sakārtoja uz altara malkas četrās taisnās rindās — pa sešām karašām rindā — uzlēja uz tām elji un uzlika viraku un tad aizdedzināja sve-

ķoto un smaržīgo malku par ēdamu un pateicības upuri tam Kungam.

„Pieņem, Kungs, manu pazemīgo pateicības upuri, tāpat kā tu Ābela upuri esi pieņēmis, mana brāļa Ābela upuri, labā Ābela upuri —“

„Še, Kungs“ — kā sirdsšķīstā vientiesībā teica Ābels. —

„Nē, pieņem mana labā brāļa Ābela upuri, bet manu arī šoreiz ne, jo es neesmu pelnījis —“

„Es neesmu pūlējies, Kungs, tā, kā es būtu varējis pūlēties Tavās kviešu lejās un Tavos vīna kalnos —“

Ar sirds drebēšanu viņam bija jāatzīst, ka viņš melo un ka nedrīkst nevienam no šiem daudzajiem vārdiem teikt, lai nekļūtu liekulis.

Īstenībā, kaut arī vēl viņam bija pretīgi to sev atklāt, viņš domāja tā:

„Kungs, tā būtu liela netaisnība, ja Tu nepieņemtu manu upuri, kas ir daudz skaistāks kā mana brāļa Ābela asiņainais upuris. Un es arī esmu strādājis daudz vairāk kā mans brālis, jo vai tad var būt vēl kuplāki kvieši un krāšņāki vīna dārzi kā man? Katrā ziņā Tev jāpieņem mans upuris, kaut arī Tu šoreiz nepieņemtu mana rupjā, bet citādi itin labsirdīgā brāļa Ābela upuri.“

Un drīz viņš sevi notvēra it kā pie negantiem nedarbiem: viņš vairāk skatījās, kaut arī slepus,

Ābela nekā savā altārā, jo vairāk domāja, kā veiksies Ābelam, nevis kā viņam pašam. Tā saspindzinātā uzmanībā viņš lūkojās te savā, te brāļa altara ugunī, kamēr vienādā mērā viņu mocīja pamišus gan cerības un šaubas, gan uzslavas kāre un ticības trūkums sev, bet kā no lielas tālienies brīžam atskanēja labā brāļa Ābela gaišie uzmudinājuma saucieni.

Ābels, tā uzmudinādams Kainu, arī brīžam paskatījās brālī un ar skumjām ievēroja, ka tas skaudīgi seko Ābela altara malkas šķilu tāšu jautrai sprēgāšanai, kas šad un tad ar slaidu loku aizmeta no sevis projām mazas degošas ogles.

Bet tad kļuva dzirdami divi klusināti saucieni — viens sajūsmas, otrs izmisuma, jo, raugi, uguns izgāja no tā Kunga un aprija tos taukus uz Ābela altara, turpretī Kaina karašām tikai apmelnēja garoza, bet pati uguns drīz nodzisa, atstādama piedeguma un tikko jaušama viraka garojumu.

Ābela izskats bija vēl nevarīgāks un nožēlojamāks kā neveiksmīgajam brālim. No vienas puses viņu pārņēma sajūsma par tā Kunga labvēlību pret viņu, no otras puses rūpes par Kainu un bažas par viņa neveiksmes sekām. Pirmā puse sīvi cīnījās ar otru; otra puse centās noslēpt pirmo pusi, bet pirmā puse beidzot uzveica otru pusi, un kad Kains redzēja Ābela sajūsmu, viņš saprata, ka viņu

ne tik daudz tas apbēdina un iztrūcina, ka tas Kungs viņa upuri neievēro, bet ka tas Kungs ievēro brāja Ābela upuri. Un kad Kains, kam bija zudusi pašapziņa, atstāja mūžīgo pakalnu, posta pakalnu, viņš brālim sacīja tikai divus vārdus:

— Laimīgais Ābel! —

Un viņam šķita, it kā atvadītos no brāja, lai nekad to vairs neredzētu.

Šie divi vārdi pauda briesmīgo rūgtumu par ne-
taisnību, kas Kainam nodarīta, un vēl briesmīgāko
skaudību par Ābela sekmēm.

Neklausīdamies Ābela aicinājumos apstāties, viņš
gāja projām gar druvām un dārziem un glēvi no-
plūca kādu smagu vārpu, ienākušos vīgi vai dzel-
teni pasarkanu rozi, bet ne vārpas, ne vīges, ne
rozes viņam nesagādāja ne mazāko prieku. Gan
otrādi. Tā tik vēl vairāk atklājās viņa posts. Vār-
pas, vīges, rozes it kā teica:

— Tu neesi nekas. Tev nekā vairs nepieder, jo
tu nekā neesi padarījis. Tu esi gan pūlējies, bet vel-
tīgi, ja tavš darbs nav nekā vērts. Ko tu tagad da-
rīsi? Kā tu strādāsi, Kain? Vai tev spēka pietiks?
Tā gan neliemas. Kā tu domā, tu meža vīna koka
rūgtais zars? —

Tā domādams, viņš bija nemanot atklīdis līdz
tēva namam.

Kā parasts, Ādams strīdējās ar Ievu.

Ādams: Nu kālab tev vajadzēja klausīt to čūsku, to bezkauņu?

Ieva: Atkal jau tie paši vecie pārmetumi!

Ādams: Kas man tagad nekaitētu bez rūpēm pagulēties zem Edenes dārza miršu kokiem!

Ieva: Pagulēties, pagulēties! Tev tikai gulēšana vien prātā.

Ādams: Kā nebūs prātā, kad es arvien esmu noguris.

Ieva: Tev ir tikai simts un sešdesmit gadu, bet tu jau izliecies nezin cik vecs.

Ādams: Jā, bet tas darbs, tas darbs!...

Ieva: Tas ir veselīgs, Ādam, un es esmu pārliecināta, ka tu dzīvosi vismaz seši vai septiņi simti gadu.

Ieva pasmējās un šauriem soļiem iesteidzās namā, bet Ādams gurdēni nosēdās uz sliekšņa, labi zinādams, ka agri vai vēlū tam būs Ieva jānolūdzas.

Kains bija dzirdējis šo strīdu gandrīz katru dienu, bet tikai tagad īsti sāka to saprast, kas viņam sagādāja jaunu prieku.

Ādams saskatījās ar Kainu un, acīm redzot, jau zināja upurēšanas iznākumu, jo, it kā ņemdams lielu līdzdalību, jautāja:

— Vai tik tu necēli altaru no cirstiem akmeņiem? —

— Nē, no smiltīm, tāpat kā Ābels, — gandrīz iekliedzās Kains, jo zināja, ka tēvs, kas arvien bija Ābela pusē, apslēpti priecājas par viņa neveiksmi.

Kains iegāja pie Ievas, savas daiļās mātes.

Apmierināta, kā labi paēdusi pardele, viņa gulēja uz pasarkanām aunu ādām. Augu dienu viņa priecājās pati par savu zaļo acu, tumšsarkano matu un rožaini iedzeltenās miesas skaistumu, svaidīgās dažādām smaržīgām ziedēm un nodevās tik visai patīkamiem ģērbšanās priekiem, kņus Edenes dārzā nepazīna. Viņas plašais un dzestrais kambaris bija pilns Ādama čaklo roku simts un četrdesmit gadu laikā Lielā Skolotāja vadībā darinātām dāvanām: skanīgiem roku un kāju gredzeniem ar zardisa un linkura akmeņiem, pieres un ausu sprādzēm, ožamiem trauciņiem, tiklainiem apsegiem, spožām ķēdītēm un vara spoguļšiem.

Kad Kains, viņas mīļotais dēls, bija izsūdzējis savas bēdas, Ieva sarauca gludo, dzidra ābola mizai līdzīgo pieri un lēni sacīja:

— Man netik, Kain, ka Ābels ir pārāks par tevi. Tev būs upurēt vēl trešo reizi! —

— Bet ja arī trešo reizi mans upuris netiks pieņemts? —

— Tad arī Ābela upuris netiks pieņemts! —

— Bet kā? —

— To es tev tūlīt pateikšu, — teica smīnēdama Ieva un iesaucās: — Ādam, Ādam! —

Ādams arī tūlīt bija klāt.

— Noķer melnu kraukli, — viņa pavēlēja, — un atnes man to beigtu! Bet žigli! —

Ādams, kaut gan bija ļoti noguris, padevīgi aizgāja un drīz atgriezās ar nomaitātu kraukli.

— Ej, — atkal pavēlēja Ieva, satverdama putnu aiz spārna.

— Ņem šo kraukļa maitu, Kain, — Ieva sacīja, — un paslēp uz Ābela altara. Viņa upuris tad būs sagānīts. Bet lai tavas rokas kļūtu šķīstas, svaidi tās pēc tam ar šo elji, kuŗā sajauktas kopā mirres un kanieles, kalmuss un kazija. —

Sākumā Kains ar visu sava saprāta spēku gribeja pretoties Ievas nelāgam padomam, bet viņas balss bija kā austriņa šalkoņa liljēs, jo caur viņu runāja tā skaistā Edenes čūska ar mīkstu mēli, un Kains drīz vairs nespēja Ievai nepaklausīt, tāpat kā Ādams savā laikā nebija spējis tai nepaklausīt.

Kains paķēra kraukli, noslēpa to zem saviem raibajiem audekla svārkiem līdz ar svaidāmo elji un, mātes uzmundrināts, devās projām, bet aizejot vēl dzirdēja Ādama neizprotamos, taču arī ikkatru dienu atkārtotos vārdus:

— Ieva, es pateicos tam Kungam, ka Viņš tevi ir

radījis, un es pateicos čūskai un viņas lielam viltum, jo bez tās es nekad nebūtu atzinis tavu skaistumu. Ne maizi ēst, bet *tev* kalpot ar vaiga sviedriem man būs, skaistā, gudrā, greznā Ieva! —

Kains devās pie Ābela un, jauno nodomu nomācē, bija bēdīgāks kā jebkad, tiklīdz ieraudzīja savu brāli.

— Upurēsīm vēl trešo reizi, — viņš nedroši ieminējās, jo viņam šķita, ka Ābels visu redz un visu zina, kas viņam nav jāredz un jāzina un ko Kains tā mēģina noslēpt.

— Upurēsīm. —

— Pēdējo reizi. —

— Pēdējo. —

— Bet nav jau vērts, — ārēji vienaldzīgi iesaucās Kains un atmeta ar roku.

— Kālab? —

— Manu upuri jau tikpat nepieņems, bet tavu... — un pret savu gribu Kains pavisam skarbi piebilda: — tavs — jā, tā ir cita lieta!... —

— Kain, — nopietni sacīja brālis, — es nevaru nepriecāties, kad tas Kungs uzlūko manu upuri, bet ne mazāk es priecātos, kad arī tavs upuris tiktu uzlūkots. —

Kains teicami pazina savu brāli un tādēļ ne mirkli nešaubījās, ka viņš runā patiesību, bet šajā

brīdī viņam būtu bijis vieglāk panest brāļa melus, lai justos viņam līdzīgs.

— Visvairāk mani biedē tas, — viņš pazeminātā balsī sacīja, — ka nezinu, kur mana vaina slēpjas. —

— Kādēļ tu tā šaubies un baiļojies, — Ābels maigi pārmeta, — ej pie tā Kunga ar gaišu prātu, tad Viņš tevi uzlūkos. Kas tad var būt vēl vienkāršāk? —

Kad Kains klausījās brāļa laipnā valodā, viņš vairākkārt gribēja tam parādīt nešķīsto kraukļa maitu, lai tad to kopīgi iznīcinātu, bet rūgts kauns par māti viņu atturēja. Viņš gan varēja brālim neteikt, ka kraukli iedevusi māte, bet atzīties, ka tā ir tikai viņa paša izdoma, viņš arī nespēja.

„Tik tiešām tiesa, es neapgānīšu Ābela altaru!“ viņš stingri sevī nolēma un, kā atbrīvots no pārāk grūtas nastas, žirgts un smaidīgs steidzās pēc augļiem, ziediem un kvēpējamām zālēm, bet Ābels pēc meža ūbeles, jo Ābels nolēma savu upuri vēl vairāk pamazināt, turpretī Kains palielināt.

Bet kad Kains atgriezās, Ābels vēl nebija atnācis. Kains stāvēja viens starp abiem altariem ar augļu un ziedu groziem pie kājām un, te savā, te brāļa altārā lūkodamies, pēkšņi sadzirdēja abējās ausīs itin kā levas, itin kā Edenes čūskas balsi:

„Raugi, tas ir Ābela altars, kas drīz sāks liesmot un atkal tiks žēlīgi uzlūkots. Bet tavs ne.“

Balss apklusā, it kā nogaidīdama, lai rūgtie un patiesie vārdi dziļāk iegūļas Kaina samulsinātā apziņā, tad turpināja:

„Drīz atgriezīsies Ābels. Neklausies jel viņa mīkstā balsī, kas tev nekādu labumu neatnesīs, bet nocietini savu sirdi, jeb tu nekā nepanāksi. Dari vismaz tā, lai arī viņa upuris šoreiz netiktu uzlūkots. Izdevīgs brīdis ir klātu. Jeb tu klūsi par apsmieklu jaunākā brāļa priekšā.“

Tad balss sāka ausīs nepārtraukti brēkt:

„Izlīdzini netaisnību, izlīdzini netaisnību, izlīdzini, izlīdzini, izlīdzini —“

un Kains to beidzot pazina.

Tā bija viņa paša balss, citiem nedzirdama, bet sev skaļāka par pārkonu un bazunēm, un tā mītējās tikai tad, kad kraukļa maita bija noslēpta uz Ābela altara un Kains savas rokas šķīstīja ar svaidāmo elji — ar mirrēm un kanielēm, ar kalmusu un kaziju.

Pēc tam viņš ar niknu rūpību, bet bez kādām cerībām iededzināja savu altara malku un meta ugunī vissaldākos saules augļus, ienākušos pilnības augļus — gan brangas, mīkstas vīģes, gan granātus purpura un iezalģanām ādām, gan dzeltenus un košsarkanus ābolus, gan zilas un gaišzaļas vīn-

ogas, kas nebija daudz mazākas par āboliem, un augļus apbārstīja zemes un avotu smaržām piesātinātām dzeltenām un zilām vijolītēm, tikko izplaukušām sarkanām, baltām un dzeltenī sārtām rozēm, kas bija pārdēstītas no Ģiones upes piekrastu pakalniem un no Evila zemes, kur zelts ir, bedelions un sardoniksa akmens. Viņš apbārstīja altaru sarkanām liljēm, kas nemaz nesmaržoja, baltām liljēm ar rožainu nokrāsu, kas pārmērīgi stipri smaržoja, un kad viņš vēl sāka kvēpināt mirres, oniku un galbanu, sajauktu ar šķīstu viraku, tad patiesi bija jāatzīst, ka jaukāku altaru vairs nevarēja uzcelt tam Kungam.

Pa to laiku Ābels atnesa skaistu ūbeli, noknieba ar nagu tai galvu un iededzināja uz sava altara, asinis izspaidīdams uz altara sienām, bet ūbeles kugzni un spalvas atņēma un nometa pret rītiem. Tad viņš ieplēsa putnu pie spārniem un lika uz liesmām apņemtās malkas.

Ar pārākuma apziņu Kains paskatījās netīrajā brālī, kas, notriepis asinīm, pie kuņģa bija pielipušas skaistās ūbeles spalvas, vientiesīgi rikojās ap savu apgānīto altaru, un tad vēl un vēl apmierināts un lepns apbrīvoja krāšņās ziedu vītnes pār augļu grēdām, tā domādams:

„Kas gan uzdrošināsies šoreiz neatzīt manu upuri?“

Bet tad augstu pār altariem sacēlās bargs padebešu dumpis, jo tie melnie devās pret tiem baltiem, taču baltie, kas bija pārsvarā, austruma vēja atbalstīti, melnos padzina. Pār upuņu pakalniem pārskrēja sauss zemes vējš, kas vienā mirklī, smiltis celdams gaisā un izklienēdams smaržīgo dūmu mākonī, nodzēsa Kaina uguni, sagāza altaru, pusapcepušos augļus izbārstīja pa pakalnu, saplosīja ziedus un pelnus izkaisīja uz visām četrām debess pusēm, turpretī Ābela altaram, uz kura vienmērīgi dega tā uguns, kas bija izgājusi no tā Kunga, lai aprītu ūbeli, godbijīgi paskrēja garām un, itin kā kalēja plēšas, uzpūta uguni vēl gaišāku.

Sīkie baltie padebeši izklīda un tikai pats lielākais un biezākais apstājās no vakara līdz rītam. Tad tas lēni pārdalījās divi pusēs un vidū nāca redzama zila debess. Tā atvērās un parādījās godības krēsls, ko visapkārt apņēma septiņkrāsainās varavīksnas spožums.

Godības krēslā sēdēja tas Kungs.

Abi brāļi nokrita uz vaiga.

Tas Kungs, mīlīgi uzlūkodams Ābelu, teica:

— Man patīk tavs upuris, Ābel! —

Bet Kainā Viņš ir nepaskatījās.

Debess aizvērās. Biežais padebesis, vareni šņākdams, aizslidēja projām izplatījumā.

Tas Kungs vairs nebija miesas acīm saredzams.

Ābels cildenā sajūsmā, tuvāko apkārtni neredzēdams, uzdrošinājās savus skatus vērst pret zilajiem augstumiem.

Kains zemi nokārtu galvu sēdēja apdegušos augļos, saplosītos ziedos un sagrautā altara atliekās. Ar lielām pūlēm viņš maķenīt pacēla galvu, mēģināja atdarīt acis, bet ir tad nekā neredzēja visapkārt, jo zemes vējš tās bija pieputinājis smiltīm. Smilšu graudiņi čirkstēja arī starp zobiem. Un pat tad vēl, kad viņš izberzēja no acīm asās smiltis, tāpat kā bērnībā mēdza izberzt miegu, jā, pat tad vēl viņa zaļās acis klāja tumsība. Viņam šķita, ka saule ir aptumšojusies, augļi kokos kļuvuši melni, rozes un liljes un vijolītes nokaltušas.

Un tad šajā tumsībā viņš sadzirdēja kādu balsi, sen pazīstamu, vientiesīgu balsi, kas gavilēja:

— Tēvs, tēvs, tas Kungs mani uzlūkoja!

Tad viņš sadzirdēja otru, tikpat pazīstamu, zobgalīgu, bet šoreiz labsirdīgu pārmetumu pilnu balsi:

— Ak jaunie, trakie laiki! Vai agrāk tā upurēja! —

Un atkal pirmo balsi:

— Debess atvērās. Tas Kungs sēdēja godības krēslā un mīlīgi mani uzlūkoja. —

Un atkal otru balsi:

— Tevi? Bet Kainu? —

Pirmā balss tādās pašās gavilēs turpināja:

— Un tas Kungs man teica: „Man patik tavs upuris, Ābel!“ —

Un otra balss:

— Tev teica? Bet ko viņam? —

Un tad gluži zobgalīgi:

— Nav jau jums jauniem vairs tās izturības. Bet kā es, lūk, nesabruku, kad mani ar kaunu un negodu iztrieca no Edenē dārza — — —

Kains strauji piecēlās un cieši aizvērtām acīm, kas arī atvērtas nekā neredzēja, klausīdams tikai kājām, skrēja uz savām labības lejām un uz saviem augļu kalniem.

Un skriedams viņš vēl un vēl dzirdēja:

— „Man patik tavs upuris, Ābel“, tā tas Kungs man teica, „man patik tavs upuris, Ābel!“ —

Viņš skrēja un tikai tad kļuva redzīgs, kad sada savu grezno ziedu stipro smaržu. Viņš, kam cerības bija iznīkušas kā pēdējā dvaša, ar nesaudzīgu bardzību lūkojās pār savu glīto puķu darbu, ko nu viņš tā nicināja. Viņš nicināja palmas, miršu kokus un granatu ābeles, kas pavasaros ziedēja tik košiem skarlatsarkaniem ziediem un kas viņu vēl vakar tā iepriecināja. Viņš nicināja savas kviešu un miežu vārpas un visas liljes, gan baltās, gan dzeltenās.

Ja tāda netaisnības saule apspīd viņu, viņa darbu un darba augļus, tad lai zūd viņa darbs, kas nav

ne mazākās atzinības vērts, tāpat kā zudis viņa dzīves un darba prieks!

Lai tas tīrums tiek postīts, lai labība tiek nobradāta! Lai sapel koriandru un meloņu sēklas! Lai vīģes koki top par žagariem, balti nomizotiem zariem! Lai viņa koka stādi tiek graizīti un samīti, lai mūžam zaļie eljes koki biezām spīdīgām lapām iet bojā, tāpat kā cipreses un viss riekstu dārzs gataviem augļiem!

Vientuļāks un atstumtāks par visiem dzīvjiem radījumiem zem debess, viņš noslēpās liljēs, lai neviens, kam ir acis, viņu neredzētu, vienalga, vai tas būtu cilvēks, zvērs, lops vai putns.

Liljēs viņš atrada paēnu, Saule, kā pie altara, te vairs nesmacēja. Bet te sāka smacēt balto, purpur-sarkaniem plankumiem un zeltaini dzeltenām svītrām klāto lilju plaši atvērtie ziedi, kas ar savu saldo dvingu arvien vairāk viņu satrauca.

Viņu mocīja arī neizpratne, kā tas Kungs varēja uzlūkot apgānīto altaru, tumšs kauns par nešķīsto kraukļa maitu un sašutums uz Ievu, savu māti, par nekrietno padomu.

Grūti bija palikt šajā paslēptuvē, bet piecelties un meklēt sev citur patvērumu viņš arī nespēja. Gribas spēki viņu bija pametuši.

Te viņš sadzirdēja balsis, Ābela, Ādama un Ievas, patiesi, arī Ievas, savas mātes, balsi un, kaut arī tās

sarunājās lielā tālumā, katru vārdu saprata, jo satraukums viņu bija padarījis neparasti dzirdīgu, kā vajātu lūsi.

Ādams: Ieva, Ieva!

Ieva: Kas ir?

Ādams: Paklausies, ko teiks Ābels, paklausies!

Ieva: Ko tad nu viņš var teikt?

Ādams: Izstāsti visu, Ābel, izstāsti savai mātei!

Ābels: Tas Kungs parādījās debesīs —

Ieva: Tev?!

Ādams: Jā, Ābelam. Tas tik ir zēns! Stāsti vien tālāk, stāsti!

Ābels: Un mīligi mani uzlūkoja.

Ieva: Tevi?!

Ādams: Kā tad — Ābelu!

Ieva: Nejaucies vidū!

Ābels: Un tas Kungs teica: „Man patīk tavs upuris, Ābel!“

Ieva: Tā Viņš teica?!

Ābels: „Man patīk tavs upuris, Ābel!“

Ādams: Lūk, kāds zēns!

Ieva: Nekliedz! Bet kur ir, Ābel, tavs brālis?

Ābels: Ak vai, mans prieks ir tik liels, kā es aizmirsu pat savu brāli! Man ir bažas par viņu.

Ādams: Viņa altaru sagāza zemes vējš.

Ieva: Tā?! Ādam, atnes man ožamo trauciņu ar saldākajām zālēm!

Ābels: Es iešu pie viņa! Nabaga Kains!

Ieva: Ej un pasaki, ka es neieredzu tādu, kas mūžam cieš neveiksmes. To tu viņam pasaki. Un pasaki vēl, ka tevi, Ābel, es cildināju, ka tu esi ko vērts, jebšu es tevi līdz šim nekad nemēdzu daudzināt. Vairāk man nav ko teikt.

Kains zaudēja smalko dzirdi. Ābela sajūsmīgā, Ādama zobgalīgā un Ievas vispirms netikami pārsteigtā, tad Ābela cildināšanas izaicinošā prieka pārpilnā balss, ko radījusi vilšanās Kainā, atņēma viņam dzirdi.

Dusmas viņu galīgi spieda pie zemes un tikai spīts vēl saturēja.

Viņš zināja, ka tā ir skaudība, pretīga skaudība, kas moka viņu it kā karsta sērga. Bet ko gan viņš tur varēja darīt, ka skaudība visnotaļ valda pasaulē? Arī citādi visai pieglaidīgo suni Putu vajāja jauna skaudība ikreiz, kad Ādams sniedza kādu kumosu runcim Ķisim; tāpat gailis Doduss kļuva gluži pikts, kad Ābels aicināja pīlīti Moleketi. Un Ievas līkais un neveiklais guzns stārķis Jobabs, zilgani melnām spalvām, ugunssarkano galvu un baltām kājām, cirta ar savu stipro knābi pa labi un kreisi, kad kāds cits dzīvnieks priecīgi tuvojās Ievās glāstam paceltai rokai.

Tikpat skaudīgs bija arī viņš, cilvēku bērns Kains.

Puts un Ķisis, Doduss un Moleķete, Ieva un Jobabs, Kains un Ābels, Ābels un Ieva, tas Kungs un Kains, tas Kungs un Ābels nemitīgi nodarbināja Kaina domas, sakāpinādami tās tādā mērā, ka skaudībā, dūsmās un apvainotībā viņš gribēja sev nodarīt kādu vainu, kas sagādātu sūras, ne-remdināmas sāpes, bet pat to nespēdams, savā nožēlojamā nevarībā skaļi iebrēcās — bez asarām, bez bēdu ūdens, tā dziedētāja.

Nekādi viņš nevarēja tikt vaļā arī no tiem pieciem vārdiem — „Man patīk tavs upuris, Ābel“ — bet lai kaut kādi tomēr pie tiem pierastu, viņš, gulēdams aizvērtām acīm līlēs, sāka tos atkārtot bez gala un bez skaita, kaut arī tie dega un dzēla, koda un plēsa:

„Man patīk tavs upuris, Ābel!

Man patīk tavs upuris, Ābel!

Man patīk tavs upuris, Ābel! —“

Un, atkārtodams šos vārdus, viņš brīžam neskaidri sadzirdēja Ābela saucienus:

— Kain, Kain! Kur tu esi? Neslēpies, Kain! Nāc pie manis! Kain, Kain! —

Bet Kains turpināja skaitīt tos piecus vārdus tik ilgi, līdz noveda sevi itin kā trulā apmāktībā.

Pēkšņi viņš sajuta uz sava vaiga siltu dvašu. Viņš ļoti satrūkās. Tā bija gluži kā Ābela dvaša.

Viņš atvēra acis. Balts jērs viņu apoda.

Viņš atkal aizvēra acis.

Viņš sajuta vēl arvien ziņkārīgā dzīvnieka dvašu. Tieši tāda dvaša bija arī Ābelam, kad bērnībā viņi abi saķērušies plosījās zālē un brāja seja at-radās tuvu viņa sejai.

Viņš vēlreiz atvēra acis un skatījās jērā. Jēra skatiens bija tikpat vientiesīgs kā Ābelam.

Tāpat kā Ābelam jēram bija arī ausis, zobi, kājas, balss.

Arvien tuvāk atskanēja Ābela saucieni:

— Kain, Kain, kur tu esi? Kain! —

„Jērs ir“, Kains domāja, „un blēj, bet ja es tam iezvelšu ar šo šķautnaino akmeni, kas te redzams pie manām kājām, viņš pakritis un necelsies un balss arī vairs neskanēs. Jēra vairs nebūs. Un ja es tāpat iezvelšu cilvēkam, tad taču tā arī vairs nebūs?“

Pavisam tuvu atskanēja Ābela balss:

— Kain, Kain, nāc pie manis! —

Kains uzmanīgi pašķīra lilju puduru.

Akmens sviediena tālumā stāvēja ar muguru pret Kainu brālis Ābels.

Kains klusu piecēlās, zagšus paņēma akmeni un svieda to ar visu savas labās rokas spēku Ābelam.

Akmens asākā šķautne, kā robaina āva, ķēra Ābela pakausi.

Kains vērīgi skatījās un mierīgi sacīja:

— Ābels pakrīt un vairs neceļas.

Ābela balss ir apklususi.

Ābela vairs nav. —

Tad Kains atkal nogūlās līlēs un dziļi nopūtās. Šī nopūta tam noņēma visu karsoņa grūtumu.

Viņš saldi aizmiga, it kā pēc labi padarīta puķu darba.

Viņš aizmiga, un, kaut gan tas bija ciets miegs, pēc pusnakts viņu pamodināja sīki, jauni smieklī. Acis atvēris, viņš pusmiegā ieraudzīja visapkārt mirgojam zaļas uguntiņas, kas te tuvojās, te attālinājās. Viņš nodomāja, ka tās ir maldu zvaigznes, un atkal aizmiga.

Kad viņš pamodās otrureiz, bija agrs, bet jau itin silts rīts, un viņš vienu brīdi, nekā nedomādam, dziļi un mierīgi ieelpoja vēsi smaržīgo gaisu. Tad viņš sadzirdēja skaļu sīkšanu, it kā tuvumā atrastos milzu stropi. Vēl arvien nekā neapzinādamies, viņš lēni piecēlās un devās uz to pusi, no kurienes nāca šī sīkšana. Viņš paspēra vēl dažus soļus pa to zemi, kas visapkārt šķīta it kā piedzērusi no Ābela asinīm, un nonīkušām acīm, pār kuņu vākiem klājās nāves ēna, skatījās savā priekšā, līdz viņa locekļi sāka drebēt.

Tur gulēja Ābels, viscauri aplīpis zilganām gaļas mušām. Ap acīm nūdzēja veseli mušu čemuri, un Kains ievēroja, ka brāļa acis ir izknābtas. Tas bija

kraukļu darbs. Šaplosīts un bezveidīgs kā baiga vāts rēgojās vēders, un nu Kains saprata, kas tie bija par smiekliem naktī un kas tās bija par zaļām uguntiņām. Tie bija hiēnu smiekli, un tās uguntiņas bija hiēnu zibošās acis. Un Ābela iekšās bija rakņājušies hiēnu kārie purni.

Kains vairākkārt mēģināja mušas aizbiedēt ar kuplu palmas zaru kā ar zaļu bēņu vēdekli, bet tiklīdz viņš to mitējās cilāt, melnzilie mušu čemuri, neganti sīkdamī, atkal salipa ap Ābela acu dobumiem, tumši sarecējušām asinīm klāto galvas rētu un iekšu atliekām, kas tika rīta saules apspulgotas.

Un kad Kains tā turpināja savu drūmo nodarbošanos un redzēja, ka brālis Ābels kļuvis par ēdienu visiem zvēriem, putniem un kukaiņiem, kas zem debess, viņu sagrāba tik lielas žēlabas, ka niknā skaudība viņu priekšā saplaka gluži niecīga, un viņš sarunājās ar brāļa pīšļiem:

— Kur ir tavas zilās, laipnās acis, Ābel? Kam neskan vairs tava labsirdīgā un tik mierīgā balss? Un kādēļ tu nepakustini savas stiprās rokas pat ne to mazo pirkstiņu? Vai tad nekad tu vairs neteiksi mīlus vārdus, manas dusmīgās rokas satricēts? Es taču necēlu to smago akmeni pret tevi, bet pret savu nelabumu. Tu gadījies ceļā un tevi ķēra. Piedod, Ābel, piedod man! Bet tu nevari man

piedot, neviens man nevar piedot kā vien tas Kungs. Bet arī tas Kungs man nepiedos. Viņš mani sodīs. —

Lai paslēptu Ābelu Ādama un Ievas acīm un tā lai izbēgtu vecāku sodam, no kuŗa tas arvien vairāk un glēvāk sāka bīties, Kains, likdams lietā visus savus izsīkstošos spēkus, aizvilka brāļa pīšļus kādā netālā, grūti pieejamā aizā, jo tikai viņš viens un Ābela pārdrošākie āži to zināja. Bet ko tas līdzēja: Ādams un Ieva Ābelu neatradīs, bet tā Kunga acs tomēr visu redzēs.

Un bailes no gaidāmā soda saistīja Kainu it kā jaunām linu virvēm, ar ko nekāds darbs vēl nav darīts, vai kā zaļām lūku virvēm, kas vēl nav sa-
kaltušas. Pie tēva un mātes viņš nespēja doties, dārzos nevarēja palikt, tāpat arī tīrumos.

Savā bezizejas izmisumā viņš atcerējās Ievas un Ādama stāstus par Edenē dārzu.

Ieva allaž stāstīja par zeltaino un zaļo čūsku, kas zināja visas pasaules noslēpumus, bet kuŗu Ādams dēvēja par mikstu un kāru viltnieci.

Ieva stāstīja arī, ka Edenē dārza augļi gan bijuši varen gardi, bet viņu garšu tā izjutusi tikai tad, kad nobaudījusi laba un jauna atzišanas koka augli, aizliegto augli, kas bija nevis gardākais, kā viņa pirms tā nogaršošanas domājusi, bet gan ciētākais un skābākais no visiem tā Kunga plašā

dārza bezgala daudzajiem un dažādajiem augļiem, un ka tas Kungs tieši tālab to aizliedzis ēst.

Ādams savukārt stāstīja par Edenes dārza saldo slinkumu, kas nerada nekādus sirdsapziņas pārmetumus; ka tur kokiem nemaz neesot lapu, tikai ziedi vien, ziedi un augļi — ziedi topot par augļiem, augļi par ziediem, un liels miers, kas neesot kā šē sākums vēl lielākam nemieram, tur mājojot dvēselē.

Un Kains, kas vairs nekur nezināja patverties no savām bailēm, nolēma doties uz Edenes dārzu.

Debess pamale dega rīta blāzmā, kad viņš devās pa zaļiem laukiem un pa melnu zemi, pa zelta smiltīm un pa sarkaniem un baltiem ziediem klātām pļavām ceļā. Uzlēca saule, bet to brīžam aizēnoja dzērvju kāši, kas traucās uz dūkstu purviem. Viņš devās gan pār nepārredzamiem līdzenumiem, virs kuŗiem klaigāja meža zosis, dziedāja strazdi un lidoja svēteļi; gan gar meža miežu druvām, kuŗās mājoja ķīvītes un irbes, kas brīžam nospurdza gar pašām ausīm; gan starp purva apdraudētiem kārkliem un akačiem tālos tīreļos, sastapdams raibus gūgatņus un mērkaziņas un dzirdēdams visapkārt purva pūču balsis, pie kam zeme līgojās zem kājām. Viņš devās arī pa tērcēm un gāršām, pa vientuļiem augstieņu siliem gar zaļiem ezeriem, kuŗu vidū kuploja mazas, bet ļoti krāš-

ņas papelu un ciprešu salas; gar kalnu strautiem, kuŗos mazgājās lijas, gulbji un pīles; gar upēm, kuŗu dzeltenos ūdeņos sprauslāja meža ērzeļi plīvojošām krēpēm, un viņš redzēja, ka pasaule ir pārpilna dzīviem un liksmiem radījumiem un spēcīgiem augiem, kas dziļām saknēm iekērušies pašā zemes serdē, un kaut gan pasaule bija jau simt un sešdesmit gadus un septiņas dienas veca, tā izskatījās spīrgta un koša kā pirmā radīšanas dienā.

Kains gāja ilgi, ļoti ilgi, sausa rīta vēja pavādīts, un saule spieda uz galvas, ka tas kļuva gurdens, bet no Edenē dārza vēl nebija ne vēsts, pie tām bailēs, kas nomāca žēlabas pēc brāļa, slāpes un izsalkumu, bailēs no tā Kunga bardzības kļuva tik lielas, ka viņam vajadzēja aši meklēt kādu paslēptuvi, kurā neieskatītos visu redzošā Acs.

Kad viņš steidzās pār kādu karstu smilšu klajumu, viņš ieraudzīja strausa māti sēdam uz olām. Viņš padzina no tām pārsteigto putnu, izraudams tam vēl pāris desmit kuplu melno un balto astes spalvu, pats nosēdās uz olām, apsedzās spalvām un, kamēr istā sīkiem rīksīšiem plika un bēdīga aizbēga, izlikās, ka pats ir strausa māte, kas aizņemta pazemīgā un pacietīgā perēšanas darbā.

Tā viņš gribēja paslēpties no tā Kunga.

Bet bailēs nerimās.

Viņš gauži baiļodamies turpināja ceļu un tajā

pašā klajumā pamanīja kazlēnu, kas nevarēja pa-
iet, jo kājā tam bija iedūrusies smaila akmens
šķautne kā šķēpa gals. Viņš satvēra kazlēnu, rūca
un nesa to uz pamestu lauvas alu, kurā paslēpās.
Pēkšņi viņam šķita, it kā sadzirdētu kādu balsi.

Balss: Kur tu esi?

Kains: Alā, savā alā.

Balss: Kas tu esi?

Kains: Jauns lauva.

Balss: Nāc ārā!

Kains: Es nevaru.

Balss: Kālab?

Kains: Manās ķetnās ir kazlēns.

Balss: Pamet to!

Kains: Es grūti to nomedīju, un man gribas ēst.
Es ēdišu un slavēšu to Kungu.

Kazlēns brēca, Kains rūca kā īsts lauva un iz-
likās, it kā bez žēlastības plosītu nabaga upuri.

Bet ilgi viņam neizdevās sevi pievilt.

Viņš pameta kazlēnu, izlīda no alas un skrēja
pār smilšu klajumu tālāk, līdz nonāca palmu mežā.

Tur viņš, paslēptuvi meklēdams, drīz ievēroja
dažu palmu kroņos platas, no sūnām un lapām
darinātas ligzdas, kas nevarēja piederēt ne svēte-
liem, ne citiem putniem. Cerēdams tur beidzot at-
rast drošu paslēptuvi, ar lielām pūlēm viņš uzrā-
pās kādā no šiem kokiem, bet, kad sasniedza di-

vaino ligzdu, pārsteigumā tikko spēja noturēties pie grumbuļainā stumbra. Ligzdā mājoja cilvēkiem līdzīgi ērmi, garām astēm, ar kuņģiem tie it kā rokām iekērās zaros un šūpojās. Ieraudzīdami Kainu, viņi ziņkārīgi sastājās ap to, un, kad tas jautāja:

— Kas jūs esat? —

sāka neganti spiegt un stāvus lēkt, un Kains saprata, ka tie nemāk runāt. Tad runāja Kains.

— Es esmu Kains, jūs ērmi, — viņš teica, — sava brāļa slepkava. Nogalināju viņu aiz skaudības. Bet nu man ir bailes no tā Kunga. Gribu pie jums paslēpties. —

Kad viņš runāja, daži ērmi bezkaunīgi pagrieza pret viņu savas muguras sarkanās apakšas un turpināja astes nešpetnās rotaļas, kamēr citi skatījās viņa mutē un ķēra kaut ko gar pašām lūpām, it kā gribēdami katru izrunātu vārdu notvert līdzīgi mazam, košam putniņam. Viens ērms uzkāpa Kainam uz pleciem un izlasīja ar lielu patīku no viņa matiem blaugznas, bet, kad Kains viņu aizdzina projām, klabināja zobus.

Tāču arī te Kains nevarēja paslēpties no tā Kunga, un viņš jau gribēja mesties ar joni no augstās palmas lejā, lai notiktu kas notikdams, bet ērmi, kas kļuva arvien uzmācīgāki, viņu aizturēja. Pēc īsas dūņu cīņas viņš no tiem atbrīvojās un

bez klūmēm sasniedza pa greizo stumbru zemi, kaut gan blaugznu lasītājs viņam meta uz galvas milzīgus brūnspalvainus riekstus, bet pārējie spiegdami un plosīdamies lēkāja no viena zara uz otru.

Kains bēga vēl dziļāk biezoknī, kur sarkanziēdainas puķu pupas, apīņi raibām lapām, papāržu krūmi un dažādi staipekņi un mušu ķērāju stādi šķērsoja ceļu; dzirdēja putnu un zvēru balsis un pats tās sāka atdarināt; viņš bēga un bailojās, bailojās un slēpās, līdz beidzot saprata, ka vien-alga, vai viņš aizbēg ciedru un palmu mežos, ziedu vai sniegu pļavās, tuksnešu karstās un sarkanās smiltīs, vai kāpj uguns kalnos, vai peld pa upju grīvām un ap jūras sēkļiem, vai arī metas ūdenskritumā, vai izliekas par lauvu, strausu un astainu ērmu, bet no tā Kunga, tāpat kā no sevis, nekur nevarēs paslēpties.

Viņu, kas bija no savām bailēm gandrīz vai līdz nemaņai novārdzis, smagi nomāca šīs palmu birzis, šie lapu koku biezokņi smaržīgiem krūmiem, dīvainiem ziediem un dzeloņiem klātiem stādiem ar visiem grezniem radījumiem, kas tajos mājāja, ar šīm zaļkājainām slokām, dzelteniem vanāgiem, sarkankaklainiem cekuldūkuriem, purpurainiem un ziliem gārņiem. Viņš gribēja būt pavisam mazs, neievērots cilvēku bērns kailā, ne krāšņā zemē, kur piens un medus tek, gluži kailā zemē, lai ar

jo lielākām pūlēm to vajadzētu kopt; viņš gribēja, labāk lai nikni trumi ar neremdināmu naizi apklāj viņu no galvas virsas līdz kāju pēdu apakšai, bet lai tikai miers būtu dvēselē. Un ja tā nav, kā patlaban, tad lai nāk sodība, un jo ātrāk, jo labāk.

Viņš izskrēja no mežu neaptveramās varenības plašā līdzenumā, uzkāpa zaļā pakalnā, kas atradās tā vidū, tā kā viņu varēja teicami saskatīt gan no zemes, gan no debesīm un arī viņš pats viegli pārredzēja gan dienvidus un ziemeļus, gan rītus un vakarus, un uz šī pakalna, cik vien skaļi spēdams, kļiedza:

— Kungs, te stāv Kains, sava brāļa Ābela slepkava, kas nekur nevar no Tevis paslēpties! —

Te no rītu puses atskanēja kāda maiga balss, un Kains tūlīt to pazina. Tā nebija tā Kunga, bet tā Tēva, cilvēku, zvēru un stādu Tēva balss, kuŗu dzirdot aprima Kaina bailes.

Tas Tēvs: No manis tu nevari paslēpties? Nē, no sevis, Kain, tikai no sevis!

Kains: Celies, Tēvs, savā dusmībā!

Tas Tēvs: Es neesmu dusmīgs.

Kains: Tu neesi dusmīgs! Bet es domāju, ka — —

Tas Tēvs: Tas ir labi, ka tu domāji otrādi. Tas lai ir tavs sods. Un ar to pietiek.

Kains: Bet Ābela asinis brēc pret debesīm!

Tas Tēvs: Ābela asinis brēc pret tevi pašu. Un

kamēr tās brēks pret tevi, tekulis un bēgulis tu būsi virs zemes.

Kains: Vai Tu man vari piedot?

Tas Tēvs: Ja tu pats sev piedodi.

Kains: Vainīga bija skaudība, ko radīja netaisnība.

Tas Tēvs: Kur ir tā netaisnība, teic, mans tumšības bērns?

Kains: Vai tad es neesmu daudz strādājis, krietni strādājis, Tēvs?

Tas Tēvs: Tu esi daudz vairāk strādājis kā Ābels; arī sekmes tev ir daudz lielākas kā viņam.

Kains: Vai patiešām tas ir tā?

Tas Tēvs: Jā gan, Kain! Bet kas ar patiku drāž skalus, ir vairāk vērts kā tas, kas ar īgnumu norok kalnus.

Kains: Un tādēļ mani upuri netika uzlūkoti?

Tas Tēvs: Tādēļ ka tu tā gribēji, lai tos uzlūko.

Kains: Vai tas ir grēks?

Tas Tēvs: Tu strādāji, lai saņemtu uzslavu — no manis un no Ievas — un lai spītētu ar saviem panākumiem Ādamam, paceldamies pāri Ābelam, kuŗu tu gan milēji, bet arvien gribēji redzēt zem sevis. Vai tā ir?

Kains: Tā ir.

Tas Tēvs: Tu nestrādāji darba, bet uzslavas dēļ. Taču kas ir uzslava pret tavu darbu?! Ja tu apzi-

nātos īsti sava darba vērtību, tu kļūtu tik pašapzinīgs, ka nekādas uzslavas tev vairs nevajadzētu, tāpat kā nespētu tev nenieka kaitēt tas nesaudzīgākais nopēlums.

Saki, kur nu ir netaisnība, Kain?

Kains: Lai pateicība tev, mans Tēv!

Tas Tēvs: Un nu ej uz jaunu zemi! Uz Nod-zemi ej, kas ir Edenei pret rītiem.

Jaunas kviešu un miežu druvas Kains vēlējās kopt; spēka un prieka tam nu bija gana pūlēties jaunos vīna kalnos, un tādēļ viņš steidzīgi devās uz Nod-zemi.

Bet tā Tēva balss vēl piebilda:

— Pirms tu aizej uz Nod-zemi, seko medus dzeguzei! —

Un tajā pašā mirklī — Kains ieraudzīja sev pa priekšu lidojam medus dzeguzi. Tā viņam patika. Viņš tai sekoja.

Viņš gāja ilgi, bet viegli un nepavisam nenogura.

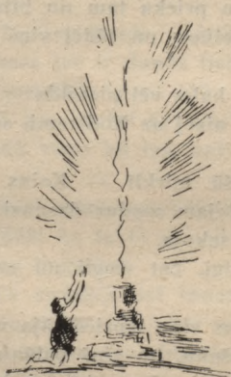
Žirgtais putns viņu iepriecināja un tā vēl vairāk atvieglināja iešanu, un viņš palēnināja soļus tikai tad, kad pamanīja, ka apkārtne kļūst arvien pazīstamāka. Un kā gan lai tā nekļūtu pazīstamāka? Viņš drīz nonāca pie saviem nomaļākajiem dārziem, no kuriem vairs nemaz nebailojās, pat ja Ādams un Ieva būtu jāsastop.

Pēkšņi medus dzeguze sāka skaļi brēkt un līdināties virs kādas mežonīgas aizas.

Kad Kains to sasniedza, viņš ieraudzīja saules versmē izbālējušu cilvēka ģindeni.

Tas bija Ābela ģindenis.

Bet tas pauda dzīvību, ne iznīcību, jo viņa krūšu kurvī dūca liels meža bišu pulks.

SEVIS PĀRVARĒTĀJS

Kaut gan Pēteris Immerfreijs kādā galvaspilsētas pašvaldības iestādē bija strādājis tikai dažus mēnešus, darba vietā viņu jau arvien vairāk sāka apņemt noslēpumainības slava, gandrīz vai kā citkārt daudzcināto viltus grafu Alesandro Kaloistro — Elija sūtni. Bet viņa izskats nepavisam neatgādināja brašo un dēkaino italieti. Viņš bija maza auguma, lielu galvu, šaurām zaļganām acīm un pelēku seju, ko vēl pelēkāku padarīja mūžam pasarkanais deguns un ausis, pie tam viņš bija ļoti vājš un, kā viņš pats, nezina kādēļ, lepodamies apgalvoja, sverot taisni 49 kg, jo brīžam pārtiekot tikai no riekstiem, medus un ūdens, vai arī no krīta un oglēm. Gaļa viņam riebjoties. Reiz gan

kāds ierēdnis viņu ieraudzījis darbinieku virtuvē ēdam cūkas cepeti ar kāpostiem, un, kad ierēdnis brīnījies, viņš neizprotami un pašapzinīgi paskaidrojis:

— Es ēdu to šķiņķi, kas aug uz kāpostiem. —

Jau rīta stundā, ierodoties birojā, viņš vispirms izstāstīja darba biedriem savus sapņus, kas bija visai divaini, bet dažreiz arī itin jautri. Tā reiz viņš stāstīja, ka sapnī devies ar vērsi no laukiem uz Rīgu un iekāpis ar to pasažieru vilcienā, likdams briesmīgajam ragulopam novietoties kupejā sev blakus. Kad uz pasažieru uztraukuma un sašutuma saucieniem ieradies vagona pavadonis, Immerfreijs svinīgi sacījis:

— Mūsu tautas dziesmās teikts: „Ar vērsi Rīgā braucu“, un ja tautas dziesmās tā ir teikts, tad man ir pilnas tiesības to darīt. —

Un, tiešām, vagona pavadonis apjucis atvainojies, pelicis roku pie cepures un aizgājis. Arī pārējie pasažieri apmierinājušies, un viņš ar vērsi varēja turpināt ceļojumu uz Rīgu.

Jā, tā viņš stāstīja.

Immerfreijs stāstīja, ka piecus gadus iepriekš nosapņojot dažādas okultas parādības, ka esot arī vairākas reizes nosapņojis slepkavības un dažādus divainus notikumus, un ieteica tiem, kas grib pieredzēt fantastiskus murgus, pirms gulētiešanas ierīvēt

padusēs smalkus zelta putekļus, sajauktus ar kādu eļļu. Neviena gan šo recepti neizmēģināja, baidīdamies no sekām, bet ziņkārīgi un brīžam arī zobgalīgi uzklausa Imērfreija neparastos un baigos nostāstus.

Daļa darba biedru tiem neveltīja nekādas vēribas, daži, tajos klausīdamies, kļuva domīgi, citi smējās, bet, kā pašam Pēterim Imērfreijam šķita, neviena viņu un viņa pārdabiskās spējas neprata pienācīgi novērtēt.

Bet tajā laikā tika pieņemta jauna mašīnrakstītāja Mudītes jaunkundze. Ierēdnis Pēteris Imērfreijs nebija nekāds rokoko laikmeta kavaliers, bet jaunā mašīnrakstītāja viņam tomēr drīz iepatīkās. Un ne tik daudz tādēļ, ka viņa bija šmauga kā priede vējā, bāla kā asfodele, melniem, cirtainiem matiem, uz kuņģiem atradās pavisam maza, cilindroveidīga violeta cepurīte. Ārējo izskatu viņš arvien pavirši ievēroja. Viņš meklēja *purūšu*, kā jogi saka, dvēseli cilvēkā. Un to viņš pamazām sāka saskatīt Mudītes jaunkundzē. Pirmo reizi tuvāk ar viņu tas iepazīnās šādi.

Reiz, kad viņš pārgāja no darba mājās, viņa māte sēdēja atzveltnes krēslā ar atvērtu bibeli klēpī un raudāja. Viņš jautāja mātei, kādēļ tā raud. Māte paskaidroja: — Redzi, dēls, es pašlaik Lūkasa evaņģelijā izlasīju šādus vārdus — „Un vi-

ņai piedzima pirmdzimtais dēls, un tā ietina au-
tiņos un to lika silē, jo tiem citur rūmes nebija“. Pēter, Pēter! Vai tu saproti? „Un to lika silē.“ Pa-
saules ķēniņa šūpulis ir silīte! Un tādēļ es aprau-
dājos. —

Otrā dienā Immerfreijs starp citu atstāstīja Mu-
dītes jaunkundzei šo gadījumu ar māti, un arī
Mudītes jaunkundze sāka raudāt. Drusku nomie-
rinājusies, viņa sacīja:

— Es apraudājos tādēļ, ka jūsu māmiņa aprau-
dājās par šiem vārdiem — „un to lika silē“. —

Dienu vēlāk Immerfreijs stāstīja Mudītes jaun-
kundzei:

— Mana māte otrreiz apraudājās, kad es tai pa-
teicu, ka jūs raudājusi, tādēļ ka viņa apraudāju-
sies par vārdiem — „un to lika silē“. —

Nu savukārt atkal Mudītes jaunkundze apraudā-
jās, tādēļ, ka Immerfreiņa māte varējusi apraudā-
ties par to, ka viņa apraudājusies, tādēļ ka Im-
merfreiņa māte apraudājusies par vārdiem „un to
(pasaules ķēniņu) lika silē“.

Mudītes jaunkundze ir *tanmatrass*, sevī tad no-
lēma Pēteris Immerfreijs — *tanmatrass*, kā to jogu
vārdnīcas paskaidro, nozīmē „smalka, trausla lieta“
— un pēkšņi, it kā pavēlēdams, iesaucās:

— Mudītes jaunkundze, nekustieties vienu
brīdi! —

— Kas ir? —

— Vienu brīdi! —

— Ko jūs mani tā aplūkojat? —

— Vai zināt, jūs apņēmti ļoti laba *aura*! —

— Kas tas ir „*aura*“? —

— Katrs cilvēks izstaro savu *auru*, ko dažī, kā piemēram es, var saredzēt. Cilvēka raksturs, veselība, tieksmes — viss izteicas *aurā*. Ir zilas, oranžas, pelēkas, violetas, zaļas *auras*. Labas ir zilās un violetās, slikta pelēkā *aura*, kas liecina par cilvēka glēvulību.

— Un kāda man ir *aura*? —

— Zila. —

— Tātad laba? —

— Ļoti. —

Tā Immerfreijs un Mudīte sāka arvien vairāk saprasties, kaut gan mašīnrakstītājam piemita zināma atturība.

Daži ierēdņi noorganizēja ekskursiju pa Italiju, un Immerfreijs ar Mudīti tiem pievienojās.

Bet kopējā turistu grupā Immerfreijs iekļāvās tikai tādēļ, ka viņam nebija tik daudz naudas, lai ceļotu atsevišķi. Parasti viņš nekad negāja tur, kur citi viņam ieteica iet: tas tādēļ, lai nepadotos citu ietekmei. Bet šoreiz vajadzēja padoties. Mudītes jaunkundzes klātbūtne šo piekāpšanos padarīja daudz vieglāku.

Tā nu viņi devās ceļā un, tā kā laika bija maz, visas ievērojamākās vietas vajadzēja apskatīt ar lielu skubu, gandrīz skriešus. Palmas, kalni, gaišzilas debesis, pils, katedrales, drupas, gleznas pazibēja mirkli acu priekšā, un visur turistus pavādīja skumīgās, bet tomēr tik patīkamās vēstures ēnas.

Tieši Pēterā Immerfreijs un Mudītes jaunkundzes attiecībās viszīmīgāki bija trīs notikumi.

Pirmkārt, saruna Florencē, Pitti pilī, zem kādas Fra Bartolomeo gleznas.

Immerfreijs: Mudītes jaunkundze!

Mudīte: Ko vēlaties man teikt?

Immerfreijs: Vai zināt, varbūt jūs agrākā dzīvē esat bijusi kāda Florences dāma, kāda monna Nonna del Pulči?

Mudīte: Kādā „agrākā dzīvē“?

Immerfreijs: Katrs no mums pasaulē parādījies daudzas reizes un dažādos veidos. Mēs nomirstam, lai pēc zināma laika, varbūt pēc divi vai pat trīs simti gadiem, atdzimtu citādā izskatā, citās zemēs un citādos apstākļos. Esmu pārliecināts, ka es agrākās dzīvēs esmu bijis Ķīnas mandarīns Vu-vangs, ķeizaru trešās dinastijas Čou laikā, tas ir ap 1122. gadu priekš Kristus, vēlāk Nerona laikā esmu bijis kristīgo moceklis.

Mudīte: Patiešām? Bet varbūt, ka tas ir iespējams?

Immerfreijs: Tā tas ir.

Viņš brīdi paskatījās Fra Bartolomeo gleznā, bet tad atkal cieši uzlūkoja Mudīti un sacīja:

— Zināt, kādēļ es esmu šādā pilsētas ierēdņa izskatā vēlreiz atgriezies materiālā pasaulē? —

— Kādēļ? —

— Lai jūs sastaptu, Mudītes jaunkundze! —

Dīvainā saruna, Rafaela, Ticianā, Rubensa, van Deika un Fra Bartolomeo gleznas krāšņā pils dzīli ietekmēja abus turistus, bet pārējie tos nesaudzīgi aicināja tālāk un tā izjauca visu smalko noskaņu.

Tad Pētera baznīca Romā. Pie ieejas. Šveices gards negrib Mudīti ielaist, jo viņai kājās īsas zeķes. Mudīte, atbalstījusies pret gadusimteniņiem vecās celtnes vareno kolonnu, sāk skaļi raudāt. Tad sargs iežēlojas un ļauj viņai ieiet, bet ar noteikumu, ka viņa, iegājusi baznīcā, tūlīt nometas ceļos, lai dievlūdzēji neredzētu tās kailos stilbus. To viņa arī dara.

Šis atgadījums, varbūt niecīgs, Immerfreijam palīdzēja vēl labāk saprast Mudītes smalko un jūtīgo dvēseli.

Un beidzot saruna gondolu, dodžu piļu un kanālu pilsētā par jogiem — saruna, kas beidzās Pētera Immerfreiņa izsaucienos:

— Ak, kas ir Eiropa! Eiropa nav mana zeme! Indija, tā, lūk, ir mana zeme! To es jau bērnībā zināju. —

Un tā, kaut arī šis ceļojums pa Itāliju viņus abus tuvināja, Mudītes jaunkundze arvien vēl bija cēli atturīga un, atgriezusies darbā, it kā izskaidroja savu izturēšanos:

— Es varu mīlēt tikai kaut ko pārdabisku. —
Un garlaikota piebilda:

— Bet nekā pārdabiska jau pasaulē nav. —

— Ir, — caur pieri lūkodamies, īsi un noteikti atbildēja Immerfreijs.

— Pat garu nav, — turpināja tādā pašā garlaikotā balsī Mudīte.

— Ir! Ik uz soļa! —

— Nav, nav, nav! — iesaucās Mudīte un viebdamās ķērās pie apnicīgā mašīnrakstītājas darba.

Bet drīz atklājās vēl kāda Pēterja Immerfreiņa īpašība — sevis pārvarēšana. Viņš stāstīja, ka ar to esot jau nopūlējies daudzus gadus un nu beidzot varot sevi uzskatīt par tādu, kas pilnīgi valdot pār sevi. Kādu dienu viņš, darba biedriem redzot, apēda vairākas līdzpaņemtās sliekas, lai pierādītu, ka uzvarējis sevi riebumu. Citu dienu viņš paziņoja, ka beidzot uzvarējis arī bailes. Agrāk viņš bijis slimīgi bailīgs un vēl nesen, ieraudzīdams tumsā spīdošas runča acis, pagibis. Tad viņš

nolēmis bailes pārvarēt. Tā bijusi briesmīga cīņa. Viņš piespiedis sevi iet pār plānu ledu un, zobiem izbailēs klabot, arī pārgājis, kamēr krastā ļaudis brēkdami viņu brīdinājuši. Vairākas nakts viņš pārgulējis kapličās un zem priedes, pie kuras pirms dažām dienām atrasts kāds noslepkavots jauneklis. Vasaras sākumā radnieka lauku mājās karstā un klusā dienvidu mājinieki viņam pateikuši, ka uz lielceļa pastaigājoties bīstams vājprātīgais, kas izbēdzis no trako nama, tērpies tikai velā, ar izkapti rokās. Immerfreijs nekavēdamies devies arī uz lielceļu un vairākas reizes pagājis baigi smaidošajam vājprātīgajam drosmīgi garām. Bet tad gan pieri aplājušas aukstas sviedru lāses. Tā viņš beidzot tagad esot sasniedzis tādu pakāpi, ka pāris reizes mēģinājis nakti pavadīt morgā, bet tas viņam, diemžēl, neesot atļauts. Un viņš, darba biedriem dzirdot, vēlreiz skaļi piebilda:

— Jā, es vairs nepazīstu bailes. —

— Pierādiet to! — pēkšņi sacīja Mudītes jaunkundze, uztraukti klaudzinādama savu graciozo mašīnu.

Vai tas bija šo divu vārdu iespaids, vai ne, — bet Pēteris Immerfreijs kādas trīs dienas staigāja apkārt nerunīgs un ļoti domīgs, brīžam iegrimdams tādā kā meditācijā.

Kādu vakaru ap plkst. 12 Mudītes jaunkundze

noģērbās, izslēdza elektrību un nogulās. Viņa dzi-voja par apakšīrnieci mazā istabā, kas atradās piektā stāvā. Tiklīdz blakus istabā nosita divpa-dsmit, viņa pēkšņi dzirdēja, ka pie loga rūts trīsreiz skaļi un vienmērīgi pieklauvē. Sākumā viņa, kas tā alka parādības, priekā nodrebēja.

— Beidzot arī man lemta saskaršanās ar okulto pasauli, — viņa, elpu aizturēdama, domāja, bet to-mēr drīz izbailēs sastinga. Viņa atrodas piektā stāvā — kas gan varēja pieklūt tās logam? Un kad pēc kāda brīža klauvējieni atkal atkārtojās un tad atkal — noslēpumainie trīsreiz pa trīs — miesa uzvarēja garu, un viņa vairs neizturēja — ieslēdza elektrību un sāka kliegt, cik jaudas. Saskrēja mā-jinieki, un kad viņa, rītsvārkos tērpusies, steidzās tiem pretī, nesakarīgi paskaidrodama, kas par lietu, visi — četras sievietes un divi vīrieši — uzmanīgi tuvojās logam, gan pa daļai izsmiedami Mudītes jaunkundzi, pie kam dzīvokļa saimnieks teica: — Būs, laikam, kāda antenna notrūkusi un citas pie rūts. —

Bet nebija viņi vēl piegājuši pie loga, kad aiz tā parādījās cilvēka galva — Pēteris Immerfreijs!

Viņa seja bija pelēkāka kā jebkad, un deguns, tāpat kā ausis, nebija vairs pasarkans, bet biešu sarkanumā.

Mudīte atkal nelabi iekliedzās, un kāda sieviete

drebošām rokām tai sniedza baldrianu, bet drošākais klātesošais — dzīvokļa saimnieks — bargu seju piegāja pie loga un to atvēra, taču, iekams paspēja uzrunāt dīvaino viesi, tas pirmais sacīja:

— Lūdzu, ielaidiet mani, jo es atrodos ne visai ērtā stāvoklī. Sāk arī līt. —

Jā, ierēdnis turējās abām rokām pie loga dzegas un, tiklīdz logs atvērās, veikli ielēca istabā.

— Labvakar, — viņš vispirms ļoti pašapmierināts teica, tad turpināja:

— Piedodiet, ka es jūs sabiedēju, bet es to nedariju, lai jūš izjokotu. Es neesmu arī nekāds viduslaiku mīlnieks, ne fasadu kāpējs. Nē. Es tikai gribēju jaunkundzei pierādīt, ka esmu pārvarējis sevi un vairs nepazīstu bailes. Kādu dienu, iedams gar šo namu un zinādams, ka te dzīvo mana neticīgā darba biedrene, ievēroju, ka zem augšējā — piektā — stāva logiem visapkārt ir plats akmens izcilnis. To atcerēdamies, es šovakar uzkāpu piektā stāvā un kāpņu telpās pa logu viegli nokļuvi uz šī izcilņa un, turēdamies gar logu dzegām vai šī bezgaumīgi celtā nama neskaitāmajiem akmens izrotājumiem, viegli nokļuvi līdz manas darba biedrenes logam, kurā atrašanās vietu es jau agrāk biju izpētījis.

Nu klātesošie nevarēja nepiedot Immerfreijam, kas ar tādu uzviju pārvarējis sevi, kaut arī viens

otrs, gan apbrīnodams viņa drošsirdību, to norāja par šādu rotaļāšanos ar dzīvību.

Bet atturīgajai un nu tik laimīgajai Mudītes jaunkundzei ierēdnis Pēteris Immerfreijs beidzot šķita esam noslēpumains gars, apveltīts pārdabiskām spējām, vai pats erceņģelis Gabriels, kas nesaredzamiem spārniem nolaidies pie viņas no saviem bezgalīgajiem augstumiem.

FRANCISKANIS UN MIESNIEKS

Viens veikls griezīens, un upuris ir nonāvēts. Jaunā vīrieša nazis, tāpat kā rokas, klājas asinīm. Tad viņš apmierināts noliek nazi sāpus. Asins darbs sekmīgi padarīts.

Haralds Eizengrauds, kas nejauši bijis aculiecinieks šim asins darbam, satraukts un riebumā saviebtu seju steidzīgi aiziet projām no vienkāršās un plašās Viksnumežu māju goda istabas loga.

Viņš ir redzējis dzīvas radības nāvi, un viņam ir tāda pati sajūta, kā tad, kad viņa acu priekšā reiz pakļuva zem tramvaja nevērīgs ielas gājējs.

Haralds Eizengrauds, filozofijas students, ir maza auguma un ļoti kalsenu patumšu seju. Pierē tam divas dziļas un gaŗas grumbas un viena vēl dzi-

lāka starp uzacīm, kā jau cilvēkam, kas katru vārdu un kustību, ko pats izsaka un dara un ko citi izsaka un dara, rūpīgi apdomā, tādēļ viņš arī izskatās daudz vecāks kā ir. Mati viņam pareti un gludi piesukāti, rokas skaistas un nokoptas, bet tās viņš nekad bez vajadzības necilā un nerāda. Ģērbies viņš ir pavisam vienkārši.

Kas tad īsti ir noticis? Viņš nejauši piegājis pie loga un redzējis, ka Vīksnumežu puisis (puisis Andrejs — viņš atceras vārdu) nokauj aitu. Tas jau nav nekas sevišķs, ka puisis nokauj aitu, bet Haralds Eizengrauds nav pie tāda skata pieradis. Viņš to ir redzējis pirmo reizi, un tas viņu tik dziļi ietekmējis, ka viņš nolemj atteikties no gaļas ēšanas (savus lēmumus viņš arvien pilda) un līdz ar sv. Francisku labprāt ir ar mieru vilku dēvēt par savu brāli Vilku un aitu par savu māsū Avi.

Bez tam Haraldu pārsteidz tas miers un patika, ar kādu puisis paveica šo darbu. Likās pat, it kā tas savu upuri mīlētu.

To visu vērā ņemdams, Haralds nolemj ar Andreju iepazīties.

Viņš iziet uz lieveņa un, neskatīdamies nokautā aītā, kurai tajā brīdī tiek āda nodīrāta, novēro Andreju. Tas ir stalts, brūns puisis; nenoskuvies un nosvīdis; tumšām, tādām kā gurdenām acīm,

bet visā viņa rīcībā manāma liela pašapziņa un noteiktība.

Darbodamies ap aitu (strādā viņš ļoti centīgi), tas brīžam nevērīgi pastumj sāpus savu palīdzi kalponi, un tā nesaka ne vārda. Viņa kustības ir spārīgas un nekļūdīgas.

Haralds atceras, ka Viksnumežu saimniece viņam vakar stāstīja par Andreja dēkām ar sievietēm. Tās krītot uz viņu kā lapsenes uz ābolu. Jau navas viņš esot pāvedis bez skaita. Kāda kalpone viņa dēļ noslicinājusies. Tepat kaimiņos Purgaiļu saimniece, jauna, izglītota atraite, mēģinājusi pakārties (bet pēdējā brīdī izglābta), kad Andrejs, kas kalpojis Purgaiļos, atteicies saimnieci precēt, kaut arī viņam ar to bijuši jau ilgāku laiku sakari. Ārlaulības bērni viņam esot te un tur. Bet jo viņš vairāk posta sagādājot sievietēm, jo vairāk viņš tām patīkot.

— Kādēļ tas tā ir? — jautā sev Haralds un, lai atrastu atbildi uz šo un iepriekšējiem jautājumiem, nolemj uzmanīgi uzsākt ar Andreju sarunas.

— Dievs palīdz! —

— Paldies. —

— Ak tad nokāvēt aitu? —

— Kā redzat. —

— Tas, laikam, nav patīkams darbs? —

— Kā? — Andreja acis neizpratne.

— Tas ir — nav viegls darbs? —

— Khē! — Andrejs atmet nevērīgi ar roku.

— Jā, kādam taču tas jādara. —

— Kas tad? — un Andreja acis atkal neizpratne.

Haralds jūt, ka jārunā citādi. Viņš pūlas neskatīties aītā, bet redz, ka Andrejs rīkojas ļoti veikli. Uzmanīgi viņš turpina.

Ir brīži, kad viņam ļoti patīk runāt. Viņš parasti runā gausi un klusu, muti tikko atvērdams, tā ka lielākā cilvēku pulkā, ja šis pulks neuzvedas kā baznīcā, viņu nemaz nevar sadzirdēt, tādēļ viņš runā tikai tad, kad pārējie klusē. Bet ir brīži, kad viņš iekaist un paceļ balsi, un tad koleģi groza galvas un saka cits citam:

— Šodien Eizengrauds beidzot atkal vienreiz sasparojas! —

— Jūs te uz laukiem tik viegli kaujat aitas un cūkas, bet vai jūs domājat, ka dzīvnieki nezina, kas ir nāve? — viņš mierīgi sāk, bet viņa balss viegli dreb. — Mans labs paziņa, kādas lielas lopkautuves pārzinis, saka, ka tiklīdz lopi tuvojoties kautuvei, tie sākot ļoti uztraukties. —

— Tā ir, — dzīvi un ar redzamu patiku atsaucas Andrejs, — kad es satveru kaujamo aitu, es jūtu, ka tā, blēde, nojauš savu galu, un viss ganām-

pulks tad ir satraukts, tādēļ tas jāaizdzen labi tālu projām. —

Un tad ar manāmu lepnumu piebilst:

— Es to labi zinu. Esmu nokāvis neskaitāmas govīs, aitas un cūkas, par gaiļiem, vistām un pīlēm nemaz nerunājot. —

Viņš ar spēcīgu grāciju iecērt nazi dēlī, pārtrauc savu darbu un liels un asiņains, tumšs un drūms skatās smalkajā franciskani.

— Jums vajadzētu strādāt Amerikā. Auglīgajās Argentinas pļavās, kas stiepjas līdz pat Kordiljeru kalniem, ganās pie 42 miljonu govju, cūku un aitu, — stāsta students. — Šos lopus audzina galai un ādām. Kad tie ir derīgi kaušanai, tos bariem dzen uz Buenos-Airesas lopu kautuvēm. Šajās nepārredzamās ēkās katru dienu nokauj 10.000 govju, 10.000 cūku un 6.000 aitu. Pa slīpām ejām lopi dodas uz augšu, pie kam visaugstāk jāuzkāpj cūkām. Kad attiecīgais augstums sasniegts, lopus uztver dažādas ierīces, kas tos met no vienas telpas otrā, līdz tie pārvēršas sasaldētā gaļā. —

Andrejs klausās ar lielu ziņkārību.

Vēl Haralds paceļ balsi un stāsta par telpām, kur miesnieki līdz lieliem stāv asinīs, nebēdādami par neganto smaku, un ir pārliecināts, ka šis stāsts par Argentinas lopkautuvju šausmām ir mīkstinā-

jis Andreja cieto sirdi pret nabaga brāļiem dzīviekiem.

— Jā, tas ir ko vērts, — beidzot svarīgi nosaka Andrejs, pakratīdams galvu, un viņa acis zib, kad viņš iesaucas:

— Tādā lopkautuvē es gribētu vienreiz savā mūžā strādāt! —

Haralds vienu mirkli apjucis uzlūko Andreju, bet kad attopas, pazīst to daudz labāk kā līdz šim, un viņu sāk kaitināt, bet reizē smīdināt šī puisa vienkāršā pieeja tiem jautājumiem, kas filozofijas studentam šķiet tik baigi un smagi. Vispārīgi Andrejam piemīt kaut kas tāds, kas var patikt, bet arī ļoti kaitināt.

Haralds Eizengrauds piedāvā puisim ļoti labas eģiptiešu cigaretes, bet viņš, nepavisam neizrādīdams, ka tas viņam glaimo, nevērigi atsakās:

— Kas man tāds smaržīgs dūmiņš! Krietns šņabis un speķa gabals — tā cita lieta! —

Bet saruna tomēr top vēl brīvāka, un students, orientālā mākonītī ievītu galvu, ātri pajautā:

— Nu, un kā ar sievietēm? —

— Ar sieviešiem? Ja patik, ņemt tik ciet un cauri — —

— Bet ja neļauj? —

— Ja ņem, tad ļauj! Bet ja tur daudz mīņājas un gudro — lūdzu, atvainojiet — phē —

Un puisis nicīgi atmet ar roku, beidzot vēl piebilzdams:

— Un ja neļauj, tad šitā! —

Un Andrejs uzsit ar plato plaukstu uz beigtais ciskas.

— Vai tad ar sišanu arī kaut ko var panākt? — mēģina apšaubīt students.

— Kas sit, tas arī prot glāstīt, — dziļdomīgi paskaidro puisis, bet tad pēkšņi viņu sarunu aprauj skaļi smiekli, kas atskan tepat tuvumā.

Rūpīgi pārdomādams, kā varētu vārdos pareizāk izteikt savas pašreizējās sajūtas, lai tās pārliecinātu Andreju un viņu pašu atbrīvotu no smaguma, viņš nebija ievērojis Viksnumežu ļaudis: vecu kalponi, asins dzīslīņām klātu seju, apaļu meitu šķelmīgām, bet šķielējošām acīm un kādu jaunu puisi, zemu pieri un drūmu skatienu. Visi smeja un sāk smieties vēl skaļāk, tā ka puisim ar zemo pieri piere top vēl zemāka, un kad viņš smejas, tas izskatās vēl drūmāks; vecā kalpone smejas smalkā balsī kā mocekle, kurai kaza laiza apdedzinātas un ar sāli apkaisītas kāju pēdu apakšas; apaļai meitai vairs nav saredzamas acu zīlītes, bet tikai baltie acu āboli vien. Tikai Andrejs nesmejas, kaut arī jau pamanījis smieklus cēloni, jo viņš uzskata par sevis necienīgu smiešanos un runāšanu nevietā, un viņš iebilst kādu vārdu tikai

tad, kad ir pārliecināts, ka pienācis sevišķi svarīgs brīdis.

Arī Haralds Eizengrauds nu pamanījis smieklu cēloni.

Ganu zēns baltiem, gauži izspūrušiem matiem un bišu sadzeltu degunu, kas tā pārveidojis viņa vaigu, ka latviešu puisēns atgādina siamieti pirms amoka skrējiena, gaŗas kārts galā uzspraudis aitas galvu, attēlo īstu bušmeŗu kaŗa deju. Tiešām, studentam visa šī aina atgādina kādu Jaungvinejas meŗoŗu priecāšanos ap kaŗa trofejām un fetišiem. Arī nokautās aitas iekšējo organu un gaŗas smaku nu viņš saoŗ un satraukumā un riebumā steidzīgi dodas uz Viksnumeŗu dzīvojamo māju, kur pie durvīm domīgi stāv viņa līgava Biruta, miruŗā Viksnumeŗu saimnieka meita, kas pēc pāris dienām kļūs viņa sieva. Viņa pietiekoŗi labi pazīst Haraldu un stāvokli novērtē pareizi. Viņi abi ieiet istabā. Haralds vēl ir ļoti satraukts un ar savām rokām nepārtraukti pieglauŗ tā jau gludos matus. Un kad labsirdīgā Viksnumeŗu saimniece, Birutas māte, aicina viesi uz zaķa cepeti, bet tūlīt darbīga un kustīga aiziet, Haralds iesaucas:

— Es tagad labāk ēdu cilvēka gaŗu kā dzīvnieku! —

Un tad pamazām viņš arvien vairāk kāpina savu balsi, tā ka, ja te atrastos viņa koleŗi, tie varētu,

kā parasts šādos brīžos, grozīt galvas un teikt cits citam:

— Šoreiz Eizengrauds atkal vienreiz sasparojas!

Viņš vēlreiz iesaucas:

— Jūs te uz laukiem neviens nesaprotat sv. Francisku, kas, nosaukdams vilku par brāli Vilku un aitu par māsu Avi, ir izpratis dzīvās radības vienlīdzības skaistumu! —

Un tad, „iziedams no sevis“, ko viņš gan apzinās, neparasti, pat smieklīgi pacilāti viņš sāk sv. Franciska cienīgu sprediķi:

— Jūs tik vieglu roku nokaujat dzīvniekus, bet tos vajag mīlēt. Man dzīvnieki ļoti patik.

Man patik raibās lauku irbes, kas mājā kviešos, pelēkais zaķis ar vientiesīgo, pāršķelto virslūpu, kad tās lec liču loču pār tīrumu vai sēd sarkanā āboliņā, tā ka garās ausis vien redzamas, un pat vilks man ir mīļš, kas bez atpūtas noskrej pēc barības garus gabalus un sniega laukos mēnesnīcā izsalcis kauc, ja to neatrod. Es mīlu arī zirgu, ēzelīti un kazu, un pat pīli — jā, arī to es mīlu! —

Viņš vēl ir satraukts, bet viņa satraukums pakāpeniski rimstas, kad viņš, tā runājot, lūkojas Birutā, kas mierīgi skatās kaut kur projām.

Tā ir slaida jaunava, pārāk dzidru, caurspīdīgu ādu, kas nekad netop brūna. Mati viņai spoži gaišpelēkā smilgu krāsā, acis pelēkzilas, lūpas smalki

veidotas un bāli sārtas. Šīs lūpas padara visu viņas citādi pavisam neizteiksmīgo un bezkrāsaino seju patīkamu, un arī veiklais matu sakārtojums un ar gaumi darinātais tērps nāk lielā mērā par labu viņas nenozīmīgam izskatam, bet tas, ka viņai pietāv viss, kas ir it kā izbālējis, dod tai neparastu maigumu.

Ar Birutu Haralds Eizengrauds tika priekš dažiem gadiem iepazīstināts Norvēģijas mākslinieku gleznu izstādē, kad Biruta vēl bija ģimnaziste, un viņi drīz iedraudzējās. Viņu draudzība bija (un vēl arvien ir) ļoti gaiša, ļoti vienmērīga un ļoti laimīga, un Haralds Eizengrauds brīžam iepriecina savu līgavu ar Platona, romiešu un italiešu renesanses laika rakstnieku kopīgu lasīšanu.

Tā Haralds, pamazām nomierinādamies (bet uz īsu brīdi, jo drīz viņu pārsteidz jauns satraukums), laipni uzlūko Birutu, taču, vēl viss iepriekšējā nepatīkamā pārdzīvojuma varā, saka:

— Biruta, pēc kāzām — jau pirmdien vai otrdien — mums jādodas projām no šejienes! —

— Kādēļ? — brīnās Biruta, — vai tev te nepatīk? —

— Patīk. Pat ļoti. Māja ir ērta, meži vareni, druvās bezgalīgas, tava māte tik laba, gādīga un tu — —

— Un es? —

— Un tu — kā lai tev to izsaku — tu esi it kā vēlīga starpniece starp veco lauku māju, simtgadīgiem mežiem, gaišām druvām un mani, trešās paaudzes pilsētnieku — — bet — —

— Bet? — atkārtο Biruta un sāk vērīgāk ieskatīties Haraldā, līdz ap viņas acīm sarodas sīkas smieklu rievīņas, un viņa beidzot labsirdīgā zobgalībā iesmejas: — Kas tev ir, Harald, tu lielais dzīvnieku draugs! Nāc nu vien uz zaķa cepeti! Māte gaida. —

— Nesmējies, lūdzu, — nopietni saka Haralds, — pārāk tieša saskaršanās ar dabu — vienalga, vai Vidzemē, vai Somijā, vai Šveicē — mani apmulsina, izsit no līdzsvara, nomāc... Atļauj man skatīties saulē caur bibliotēkas logu un klausīties vējā manas zilās podiņu krāsns skurstenī! —

— Nē, Harald, — purina galvu Biruta, — tev jātop citādam. —

— Kā? — brīnās Haralds, — visu laiku es tevi mācīju un nu — —

— Nu es redzu, ka skolotājs vēl tālu nav pati pilnība, — aprauti iesmejas Biruta, — jau sen man pie tevis kaut kas ļoti nepatīk — —

— Bi—ru—

— Nepārtrauc, nepārtrauc! — iesaucas Biruta, — tas viss man jāpasaka pirms apprecamies! Nebrīnies — bet tu dzirdēsi to, ko nekad neesmu

teikusi, kad lasījām drosmīgu atziņu, dzīves un cīņas prieka piesātinātos senlaiku autorus — —

Un nu Biruta runā un pasaka visu to, kas tai uz sirds, vienā elpas vilcienā, un izklausās neticami, ka visu to tik noteikti un ar tādu pārliecību saka tik jauna sieviete, gandrīz vēl meitene, ar tik pārāk sievišķīgi maigu izskatu, kas ir piemīlīgāks kā saule, kad tā, ietīdamās pelēksidrabiņos vakara mākoņos, top bāli sārta, līdzīgi tējas rozei:

— Man patīk vīrieši — karavīri un medinieki — kuŗu skola ir dēkas un cīņa un kuŗi prot rīkoties ar ieročiem; un man patīk vīrieši, kuŗi ir lieli ēdāji, jo nekas nav varenāks par krietnu ēstgribu, un man patīk, kad tie nokauj bez kādām šaubām un sirdsapziņas pārmetumiem, nedomādami, vai tas ir brālis Gailis, ko tie nokauj, lai apēstu, vai māsa Pīle, bet kad glāsta, tad aizmirst visus likumus un parašas un ir mīlā lieli patmīļi, kāri pēc baudām un nevaldāmi savu iegribu apmierināšanā, un pasmejas, ja viņu dēļ aiziet bojā sievas, jaunavas un meitenes. —

„Nu, lūk, vispirms es ‚izgāju no sevis‘, pats to apzinādamies; nu atkal Biruta ‚izgāja no sevis‘, arī pati to labi apzinādamās — cik mēs, prātīgie, tālu tā nonāksim?“ nodomā sevī Eizengrauds un nopūšas.

— Harald, Biruta! — blakus istabā sauc Viksnu-mežu saimniece.

— Tūlīt, tūlīt, mam! — nepacietīgi atsaucas Biruta.

Eizengrauds turpina savu domu. Viņš redz notiekam to, kas viņam pašam vēl pirms dažiem mirkļiem būtu likusies visneticamākā un nejēdzīgākā muļķība pasaulē. Viņš diezgan paasi teic:

— Gandrīz jau vai liekaš, ka tavs vīrieša paraugs ir šis pats Andrejs! —

Biruta skaļi iesmejas. Tad saka:

— Viņā tomēr ir dažas tādas īpašības, kas vīrietim nenoliedzami pietāv. —

— Un kuŗu man, laikam, nav? —

— Kuŗas tu neesi parādījis. —

— Tās īpašības, droši vien, saistās ar vīrišķību — —

— Ar vīrišķību — —

— Es vēl neesmu nobeidzis! — ar vīrišķību pirmatnējākā veidā.

— Ar tavu romiešu, ar renesanses vīrišķību. —

— Ar spēku — —

— — kas apskurbina par visu vairāk — —

— Par visu vairāk, — Haralds atkārtoti Birutas vārdus, bet viņa turpina:

— Jo caur spēku — neatceros, kas to teicis — dievi runājot uz mums savā saprotamākā valodā. —

— Biruta, viss, ko tu teici, man jāpārdomā.
Tūlit. Kaut kur — —

— Zem bērziem. —

— Nē, tad jau labāk zem kāda krustceļa staba. —

— Tu jau eji? — iesaucas Biruta, — paēdīsim
vispirms pusdienas! —

— Lūdzu, atvaino mani savai mātei! — Un Ha-
ralds iziet no istabas.

Biruta mirkli pastaigājas šurp un turp. Viņa tomēr ļoti apmierināta, ka visu pateikusi. Tad viņa sadzird pagalmā Andreja balsi un viegli pasmaida.

Haralds pa to laiku, nekā nedomādams, vispirms izklejojas plašajā dārzā, slēpdamies aiz krūmiem un kokiem, lai neviens viņu neredzētu. Viņš sastop bišu sadzeltu ganu zēnu. Tam pie kājām nūrd liels melns suns un neuzticīgi skatās Haraldā. Arī zēns pār plecu mulķīgi skatās ciemiņā, tad ar suni skrien kādu brīdi viņam pa priekšu, līdz apstājas pie varena priedes bluķa, kas pārgāzts pāri takai. Zēns, ākstīgi pārbolīdams acis, velti mēģina bluķi novelt sāpus. Arī Haralds tam vārgi pieliek savas rokas, kas sacel ganu zēnā nešpetnus smieklus, jo bluķis ir nesakustas. Tad zēns saka:

— Jāpasauc Andrejs. Tas jau nu gan noceltu nost to—to—to — un zēns nikni iespeļ bluķim ar kāju.

Haralds redz, ar kādu godbijību ganu zēns pie-
min Andreju, bet ar kādu nožēlošanu lūkojas viņā!

Svētā Franciska skolnieka bēgšana no līgavas
pārsteidzīgiem un negaidītiem spriedumiem un do-
šanās „uz krustceļa zem staba“ turpinās pār pļavu,
uz kuŗas ganās aitas (Andreja nākamie upuri).
Nopeldams Andreju, viņš mīligiem vārdiem uzrunā
aitas, bet tās no franciskaņa bēg un izklist uz
visām pusēm.

Haralds aizsteidzas līdz kādam pakalnam, uz
kuŗa drūmi šalc trīs ozoli. Te viņš tālu aiz sevis
sadzird jautru suņa riešanu. Viņš atskatās un
ierauga, ka uz pļavas stāv Andrejs, tam cieši bla-
kus Biruta, kas puisī laipni uzlūko, bet suns prie-
cīgi lēkā ap tiem, padevīgi asti luncinādams, un
aitas sastājušās ap Andreju, un viņš tās labina, un
tās no viņa nemaz nebaidās.

Šis skats galīgi izsit Haraldam pamatu zem kā-
jām. Viņš aizslēpjas aiz ozoliem un pūlas atgūt
elpu spirtajā sulīgu ozollapu vēsmā. Pēc kāda
laika viņš tik tālu attāpīs, ka var sākt pārdomāt.

„Te nu ir visi mani skeptiķi un stoiķi! Te nu ir
visi mani humanisti!“ tas notiek pirmoreiz, ka
viņš sevī tā iesaucas, no visas sirds būdams ar
sevi neapmierināts. Drīz viņā rodas trīs neiz-
protami un rūgti jautājumi:

1) kā var viņa līgava, kurai tik nevainojama gaume, iemīlēties rupjajā Andrejā;

2) kādēļ aitas no viņa — franciskaņa — bēg, bet mīlīgi pulcējas ap savu bendi Andreju;

3) kādēļ sievietes — Viksnumežu saimnieces vārdiem sakot — krīt uz Andreju kā lapsenes uz ābolu, kaut gan viņš tām ir tikai par postu?

Uz šiem jautājumiem Haralds vēl nevar atbildēt, un viņš neizpratnē lūkojas apkārt. Netālu viņš ierauga lielceļu, uz kuŗa krustojas divi lauku ceļi, pie kam uz šī krustojuma atrodas divas koka rokas, kas rāda pretējos virzienos. Uz vienas koka rokas uzrakstīts: „Uz Viksnumežiem“; uz otras rokas: „Uz Purgaiļiem“.

Purgaiļi! Tās jau ir mājas, kuŗu saimniece tik aplami bija iemīlējusies Andrejā un kuŗu viņš negodīgā kārtā pametis. Lieliski! Lūk, tā varēs dot atbildi uz šiem trim jautājumiem! Viņa labi pazīst Andreju. Viņa cietusi Andreja dēļ. Viņa atklās Andreja patieso seju — parādīs, kāds ir šis „varenais un brīnišķais spēks“.

Jā, šāda saruna ar sev līdzīgu to, varbūt, pat galīgi apmierinās, un viņš ar savu parasto līdzsvaru varēs atgriezties Viksnumežos pie Birutas.

Un Haralds Eizengrauds dodas tās koka rokas virzienā, kas rāda „Uz Purgaiļiem“, un drīz ierauga balti krāsotu koka plāksnīti ar uzrakstu „Pur-

gaiļi". Netālu no šīs plāksnītes stāv kāda sieviete un lūkojas pretinācējā. Pretinācējs jautā, viņa atbild, un drīz tie viens otru pazīst. Tā ir pati Purgaiļu saimniece. Tā ir jauna un diezgan glīta, atklāta un laipna, un ar viņu ir viegli un patīkami sarunāties. Drīz Haralds, Purgaiļu saimnieces atklātības un laipnības iedrošināts, ir uzmanīgi piešķāries Andrejam un, gaidīdams, kad bijušā Andreja mīļākā sāks zaimot nekrietno puisi, jau iepriekš izbauda gandarījuma tiksmi.

— Jā, — saka laipnā sieviete, — tāds viņš ir. Viņš visām patīk. —

— Un visas viņš pamet. —

— Tā tas ir. —

— Ar bērniem, — izaicinādam saimnieci, zīmīgi piebilst Haralds.

— Ak, bērnus dabūt no cilvēka, kuŗu mīl, ir tik brīnīšķīgi! —

— No cilvēka, kas izkrāpj naudu, — papildina Haralds saimnieces vārdus, zinādam, ka Andrejs no šīs sievietes izkrāpis daudz naudas.

— Kas tad par to? Labi, ja ir ko dot!

— Cilvēkam, kas staigā ar citām, — tādā pašā balsī turpina Haralds, zinādam, ka Andrejs nekad nav mīlējis tikai Purgaiļu saimnieci vien.

— Lai staigā! Tad mīlamais cilvēks liekas vēl saistošāks. —

— Mīlamais cilvēks, kas sit, — tādā pašā balsī, bet arvien nepacietīgāk un piktāk turpina Haralds, zinādams, ka Andrejs šo labo sievieti arī sitis.

— Pat sitienus ir patīkami saņemt no cilvēka, kuŗu mīl.

Nu vairs Haralds Eizengrauds nevar izturēt. Viņš dusmīgi iesaucas, paceldams koptās rokas, ko viņš tik reti dara, un tā atkal galīgi „iziedams no sevis“:

— Andrejs ir nelietis! —

— Nē, nē, nē, — skaļi pretojas Purgaiļu saimniece, — viņš ir tik pārdrošs, spēcīgs, pašapzinīgs, ka es piedodu visas viņa palaidnības — tās, kuŗas viņš jau padarījis, un tās, kuŗas viņš vēl darīs. Es piedodu, ka tas man izkrāpis naudu, mani sitis, pievilis un pametis, jā, pat to es piedodu! (Haralds dodas projām, neatvadīdamies un neatskatīdamies.) Tas bija jaukākais laiks manā mūžā! (Haralds paātrina soļus, vaigi tam deg.) Es gribētu no viņa bērņus! (Haralds skrej, dzird tālumā.) Brašus, spēcīgus puisēņus! —

Kad nu Haralds aizskrējis tik tālu, ka Purgaiļu saimnieces balss vairs nav dzirdama un viņa paļi nav redzama, viņš apstājas. Piere tam nosvīdusi, rokas dreb. Rudzu druŗu un āboliņa lauku vēsma viņu mazliet atveldzina. Viņš sāk lēni soļot un, iedams gar kādu pļavu, ierauga aitu baru.

— Muļķa radījumi, — viņš uzrunā aitas, — to, kas jums dara jaunu, jūs mīlat, bet no tā, kas jums dara labu, jūs bēgat. Nu tad saņemiet arī manu svētību!

Un filozofijas students salasa uz lauku ceļa akmeņus un sakaltuša māla gabalus un sviež ar tiem aitām.

— Jūs esot māsas Avis! — viņš pie tam kliedz, — māsas Avis jūs esot! Aitas vienkārši — un vairāk nekas! Cērpamas, kaujamas un apēdamas! —

Aitas bēg pār plavu cik jaudas. Tālumā kāds sirms vīrs sāk neganti lamāties un dūres rādīt. Un pēkšņi, kad Haralds redz, ka aitas, aizbēgušas krietnu gabalu projām un, gaidīdams jaunu uzbrukumu, lūkojas viņā vientiesīgām un izbailu pilnām acīm, viņam top bezgala žēl ne tikai šo aitu, bet arī Purgaiļu saimnieces, Birutas, Andreja, jā, arī Andreja un viņa lielā, briesmīgā spēka.

Haralds soļo tālāk, līdz atkal nonāk pie trim ozoliem un nosēžas zem tiem. Viņš sēd zem šo milzīgo ozolu trijotnes, kur senatnē nesti upuri dieviem un tiesa spriesta, kā svētais vientulis un no šī upurkalna skatās pār pasaulīgu kaislību apmāktajiem Purgaiļiem un Viksnumežiem, pār auglīgajiem rudzu, kviešu un cukurbiešu laukiem un pār bezgalīgiem ozolu, egļu un priežu mežiem. Viņš paceļ acis un vēro mākoņus, kas atgādina

lēni slīdošus Kordiljerus, uz kuŗiem trauc neskaitāmi baltu avju bari. Tad viņš, sēdēdams līdzīgi indu gudrajiem, aizver acis, dziļi ieelpo druvu gaisu un atbrīvo muskuļus. Viņš ir samierinājies ar sevi, ar cilvēkiem, ar dabu. Viņš atsakās no visa. Viņš sēd. Bet tā viņš nesēd ilgi. Pēc kādām piecpadsmit vai divdesmit minūtēm viņš strauji satrūkstas — ne tik daudz ārēji, kā iekšēji. Viņa muskuļi atkal saspringst. Svētlaimība beigusies.

„Lūk,“ sāk viņš savas pasaulīgo kaislību pārņemtās pārdomas, „Purgaiļu saimniece runāja par Andreju kā īsta sievieti par īstu vīrieti, kas nekā nezina par tādu svētlaimību, kuŗa iegūta ar skatīšanos uz savu nabu, bet kas ar medinieka prieku un veiklību nokauj cilvēkam tik daudzējādā ziņā noderīgos zvērus, mājlopus un putnus, pirms tie tā savairotos, ka ne tikai par sevi vājākos, bet arī viens otru un beidzot cilvēkus aprītu.“

Bet tas vairs nav galvenais, kas nodarbina Haralda domas. Viņš zina, ka — pēc mūsu zemes parašām — ir skaisti appušķot govīs ozollapu vaiņagiem un pļavu ziediem, bet viņš arī zina, ka pat Jēzus Kristus ēda ar mācekļiem Lieldienas jēru. Šīs dienas piedzīvojumi viņa uzskatus gan dažā ziņā pārveidojuši, tomēr vēl arvien viņš ir īsts franciskanis, bet viņš grib, lai ar vārdu „franciskanis“ nedomātu „nevīrišķību“. Šai sakarībā vi-

nam nāk prātā Birutas vārdi par „īpašībām, kas piestāv vīrietim“ un Purgaiļu saimnieces sajūsma par vīrieti, kas ir tik „pārdrošs, spēcīgs, pašapzinīgs“.

Viņš nekaunas, apzinādamies, ka kļuvis sekotājs nemācītā Andreja vienkāršām dzīves gudrībām; ka „franciskānis“ kļuvis „miesnieka“ skolnieks:

- 1) ja nem, tad ļauj,
- 2) kas sit, tas arī prot glāstīt.

Viņš, grāmatnieks, ieguvis vēl kādu varenu vīrišķīgu atziņu:

grāmatām jātuvojas nevis kā grāmatu tārпам, bet kā kaņotājam — kā jaunu, neapdzīvotu zemju kolonizatoram, kas ieiet ar šauteni un kapli svešos, krāšņos, vēl neiekaņotos apvidos.

Un, tāpat kā grāmatām, jātuvojas arī sievietei, darbam, visai dzīvei.

Dzīlās rievās pierē un starp uzacīm rāda, ka viņš ieguvis spēcīgas, paliekamas atziņas, un dūrē savilktā roka, ka viņš pār šīm atziņām stāvēs un kritīs.

Neskatīdamies vairs ne pa labi, ne pa kreisi, viņš atgriežas Viksnumežos.

Bet viņa vīrišķīgajiem lēmumiem drīz nesekmīgi jāpārcieš pirmais pārbaudījums.

Pie priedes bluķa uz dārza takas viņš sastop Birutu un Andreju.

— Mēs tevi meklējām, Harald, — mierīgi saka Biruta.

— Mēs ejam uz upīti, — piebilst Andrejs.

— Tev jānāk līdzi, — Biruta uzsver „jānāk“ un tad ar vēl lielāku uzsvaru teic: — Lūdu! —

— Labi, labi, — piekrīt Haralds, bet, savu vīrišķīgo lēmumu ietekmē, pēkšņi apņemas blūķi, pār kuŗu nu Birutai jākāpj pāri, novelt no takas nost. Tas viņam neizdodas.

Blūķi viegli novel Andrejs.

Otrs pārbaudījums, kas beidzas vēl nesekmīgāk un apkaunojošāk, Haraldu pārsteidz pie kāda grāvja, pie kuŗa Biruta zīmīgi jautā:

— Kas mani pārceļs? —

Andrejs uzlūko Haraldu, it kā viņam labprāt dodams priekšroku, bet pēc mirkļa ar tādu sejas izteiksmi — „viņš jau nevar“ — ātri satver Birutu un pārceļ pāri grāvim, pār kuŗu Haralds neveikli pārlec.

Šie Haralda nesekmīgie pārbaudījumi Andrejam, cik vār spriest no viņa vienaldzīgās ārienes, liekas „paši par sevi saprotami“, bet Birutu tie kaitina un Haraldu satriec.

Bet ka Haralds „uz krustceļiem zem staba“ izdomājis kaut ko, kas gluži nesaskan ar viņa līdzšinējiem lēmumiem, to Biruta, leicami pazīdama savu līgavaini, arī drīz nojauš. Viņa tikai īsti vēl

nevar aptvert, kas tie ir par jauniem lēmumiem, kāds būs viņu spēks un iespaids. un kā viņai tie patiks. Viņai tomēr liels prieks, ka Haralds tai sācis sagādāt pārmaiņas.

Trijotne pāriet baltam, it kā siltiem kviešu miltiem biezu kārtu apbārstītam lielceļam. Tas kūp bulā.

Haralds paskatās Birutas koka sandaļu neapsegto kailo kāju rožainajos papēžos. Viņu sārtums pret pelēksidrabinajiem putekļiem liktu dažam labam vēlīgi pavīpsnāt. Bet Haraldam vēl nav atnācis īstais brīdis samierināties ar saviem vairākkārtējiem pazemojumiem.

Viņi iesoļo vecu ūdens koku paēnā. Vītolu, melnalkšņu un mitras zāles smarža sākumā sagādā ķermeniem to skaisto priecīgo pārdzīvojumu, kāds rodas pirms peldēšanās.

Viņi smejas. Šie smieklī tomēr nav gluži īsti. Katrs slēpj kādu blakus domu. Drīz šī doma, it kā vēl neizteikts drauds, rada zināmu satraukumu, un katrs solis, ar ko viņi tuvojas upītei, to kāpina. Viņi jūt, ka ir nelaīmīga trijotne, bet ka viņiem jāturas pagaidām kopā, lai pārvarētu kādu smagu, sen uzkrātu grūtumu. Pat Andrejs to neskaidri nojauš, kaut arī viņš no visiem patlaban vēl ir pats laimīgākais.

Tā viņi pienāk zilajai un rāmajai straunei.

Biruta, dziļi ieelpodama tās spirtumu, domīgi uzlūko savus pavadoņus.

— Andrej, vai tu nepeldēsies? — viņa jautā.

— Nē! — tādā balsī, it kā peldēšanās būtu pati mulķīgākā nodarbība pasaulē, atbild Andrejs.

— Un tu, Harald? —

— Nē, nē, nē! — iztrūcinājies iesaucas Haralds, it kā šai mierīgā foreļu upītē viltīgi slēptos trešais pārbaudījums, kas viņu galīgi iznīcinātu.

— Es gan, — klusi saka Biruta.

Viņa nomet savu „gaišāko krāsu“ — sniega, debess un rīta blāzmas krāsu — vasaras tērpu.

Peldu tērps viņai darināts it kā no puķuzirnīšiem. Viņas bālā āda tajā izskatās iebrūna.

Viņa skrej gar piekrasti.

Ne Haralds, ne Andrejs viņu neuzlūko. Liekas, it kā viņi abi būtu apvainoti.

Biruta iekāpj līdz puslielam foreļu upītē.

Arī tagad vēl ne viens, ne otrs vīrietis viņā neskatās.

Viņa norauj divas ūdens rozes. Tad pieskrej pie pavadoņiem un katram pasniedz pa ziedam.

Andrejs paņem it kā negribēdams.

Pēc tam Biruta žigli savu peldu tērpu atkal apsedz ar „gaišāko krāsu“ — sniega, debess un rīta blāzmas krāsu audumu.

Visi trīs klusēdami dodas uz Vīksnumežu pusi.

Izejot cauri ūdens koku gatvei, viņi pēkšņi sadzird varenu diponu un zviedzienus.

Lielisks arāja kumeļš, izskrējis no kaimiņu mājām, krēpēm plīvojot, auļo pa lielceļu ar tādu trakumu, it kā gribētu aizbēgt bezgalīgajās debesu pļavās, lai tur brīvi ganītos no mūžības uz mūžību.

Haralds strauji pamet trijotni.

Kas tas?!

Viņš nostājas lielceļa vidū.

Viņš aizver acis,
paceļ roku ar ūdensrozi.

Un gaida tuvojamies satracināto auļotāju.

Biruta grib kliegt, bet nevar.

Andrejs nezina, ko darīt. Viņš neapzinīgi nomet ūdens rozi.

Haralds dzird, ka zirgs strauji tuvojas, ka tas jau ir klāt, ka — —

Haralds atver acis.

Nevaldāmais auļotājs dažu soļu atstatumā no viņa apstāties. Tas kārpa zemi, krata krēpes, šķaida putas un skatās Haraldā savām gudrām, lielām melnām acīm.

Pamiņājies, padižojies, nomierinājies, skaistais arāja zirgs apgriežas un viegli kā strauss rikšo mājup.

Haralds arī nomet ūdens rozi. Viņam nav vairs patikas to saturēt. Un spēka arī vairs nav.

Bet viņš ir kā atbrīvots no bargas sodības. Nu viņš ir pats laimīgākais trijotnē. Viņš jūtas kā „lielkungs no galvas līdz kājām“.

Viņi dodas uz priekšu.

Tuvojoties Viksnumežiem, saimniece jau pa gabalu skaļi sauc:

— Andrej, Andrej, Andrej! —

— Jā—a! — vēl skaļāk atsaucas Andrejs un, paskatījies Birutā un Eizengraudā, saka:

— Man nu jāiet kaut cūku. —

— Un gaili arī, — piebilst Biruta.

— Phē!... — Andrejs saviebj glīto, stingro vai-
gu, — tas ir sieviešu darbs. —

— Un pili arī, — vēlreiz piebilst Biruta.

— Cūku... gaili... pili... — atkārtο Haralds,
bet bez riebuma.

— Tas uz mūsu kāzām, — paskaidro Biruta.

— Pili un gaili nokaus lopu meita, — skaļi un
svarīgi viņus pārtrauc Andrejs un steidzas projām.

Trijotnes vairs nav.

Viņi iet uz priekšu.

Biruta tikko spēj sekot savam draugam. Viņa
ir ļoti nogurusi.

Haralds viegli apliek roku ap viņas pleciem, kas,
pat viegli pieskaroties, top it kā vēl šaurāki un
vārīgāki. Viņa padevīga un pateicīga ļauj sevi vest.

Saldi vasaras vēji, druvu un dārzu, mežu un ezeru vēji šalko visapkārt.

Augstumos lēni peld zilganmelns, karsts padebesis it kā kāda erceņģeļa izpūsts debesu pīpes dūmu mutulis.

Tā viņi lēnām nonāk pie pussabrukušas, Viksnumežos sen aizmirstas pirtiņas, no kuņas var labi pārredzēt pagalmu.

Pagalsms līdzinās sarkanam moku kambarim, kas piesātināts asinīm un vaimanām.

Andrejs kauj cūku; puisis ar zemo pieri gaiļi; lopu meita pīli.

Jāplūst siltajai dzīvības sulai, lai varētu svinēt kāzas, kas liktu pamatus jaunu dzīvību radīšanai.

Andrejs ir drūms un ar savu cielo vaigu atgādina gandrīz vai lielo pontifeku, augstāko upurētāju. Kaut viņš būtu augurs, kas pareģo pēc upurdzīvnieku plaušām, aknām un sirds — kas pareģotu divu cilvēku bērnu laulības likteni! Bet Andrejs ir tikai varens miesnieks, kas ar savu spožo scepteri — kaujamo tuteni — veikli uzšķērš milzīgo, lauvai līdzīgo barokli un rīko savus paklausīgos palīgus, uzmanīdams, lai neviena dzīvības sulas lāsīte neiesūktos nesātīgajā zemē, bet saplūstu plašajos traukos. Pār tiem nokarājas cūkas lielās, noļukušās ausis kā mazliet jau apvītušas rabarbera lapas. Brižam arī Andrejs ieskatās šajos

sarkanās sulas traukos, un tad asinīs spīd viņa vaigs pretī.

Sievietes savukārt noplūc putnus, un brīžam kādu zaļu, sarkanu vai dzeltenu spalvu pāri pagalmam aiznes remdena vēsma, izskrējusi no zilgani melnā padebeša.

Uz gaiša vēl nesen tik lepno, ar košsarkanu karaļa kroni greznoto galvu, kas nu guļ pie zemes, nē, uz asinīm neapnikdams glūn melnais ganu suns un jo sevišķi ļoti vecais runcis, kas, dzīres nojauzdams, ieradies mājās tieši no mūža meža biezokņiem, kur tas pavada vasaru, bet abi sīvie ienaidnieki, kaut arī parasti rijīgi kā vistu vanagi, pašlaik ir tik paēduši, ka medu min kājām.

Vistas, satupušās liepas zaros, visas reizē pagriež smailās galvas uz augšu pret padebesi, it kā vērodamas, vai briesmas nedraud no debesīm; bet tiklīdz aizskan kāda skaļāka balss, tās atkal visas reizē pagriež smailās galvas uz leju pret pagalmu, it kā vērodamas, vai briesmas nedraud no zemes.

Cienīgi pagalma tuvumā soļo svētelis kā Konstantinopoles ķeizars sarkanos zābakos.

Apses un liepas šalc savas dziesmas, kas ir tikpat gaišas kristībās un kāzās kā bērēs un zem kurām tikpat saldi aizmigt kā pamosties.

Darbīgas rokas rīkojas, lietišķas valodas tiek cīlātas, mundras kājas tek ap veco, nostāstiem ap-

vīto māju, klēti, laidaru. No saimnieces līdz ganu zēnam — visi ir nevaļīgi, tikai Biruta un Haralds, kuņus neviens neievēro, bet kuņu dēļ tik izšķēdīgi izlej šīs dzīvnieku asinis, stāv dikā, vienas vienojošas apmāktības pārņemti. Un tas pats drauds, kas, dodoties uz foreļu upīti, gūlās pār viņiem kā plats cirvis, atkal cieši viņus apņem. Bet nu tas ir vēl skaudrāks un skaidrāks, jo netiek sadalīts starp trim, bet starp diviem — skaudrāks un skaidrāks, taču tāds, kas no baiguma pamazām pārvēršas svētlaimē.

Padebesis, kas vēl nesen sāka briest pie apvāršņa, nu melni izplēties gaišzilās velves vidū, zemu tuvojas pagalmam.

Trauki līdz malām pildīti dzīvnieku asinīm.

Melnais pidebesis špākdams trauc pār pagalmu.

Asinis top gluži tumšas.

NĀVE GAIĻA IZSKATĀ

Lavīze Spunde nepazina bailes no nāves, kaut Lgan, ņemot vērā viņas tepat jau astoto gadu desmitu, „kaulainais draugs“, kā viņa mēdza teikt, nelabi grabēdams, arvien nepacietīgāk sāka tai mīt uz papēžiem. Bet velti! Reiz gan, kad viņa sēpojot noliecās pēc kādas rudmiesītes, sirds tai kļuva slābana.

— Pagaidi vien, — viņa sadūšojās un droši, bet ne naidīgi sacīja savam neredzamajam „kaulainajam draugam“, — ne jau pirmoreiz ar tevi tiekos! —

„Ne jau pirmoreiz“ attiecās galvenā kārtā uz kādu notikumu, kuŗu gan, droši vien, viņa cēla priekšā mazliet pārspīlētā veidā. Tas noticis 1917.

gadā. Viņai tad piederējusi neliela mājiņa Rīgas nomalē. Kad sākusies pilsētas apšaudišana, iedzīvotāji slēpušies pagrabos, bet Lavīze Spunde mierīgi savā kambarī adījusi zeķes, skaļā balsī lab-sirdīgi priecādamās, ka tiem „krieviem” sadod. Te pēkšņi atskanējis briesmīgs rībiens, un Lavīze Spunde, kā kādas bezgala varenas elpas pūsta, izlidojusi pa logu uz ielas. Kad viņa attapusies, tā ieraudzījusi, ka puse no mājiņas pazudusi. — Nu redz, kur brangi šauts, nu redz, kur brangi šauts! — viņa sajūsmināta varējusi tikai iesaukties un bez bēdām turpinājusi darbu savā pusmājiņā. Nu pēc visiem kaļiem un dumpjiem, nešaubīdamās, ka drīz atkal nāks neatvairāmie kaļi un dumpji, viņa ziemā dzīvoja dēla un tā sievas Rīgas dzīvokļa kalpones istabiņā, šķirstīja joku lapas un gardi smējās, kas ļoti nepatika vedeklai. Bet vēl vairāk vedeklai nepatika, kad viņa sāka zemā, skaļā balsī dziedāt visādas ērmīgas dziesmas no savām seno laiku ziņģu grāmatiņām, „driķētām Vēveru ielā, pretī linu svariem”:

— *Kas bija Bābelē, kas bija Bābelē,*

Kas bija ādu Bābelē?

Vai! vai! Bābelē!

Kas bija Bābelē?

Tur Nimrods valdīja, tur Nimrods valdīja,

Tur ādu Nimrods valdīja.

Vai! vai! valdīja!

Tur Nimrods valdīja. —

Vai arī slaveno dziesmu par Rinaldo Rinaldini:

— Rinaldini, ātri ģērbies,

Savus rīkus pakēra;

Pistungas iz ķešas grābies,

Alas durvis atvēra. —

Un reiz arī dēls, jāteic, gluži par neko sadusmojis uz māti. Viņš to vedināja uz pirmizrādi operā, un māte ar lielu sajūsmu sāka posties, šad un tad pie sevis ierunādamās:

— Nu gan es tos kungus sabiedēšu ar savu zirga ģimi. —

Un gaišās acis zibsnīja blēdīgi un silti. Bet kad viņa galīgi saposusies parādījās dēlam un vedeklai, tie atteicās viņu ņemt līdzi. Izrādījās, ka viņa apāvusi sarkanas, oranži un zaļi svīrotas zeķes un uzvilkusī, kā jauna meitene, spilgti puķainu blūzi. Tad viņa atmeta ar roku, iegāja savā istabiņā, adīja, svilpoja, lasīja avīzes un smējās.

Laikrakstos viņa izlasīja tikai nāves ziņas, bet tās tad ļoti rūpīgi, sākot ar „radiem, draugiem un pazīstamiem paziņojam“ līdz „uz klusu pavadīšanu lūdz sieva, vīrs, dēls, meita, māte, tēvs“. Ja aizgājējs bija jaunāks par viņu, tādu sludinājumu viņa vairākkārt „pārboksterēja“ ar sava palielināmā stikla palīdzību, nemitīgi izsaukdamās:

— Nu redz, nu redz, tie jaunie mirst, mēs, vecie, turamies! —

Pēc nāves ziņu lasīšanas viņa atšķīra melno, ar zelta biķeri izrotāto „Dziesmu un Lūgšanu Grāmatu uz visiem laikiem un visām vajadzībām, tiem mīļiem Latviešiem par labu rakstos iespiestu Jelgavā pie Jāņa Vridriķa Steffenhagen un dēla 1839“ un „savējā vīzē“ dziedāja „vakara dziesmu“:

— *Nu dusēs visas lietas*

Un meklēs guļu lietas

Kas vien tai pasaulē:

Bet tu — mans prātiņš, modies,

Uz citām domām dodies,

Tev vēl tavs glābējs jāslavē. —

Tā Lavīze Spunde dēla dzīvoklī pavadīja ziemu, bet kad tuvojās pavasars, viņa kļuva arvien nemierīgāka, bieži atvēra logu, ostīja gaisu un nerimdamās atkārtoja:

— Pārāk priša lupte, pārāk priša lupte! Lauž kaklu. —

Dēls un vedekla zināja, ko tas nozīmē. Un tiešām, kādā sevišķi jaukā aprīļa dienā māte jau agrā rīta stundā liksmi un skaļi klaigāja:

— Uz būdiņu, uz būdiņu, uz būdiņu — un drīz vien aizgāja. Bet neviens par to nebažījās — tieši otrādi, atviegloti uzelpoja.

Viņa aizgāja uz savu ģimenes dārziņu.

Visapkārt Rīgai pār tiem klajumiem, kur senāk izbēra atkritumus, paceļas nepārredzamā ģimenes dārziņu pilsēta ar savām šaurām ziedu un smaržu pārpilnām ielām. Nekur laikam ar tādu mīlestību nekopj zemi kā šajos zemes gabaliņos. Un kas tur viss nav redzams: zemeņu, gurķu, burkānu dobes; tomāti, kartupeļi, salāti; jānogu, zustreņu, ērkšķogu krūmi; krāšņuma ziedi; cerīnkoki un pat ābeles un bumbieres! Bet starp sakņu un ziedu dobēm, kas viskrāšņākas un pievilcīgākas ir augusta dienās, paceļas glītas mazmājiņas kā leļļu teatra varoņu mītnes, no kuņģiem dažas ar saviem zaļiem slēģiem un sarkaniem jumtiem jau līdzinās vasarnīcām, un tajās dzīvo ļaudis ne tikai vasaru, bet arī ziemu.

Arī Lavīze Spunde ar īsta namdara sparū cēla šādu mazmājiņu. Svilpodama viņa nesa dēļus, zāģēja, cirta, ēvelēja jau visu pagājušo vasaru, un kaut arī viņa bija liela un spēcīga, lielām rokām un kājām, galā tā tomēr vēl arvien netika. Gadi lika sevi manīt.

Jā, gadi — „kaulainais draugs“ to atkal atcerējās un nolēma kādā agrā 1930. gada augusta rīta stundā vēlreiz apciemot Lavīzi Spundi. Viņš bija tai tuvojies briesmīgas bumbas un nevainīgas rudmiesītes veidā, — bet bez panākumiem. Nu viņš nolēma tai tuvoties skaista melna gaiļa izskatā.

Lavīzei Spundei kaimiņos visu ziemu dzīvoja laipna vecenīte — baronese Šimmelpfeniga, kādreiz viena no bagātākām Kurzemes muižniecēm. Viņas mājiņa bija vēl mazāka kā Lavīzes Spundes mājiņa, bet daudz greznāk iekārtota. Tajā blakus skaidu krāsniņai atradās divi bīdermeiera stila krēsli, etažere ar Bavārijas un Saksijas porcelāna figurām un pie sienas kāda cara Aleksandra II laika ģenerāļa eļļas ģimēne apzeltītā rāmī. Mājiņas piebūvē mita vīstas, un tās līdz ar dārziņa augļiem bija baroneses vienīgais ienākumu avots.

Un tajā liktenīgajā rītā viņas melnais gailis izzagās no iežogojuma un, aizmirsis savu padevīgo saimi, devās projām gar kaimiņienes īpašumiem. Sirmā, salikusī baronese gan nepārtraukti to aicināja atgriezties, daudzkārt piesaukdama palaidnīgā gaiļa vārdu:

— Hasan! Hasan! Hasan! —

Bet viņš, nepaklausīgais, nelikās vairs ne zinis.

Ieraudzīdama savu kaimiņieni, baronese tai izmisusi māja uz melnā gaiļa pusi, un Lavīze Spunde tūlīt saprata viņas roku valodu, jo, lūk, gailis ne pirmo reizi uzsāka šādas bezbēdīgas un patvarīgas pastaigas kaimiņu dārzos. Lavīze Spunde gan bija vecāka par baronesi, tomēr daudz žirgtāka, un tādēļ, kā parasts, sāka gūstīt savas laipnās, dižciltīgās kaimiņienes dārgumu, nemaz nenojauzdama,

ka tajā nodevīgi paslēpies viņas „kaulainais draugs“. Gailis vairs nekur nesteidzās, un tagad, kad viņš bija izbēdzis no mājām, tam arī nebija, kurp steigties. Viņš soļoja lēni un svinīgi kā kāds grenadiers karaliskā parādē, bet kad pamanīja, ka tuvojas vecā Lavīze Spunde, paātrināja gaitu un pat mazliet patecēja. Drīz viņš nolēma savu vajātāju pakircināt. Brīžam viņš it kā gaiļu ciņas matadors sidraba nazišiem pie piešiem stalti soļoja, purpuraino seksti augsti pacēlis; brīžam, ugunssarkano bārdū nikni purinādam, it kā atrastos kaut kur Siamā vai Meksikā satracinātu skatītāju priekšā, palēcās; brīžam atkal viegli un eleganti patecēja, tā ka veco, bet stipro Lavīzi Spundi, kuŗu nemitīgi uzmudināja satrauktās baroneses „Hasan“ saucieni, galīgi nokausēja. Tad viņš, ieraudzīdams rīta sauli, palēcās uz kāda ķirbju pakalna un iekliedzās savā neandertaļu valodā, kas bija kā zemes lode tik sena:

— Laburīt, vecā saule! —

Tā bezrūpīgi un ar zināmu pārākuma apziņu kliegdam, viņš laikā nepamanīja, ka tam bija piezagusies Lavīze Spunde. Viņš attapās par vēlu. Vecā sieviete ieķērās viņa smalkajā spārnā.

Gaili abām rokām cieši turēdama, viņa arī pakāpās uz ķirbju pakalna, lai rīta saulē vienu mirkli paskatītos pār labi pazīstamajiem tomātu, puķu

zirnīšu, burkānu un gurķu dārziem; lai paskatītos vēl tālāk, daudz tālāk, kur pie apvāršņa pacēlās zaļgie Vecrīgas baznīcu torņi — garais Pēteris, varenais Doma un smailais Jēkaba baznīcas tornis, bez kuņiem neviens rīdzinieks vairs savu dārgo pilsētu nepazītu, un atcerējās, ka tādas pašas rudens smaržas un tāda pati zila rudens debess izplētās pār Rīgu arī tad, kad viņa kā maza meitene devās no tagadējās Šoneru ielas pa laipu tiltu pāri Daugavai uz ābolu tirgu Rātslaukumā, bijīgi skatīdamās Pēteris baznīcas torņa gaili, kas, šķita, it kā nu atrastos, kā visas dzīves vērtīgākais ieguvums, viņas rokās. Un tāda pati liksmība par dzīvi kā toreiz viņas jaunā sirdī mīta arī tagad viņas vecā sirdī.

Bet pēkšņi viņa savādi ieplēta muti, it kā pūlēdamās atgūt elpu. Vēl daži grūti mirkļi — un viņa, neklausīdamās baroneses „Hasan“ un nu arī „Laviz, Laviz“ izbaiļu saucienos un neizlaizdama savu dārgo gūstekni no rokām, smagi iesēdās mīkstajā dobē kā mūžības krēslā — un vairs nekustējās.

Maigi rožainajā rīta saulē melnā gaiļa acis zaiģoja kā divas mazas jauna zelta podziņas.

KROKODILU ASARAS

Faraonu Menasu reiz gribējuši saplosīt viņa paša medību suņi, un, lai no tiem izglābtos, valdnieks meties Merisa ezerā. Ezers bijis pārpilns krokodiliem, bet tie, neizprotamā kārtā, viņu nav aprijuši. Gluži otrādi — viens nezvērs viņu pat iznesis uz savas muguras otrā krastā. Tur tad par godu savam glābējam faraons Menass dibinājis pilsētu *Krokodilopoli*, tas ir Krokodilpili.

No tā laika senā Ēģiptē krokodili tikuši uzskatīti par svētiem, un priesteri tos barojuši skaistām verdzenēm, treknēm, dzīviem liellopiem vai viņu cepešiem un dzirdījuši vecākiem vīniem. Viņi tā pieraduši pie saviem devīgajiem kopējiem, ka, tik-

līdz pēdējie pienākuši pie upes un milīgi saukuši viņus vārdā, aicinātie krokodili tūlīt izkāpuši no ūdens vai dūpām un atplestām, izlepušām rīklēm gaidījuši kārumus cilvēka un lopa veidā. Ausīs šiem svētajiem, brangajiem krokodiliem ievērti zelta gredzeni un uz priekšējām uzkaltas zelta sprādzes; bet kad kāds krokodils nomiris, tas ticis iebalzamēts pēc visiem augstajiem balzamēšanas likumiem, ievīstīts linu audeklā un guldīts greznās krokodilu kapenēs.

Kad nu šādam kāram krokodilam pasniegts tāds gauži iztrūcinājies upuris, svētais rūpulis katru reizi savādi ievaidējies. Priesteri apgalvoja, ka krokodils raud sirdssāpēs par savu upuri, ko viņš, diemžēl, liedams asaras, tomēr pēc dažiem mirkliem negausīgi aprija.

*

Mani lasītāji, es jums izstāstīšu pasaku par bagāto un laimīgo namsaimnieku Tālivaldi Celmu.

Jaunības gados, kad Celms, kā saka, „no nekā sācis“, viņam nereti uzbrukušas visādas likstas. Bet viņam piemītusi visai neparasta īpašība, proti, ka tad, kad apstākļi kļuvuši vissarežģītāki, viņu, it kā nelaimei par spīti, pārņēmusi liela jautriība.

Lūk, kā norisinājušies viņa dzīves paši baigākie brīži.

Tas noticis apmēram priekš divdesmit gadiem.

Neveiksmes dažādos nedrošos, pēc pasaules kara pasāktos uzņēmumos viņu iedzinušas tādās naudas grūtībās, ka, licies, izejas vairs nav.

Bet Tālivaldis Celms, mierīgi un rūpīgi apgērbies un nenieka nebēdādams, devies pie tiem cilvēkiem, kas viņa sirdij bijuši tie vistuvākie.

Vispirms viņš apciemojis savu līgavu, daiļu meiteni. Kad viņš smiedamies visu izstāstījis, viņa izmisusi iesaukusies:

— Kā lai es tev palidzu?! — Un daudzkārt atkārtodama: — Mans nabaga zēn! — sākusi tik gauži raudāt, ka nekur glābties.

Bet — savādi — kad Tālivaldis Celms uzlūkojis viņas asaras, tad nejauši atcerējies ģimnazijā, vēstures stundā, dzirdēto leģendu par „krokodila asarām“.

Tad viņš aizgājis pie savā labākā drauga.

Atkal Celms visu izstāstījis; atkal arī draugs iesaucies: — Kā lai es tev palidzu?! — un tad vairākkārt piebildis: — Kā man tevis žēl! —

Un tad asaras, patiešām, asaras pāvizējušas viņa acīs.

„Krokodila asaras“, nezin kālab, otrureiz nekrietni nodomājis Celms un svilpodams devies pie gādīgās krustmātes.

Rāmi viņš izstāstījis savu nelaimi. Viņa gan maigi pārmetusi krustdēlam neapdomību, bet drīz labo

tēva māsu uzveikušas žēlabas. Asaras pilējušas pakšķēdamas uz lakotās japaņu rokdarbu lādītes vāka.

„Krokodila asaras“, nezin kālab, trešo reizi nekrietni nodomājis krustdēls un, iedams projām, klusu padziedājis:

— Pie skaistās zilās Donavas. —

Beidzot Tālivaldim Celmam ienākusi prātā likuma doma apciemot savu lielāko ienaidnieku, kas viņam visās lietās un vietās līcis kāju, istu elefanta kāju, priekšā.

Tas saucies Bruno Spulis.

Tiklīdz Celms viņu iepazīstinājis ar savu postu, Spulis vairs nespējis valdīties. Sācis smieties kā negudrs.

„Lūk, paties cilvēks, kaut arī mans ienaidnieks!“ nopriecājies Celms un arī sācis smieties. Smējušies abi. Viens par otru skaļāk, viens par otru sirsnīgāk.

Spulis žigli sadabūjis karafīti ar franču konjaku. Abi omulīgi sadzēruši.

— Tagad tu, brālīt, esi tintē! — smiedamies nepārtraukti atkārtojis Bruno Spulis un, it kā cietuma restes rādīdams, sakrustojis uz savas sejas abas mazās, tuklās plaukstas ar desmit strupiem, melnzemi aplīpušiem burkāniem līdzīgiem pirkstiem.

„Lūk, krokodils, kas neraud krokodila asaras“, domājis pie sevis Celms un silti smējies.

Bet pats brīnišķīgākais bijis nākamās dienas rīts.

Izejas, protams, vēl arvien nekādas. Kļūmīgais loks visapkārt vēl ciešāk un draudīgāk saslēdzies.

Viņš izlēcis no gultas. Skatījies rīta blāzmā. Garastāvoklis bijis vēl teicamāks kā iepriekšējā dienā.

„Laikam vakar kārtīgi iespītēju tai nelaimei“, viņš, apmierināts ar sevi, domājis, „nu tik jāsaņem. Būs karsti.“

Viņš berzējis rokas un nolēmis velnam stāties pretī ar pīlādžu rungu, no kuņas, kā ļaudis teic, elles virs aplam trūkstoties.

Nākamajā mirklī viņu aizrāvis projām no mājām varens dzīves un darba prieks, jo visulielākā postā arvien atplaukuši viņa spēki. Jautrība bijusi tas dzīvais ūdens, tas atplaucētājs.

Ko darīt?

Kad gribas dzīvot, jādzīvo; kad gribas strādāt, jāstrādā!

Viņš ķēries pie pirmā darba, kas gadījies ceļā.

Viņš kļuvis ķieģeļu pienesējs kādā jaunceltnē.

Pēc divi dienām viņš vairs nevarējis no gultas izkāpt. Visas malu maliņas sāpējušas, visi kauli kā salaukti.

Bet tad pēkšņi atnākusi līgava.

Daiļā meitene sākumā bijusi itin laipna, un viņš jau nodomājis: „Nu būs atkal asaras.“ Bet nē. Vārds pa vārdam, viens drusku smailāks par otru, līdz viņš sapratis, ka šie abi nepavisam nesaderoties kopā. Visu labu! Kad tā, tad tā.

Bet tiklīdz meitene aizgājusi, viņš jutis it kā stipru dziedinošu balzamu ielīstam asinīs. Nekas viņam vairs nesāpējis; kauli kļuvuši kā no dzelzs. Ka licies pie darba, uzņēmējs un meistars un visi zelli mutes vien ieplētuši!

Pieticis paguruma brīdī atcerēties līgavas „krokodila asaras“, lai viņš varētu uznest līdz piektajam stāvam vissmagāko ķieģeļu kravu.

Tādu spēku devušas viņam „krokodila asaras“.

Šis spēks pie tam ar katru dienu pieaudzis, jo drīz pie viņa ieradusies arī krustmāte, atprasīt parādu. Kad viņš to nevarējis atdot, viņa skarbi uzkliegusi, ka iesūdzēsot Tālivaldi tiesā.

No drauga viņš saņēmis vēstuli, kurā tas draudējis par savas labās slavas sagandēšanu (jo Celms bija arvien un visur turējies ar viņu kopā) ar rūpnieku biedrības goda tiesu, kas Tālivaldi Celmu sabiedrības acīs galīgi satriekšot pīšļos.

Nu sācies pats varenākais laiks Tālivalža Celma dzīvē.

Ķieģeli pēc ķieģeļa viņš nesis, ķieģeli pie ķieģeļa līcis, tūkstošiem, desmitiem tūkstošu sarkano un

balto ķieģeļu no agra rīta līdz vēlam vakaram un nekad viņš neesot paguris, nekad noskumis.

Viņš atcerējies pamīšus vai nu līgavas, vai drauga, vai krustmātes asaras, un tūlīņ augtin augušas milzu darba spējas.

Viņš atcerējies „krokodilu asaras“ un tūlīt kļuvis dzīves priecīgs.

Visu viņš veicis, atcerēdamies „krokodila asaras“.

Tas bijis it kā kaujas trumešu aicinājums:

— Viss tev jāsasniedz!

Viss!

Par spīti šīm „krokodilu asarām“!

Par spīti! —

Un tā pēc pieciem sešiem gadiem Tālivaldis Celms jau sācis celt *savu* namu.

Nekad vēl ar tādu liksmību un vieglumu neviens mūrnieks neesot strādājis, tā viņš vēlāk izteicās, kā toreiz viņš — Tālivaldis Celms.

Jo šis nams, viņa nams taču ticis celts nevis no ķieģeļiem, bet no līgavas, drauga, krustmātes, no sirdij vistuvāko cilvēku „krokodilu asarām“.

„Vai zini, vecais Tālivald, ko tu dari?“ kādu dienu, ķelli pacēlis, viņš sevī iesaucies, „tu cel *Krokodilopoli!* Lūk, ko tu dari!“

Tās bijušas gaišākās dienas viņa mūžā — Krokodilopoles celšanas dienas!

Knaši ticis zem jumta dižais sešstāvu daudzpi-
laru nams, ko garāmgājēji allaž tagad apbrīno.

Nama iesvētišanas svētku vakariņās Tālivaldis
Celms uzaicinājis tikai savu lielāko ienaidnieku
Bruno Spuli, kas jau bijis izplūdis nevarīgā ve-
cuma resnumā.

Kad viņš ieraudzījis Celma turību, skaudīgas asa-
ras saskrējušas viņa acīs.

Bet tās vairs nebija „krokodila asaras“, — ap-
galvoja vēlāk Celms, — tās bija patiesi *īstas* asa-
ras! —

Pirmoreiz savā mūžā Tālivaldis Celms redzējis
īstas asaras.

Viņš bijis tik aizgrābts, ka cieši apkampis Bru-
no Spuli. Bet tas, asarām it kā ar svētūdeni ap-
slacidams sienas un durvis, aizbēdzis projām.

*

Tā ir pasaka par bagāto un laimīgo namsaim-
nieku Tālivaldi Celmu.

Viņš allaž mēdza teikt:

— Mans nams, mana Krokodilopole, kas celta
no „krokodilu“, bet iesvētīta *īstām* asarām, nekad
nesabruks. —

S A T U R S

	Lapp.
1. Lielais spītnieks 1941	5
2. Nespējnieku pateicība 1939	28
3. Riču račs 1939	37
4. Neīstā ģimēne 1939	47
5. Brēkšana 1940	81
6. Kaina skaudība 1940	88
7. Sevis pārvarētājs 1939	125
8. Franciskānis un miesnieks 1939	137
9. Nāve gaiļa izskatā 1939	166
10. Krokodilu asaras 1942	174

Leoni da Alkšņa
vinjetes, vāks un grafiskais iekārtojums

*Iespiests Latvijas Vērtspapīru Spiestuvē,
Rīgā, Latgales ielā 11, 5000 eksemplāros,
no kuriem trīs iespiesti uz Ingres papīra
un numurēti no I līdz III*

Apgāds Z E L T A Ā B E L E
Rīgā, Skolas ielā 25, dz. 13
pasta tek. rēķ. Rīgā 1265

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308093671

[2-]

18.6.42

[2-]

18.6.42

